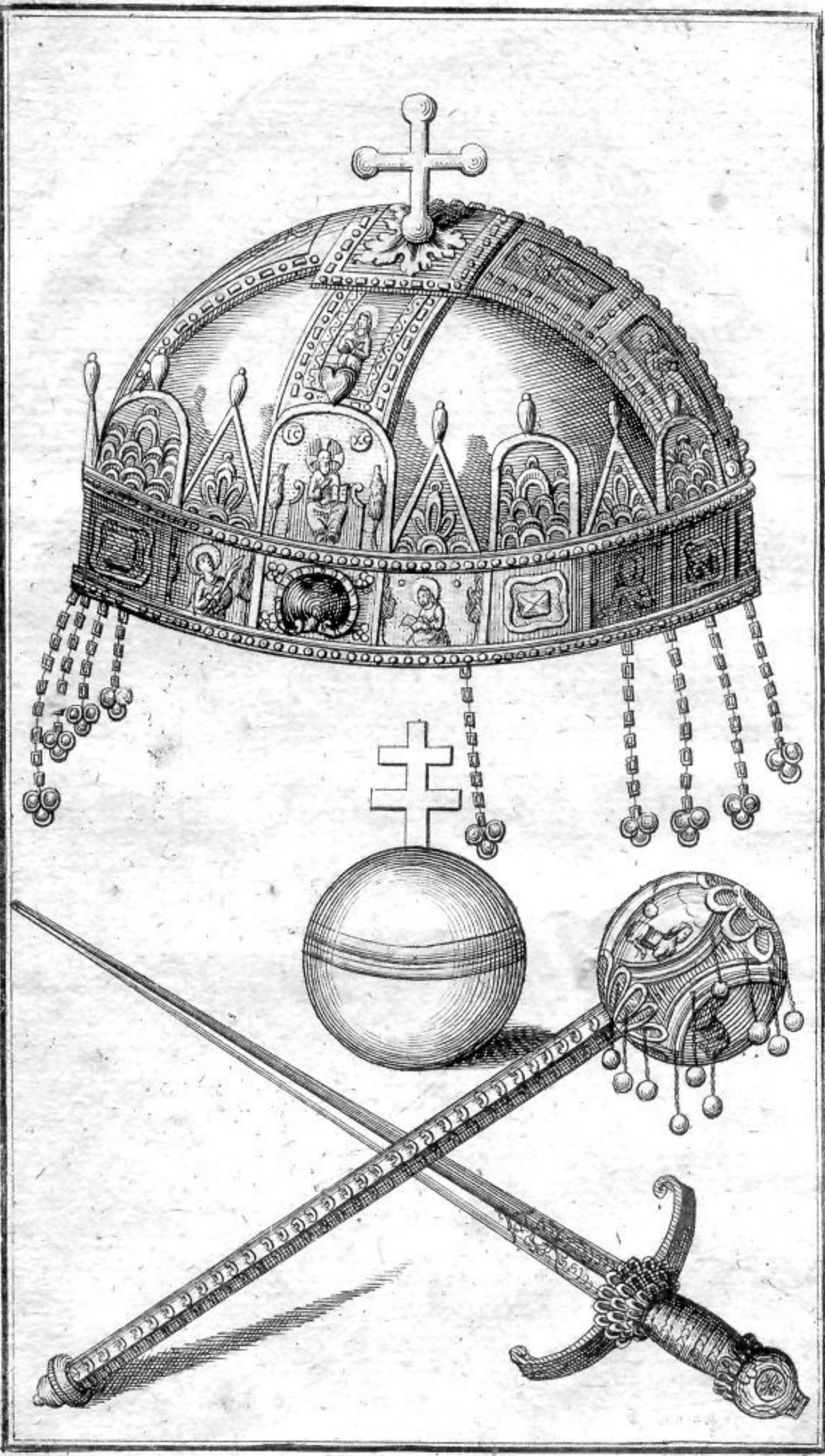

L. B. G. H. All: Coll: 12th.

+066.

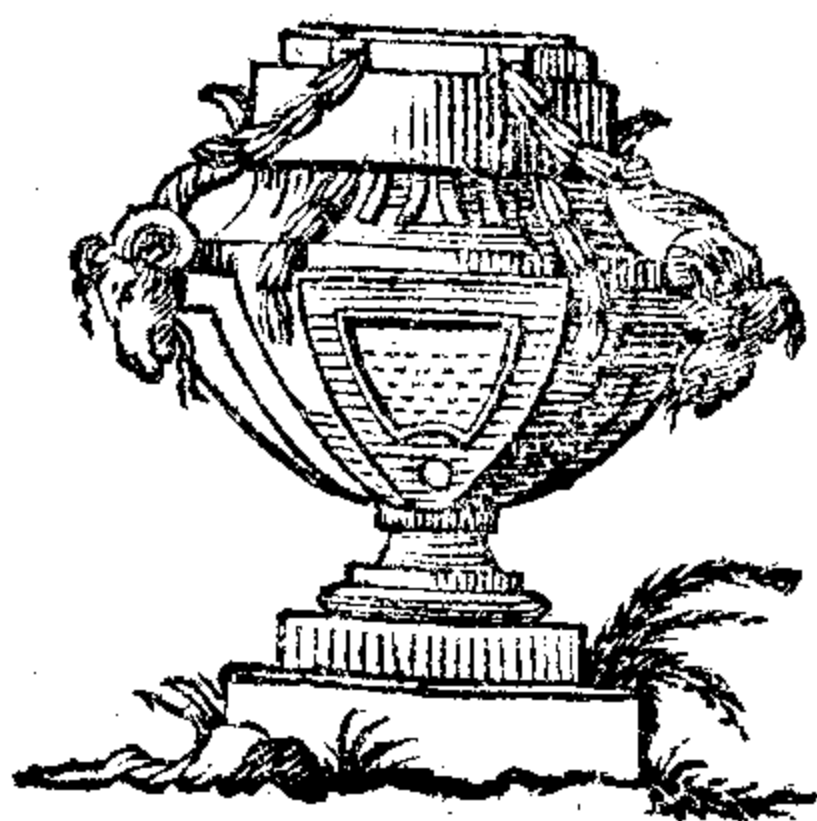
F. 53. D.

A'
MAGYAROKNAK
URADALMAIK;

MIND A' RÉGI, MIND A' MOSTANI
ÜDÖKBEN.

ÍRTA
DUGONICS ANDRÁS
KIRAJI OKTATÓ

Tizen-négy rézre-mettzett paisokkal.

PESTEN és POZSONYBAN,
FÜSKÜTILANDERER MIHALY'
bötüivel és kölcségével.

1801.

208539

E L Ö - B E S Z É D.

Szükségesnek ítéltém ezt az elő-beszédet: hogy kik az *Uradalmakról*, *Paisokról*, és a' Paisok'-udvarában-lévő *Színekről* vagy semmit, vagy igen keveset hallottak ennek-előtte; mind-ezeket jól-előre meg-ércsék, és a' következők-be föl-ne-akadgyanak. Ama' három említett dolgok szerént, ezen Elő-beszédemet-is három szeletekre osztom. Szóllok *elsőben* az *Uradalmakról*; *másadszor* a' *Paisokról*; *harmadszor* a' *Paisoknak* festékjeiről.

E L S Ö S Z E L E T.

Az Uradalmakról.

Midőn a' *Magyaroknak* *Uradalmaikról* emléközöm; ezt a' szót: *Magyar*, nem o'j meghatározott értelmében vőszöm: mint-ha azonn csupán-csak azokat a' *Magyarokat* érteném, kik

(*Árpád* - Fejedelmünknek bóldog üdejében), *Ásiából* ki-jöven, Országunknak azom a' tájján telepedtenek - le, melyet mostanában (szűkebb értelemmel élven) *Magyar-Ország*nak már régtől-fogva nevezünk.

Ez által a' szó által tehát: **MAGYAR**; értetődni fognak itten három-féle *Vérek*, úgy-mint

I-szor : a' *Szittyiai Magyarok*, kiket a' régi *Deák* és *Görög Írók* (nyelvöknek külömbségre szerént) külömb-féle-képpen-is neveztenek: úgy-mint: *Sakitae*, *Skitae*, *Scythae*. Ezen-nevezetű *Magyarok* leg-régiőbbek, és egyszer-'s mind leg-szaporábbak-is vóltanak; ugyan-azért (mint a' szorgalmatos méh-rajok magok' kaptárjokban) tulajdon Országjokban el-nem-férhettenek; hanem onnatt eme' mi országunkra minden ügyeközetjökkel ki-töreködtének.

II-szor : a' *Honnyi Magyarok*, kiket a' régi *Deák* és *Görög Írók* (ezt a' *Magyar* szót; *Hony* éppenséggel nem értvén), magok' véleményjök szerént, így szokták ejteni: *Honni*, *Hunni*, *Khúni*, *Chúni*, *Honni-vári*, *Chúni-vári*, *Honnigári*, *Hunnigári*, *Hungari*, *Ungari*, *Ungri*, *Ugri*, *Vngri*. Ezek *Bal-ember* Fejedeleme nek üdejében jöttek-ki népes *Szittyiából*.

III-szor : a' *Csabai Magyarok*, kik (*Csábáról*; *Atilának* fiáról, kit más-kép' *Uracsnak*-is *Urnacsnak*-is *Irnacsnak*-is neveztek) a' nyelvün-

vünket-nem-értő *Deák*, és *Görög* Íróktól sokféle-képpen neveztetnek, úgy-mint: *Csabari*, *Chabri*, *Chabari*, *Khazari*, *Chazari*, *Chaziri*, *Chazires*, *Ovares*, *Avares*, *Abares*. — Ezek, *Khánjaik* által vezettettek-ki országjokból, és valóban (igen nemes Vitézek lévén) sok Országokat meg-hódítottak, méglen Nagy *Károly* Császártól egészen le-gyaláztattak.

Mind-ezen különböző - névvel-neveztetött egy *Magyar*-nemzetnek Jóságait, Birodalmait és Uradalmait (az ő régi címörjökkel egygyütt) abból az okból akarom ezen Írásomba foglalni: hogy egy-pillantattal körösz-túl-láthassa a' hal'-adatos *magyar*: minő töhetségü, minő nagy-lelkü *Firfiak* voltak az ő edes *Eleik*, kik (mí-dön a' dicsőségre töreködtének) se fáradság-jokat nem sajnállották, se véröket nem szánták: hogy azoknak *Utóik* békességben, 's gaz-dagon-is éllyenek. Sokáig meg-örzötték ke-reszménjüket: hogy minket-is azoknak meg-tar-tássára szoktassanak, és az-után nyomok' sar-kalássára incsenek.

Az egész *Magyar* birodalom (a'-mint nem csak a' mostani; hanem ama' régi Írásokból-is elég-könnyen ki-tanúlhatni), az üdőnek húzo-mos le-járttával, sok részekből állott, mellye-ket mások külömb-féle módon osztanak-el. Én ezt úgy gondolom leg-jobb-nak lönni, a'-mint mostanában elő-adandóm:

- I-ször: SZITTYIA, ama' régi Lak-hej.
 II-szor: BESSARABIA, Neszter' vize mellett.
 III-szor: KIS-KUNSÁG, a' Fekete Tengernek.
 IV-szer NAGY KUNSÁG, a' Havasokon túl.
 V-ször: MAGYAR Ország, a' Dunán innent.
 VI-szor: PANNÓNIA, a' Dunán túl.
 VII-szer: ERDÉLY, a' Havason innent.
 VIII-szor: SKLAVONIA, vagy a' Tótság.
 IX-szer: SZERÉM, avvagy Sirmium.
 X-szer: GALÍCIA, vagy-is Halícia.
 XI-szer: LODOMÉRIA, vagy-is Vlodoméria.
 XII-szor: SZERVIA, Kis-Rasciával egygyütt.
 XIII-szor: KROÁCIA, vagy a' Horvátság.
 XIV-szer: HERCEGOVINA, v. Szent Sábás.
 XV-ször: DALMÁCIA, Ragúzával egygyütt.
 XVI-szor: BOSNIA, Rámával egygyütt.
 XVII-ször: BULGÁRIA, vagy-is Volgária.
 XVIII-szor: VALACHIA, v. is Havas-al-föld.
 XIX-szer: MOLDAVIA, vagy-is Moldova.
 XX-szor: NAGY-RASZCIA, Méziával egygyütt.

MÁSADIK SZELET.

A' Paisokról, és Címörökrül.

Minden magyar Nemes ember (mivel egyszer-
 is-mind Katoña-is vala régi üdeinkben) Paist
 (Clypeum) szokott hordozni bal-karjának ele-
 jén. A' Paisnak Udvarában (Campo) viselte
 nemes

nemes *Címörét* (nobilitatis suae insignia). Mind ezeket föl-találhattuk az Országoknak Paisokban-is. Ugyan-azért minden-féle Paisban elkerülhetetlenül szükségös I-szor: az *Udvar*, II-szor: az Udvarban rajzoltatott *Címör*.

Noha ennek-előtte a' Paisok vagy *kerek*, vagy *négy-szögletűek* voltak (a'-mint ezt a' régi képekben láthatni); de most azokat többnyire három-szögletűekre vették, nem csak a' kül-országiak; hanem a' *Magyarok* - is. A' szögletöket néha valami Cifrával föl-váltyák öt-féle módokon, melyekről mostanában szóllok.

I-szor: Leg-többen vannak itten ojan Paisok, melyeknek két felső szögük, derék szögek (ad angulos rectos); alól pedig a' harmadik szög kör-íjra változik (ad arcum circuli). Ezek pedig leg-régiéseknek tartatnak, mivel egyszer-is-mind leg-együgyűebbek-is. Ijének pedig

1. *Szittyidé*, az első Pais.
2. *Kumánidé*, a' harmadik Pais.
3. *Erdélyé*, a' hetedik Pais.
4. *Sirmiumé*, a' tizedik Pais.
5. *Hercegovindé*, a' 12-dik Pais.
6. *Ragúzidé*, a' 14-dik Pais.
7. *Bosnidé*, a' 15-dik Pais.
8. *Szerbhidé*, 18-dik Pais.
9. *Bulgáridé*, a' 21-dik Pais.
10. *Valachidé*, a' 23-dik Pais.

11. *Moldávidé*, a' 24-dik Pais.

12. *Rascidé*, a' 25-dik Pais.

13. *Méxidé*, a' 26-dik Pais.

II-szor: Vannak ojan Paisok - is, melyeknek alsó szögek nem immár Kör-íjra; hanem más valami cifraságra változik, mind-az'-által az előbbeni két felső szögek, derék szögek maradnak. Ijen nálam

1. *Pannónidé*, az ötödik Pais.

2. *Bessarabiának* allya a' 2-dik Pais.

III-szor: Vannak ojan Paisok is, melyeknek mind-a' három szögek cifra vonásokkal meg-változva vannak. Ijen

1. *Bessarabidé*, a' 2-dik Pais.

2. *Kumánidé*, a' 4-dik Pais.

3. *Magyar-Országé*, a' 6-dik Pais.

4. *Erdély-Országé*, a' 8-dik Pais.

5. *Sklavonidé*, a' 9-dik Pais.

6. *Krodcidé*, a' 11-dik Pais.

7. *Dalmácidé*, a' 13-dik Pais.

8. *Rámáé*, a' 16-dik Pais.

9. *Szervidé*, a' 17-dik Pais.

10. *Galícidé*, 19-dik Pais.

11. *Lodoméridé*, a' 20-dik Pais.

12. *Bulgáridé*, a' 22-dik Pais.

IV-szer: Vannak ojan Paisok-is, melyeknek fölökbe *Korona* tétetött, mely (a' régi üdőkben) a' valóságos kirájságnak jele vólt. Ijenek

1. *Bessarábié*: a' 2-dik Pais.
2. *Kumánié*, a' 4-dik Pais.
3. *Magyar-országé*, a' 6-dik Pais.
4. *Sklavonié*, a' 9-dik Pais.
5. *Kroácié*, a' 11-dik Pais.
6. *Dalmácié*, a' 13-dik Pais.
7. *Rámdé*, a' 16-dik Pais.
8. *Szervidé*, a' 17-dik Pais.
9. *Galicié*, a' 19-dik Pais.
10. *Bulgáridé*, a' 22-dik Pais.
11. *Valachidé*, a' 23-dik Pais.
12. *Rascidé*, a' 25-dik Pais.

V-ször: Vannak ojan Paisok-is, melyeknek udvarok kettő vannak vágva. Ijen nálam

1. *Pannonidé*, az 5-dik Pais.
2. *Magyar-országé*, a' 6-dik Pais.
3. *Erdély-országé*, a' 7-dik Pais.

HARMADIK SZELET.

Az Udvaroknak Színökről.

Az Udvaroknak színökre nézve, benne hét-féle színök taláztatnak, és azok a' hoszaknak külömb-féle vonásaikról ösmertetnek-meg.

I-ször : EZÜSTÖSNEK, vagy FEHÉRNEK mondgyuk azon udvarnak színét, mely

csupán fehéren hagyatik, és semmi vonásokkal meg-nem-külömböztetik. Ijenek nálam

1. *Scithidé*, az első Pais.
2. *Sirmiumé*, a' 10-dik Pais.
3. *Kroácié*, a' 11-dik Pais.
4. *Szervidé*, a' 17-dik Pais.
5. *Vlodomévidé*, a' 19-dik Pais.
6. *Valachidé*, a' 23-dik Pais.

II-szor: ARANYOSNAK, vagy SÁRGÁNAK mondgyuk azon udvarnak színét, melyben I-szor tiszta-pontokat; 2-szor: Virágos pontokat látunk. Ijenek

1. *Bessarabidé*, a' 2-dik Pais.
2. *Kumánidé*, a' 4-dik Pais.
3. *Erdélynek* egy részfe, a' 7-8-Pais.
4. *Bósnidé*, a' 15-dik Pais.
5. *Moldávidé*, a' 24-dik Pais.

III-szor: VÖRÖSNEK mondgyuk az Udvarnak színét, midőn a' sűrű hoszsak függösen (perpendiculariter) le-felé vannak vonva mind-nyájan. Ijenek nálam

1. *Kumánidé*, a' 3-dik Pais.
2. *Magyar-országé* a' 6-dik Pais.
3. *Pannónidé*, az 5-dik Pais.
4. *Erdélynek* allya a' 7-dik Pais.
5. *Hercegovindé*, a' 12-dik Pais.
6. *Ragúzidé*, a' 14-dik Pais.
7. *Rámidé*, a' 16-dik Pais.
8. *Bulgáridé*, a' 21 - 22-dik Pais.

IV-szer: **KÉKNEK** mondgyuk az Udvarnak színét, midőn az említett sűrű hoszszak nem függősen le-felé (mint az előbbeniben szólottunk) hanem föld-színesen (horizontaliter) vonatnak. Ijenek

1. *Dalmácié*, a' 13-dik Pais.

2. *Galicié*, a' 19-dik Pais.

3. *Lodomériának föle-közepé-állya* 20-Pais.

4. *Rascié*, a' 25-dik Pais.

5. *Mézié*, a' 26-dik Pais.

V-szor: A' **FEKETE** szín akkor jelentődiki, midőn a' sűrű vonások mind függősen, mind föld-színesen egy-máson köröszkül-kosúl vonatnak. Ilyen udvarok nem szoktak lönni, hanem az udvarokban fekete Címöröket eleget tapasztalunk:

1. *Scithiában* a' három disznó-főt. 1-Pais.

2. *Bessarábiában* a' három Szerecsen-főt.
2-Pais.

3. *Erdélyben* a' Sast 7-8-Pais.

4. *Bosniában*, a' két Szerecsen-főt 15-Pais.

5. *Szerviában*, a' Disznó-főt 17-Pais.

6. *Valáchiában*, a' hollót 23-Pais.

7. *Moldáviában*, az ökör-főt 24-Pais.

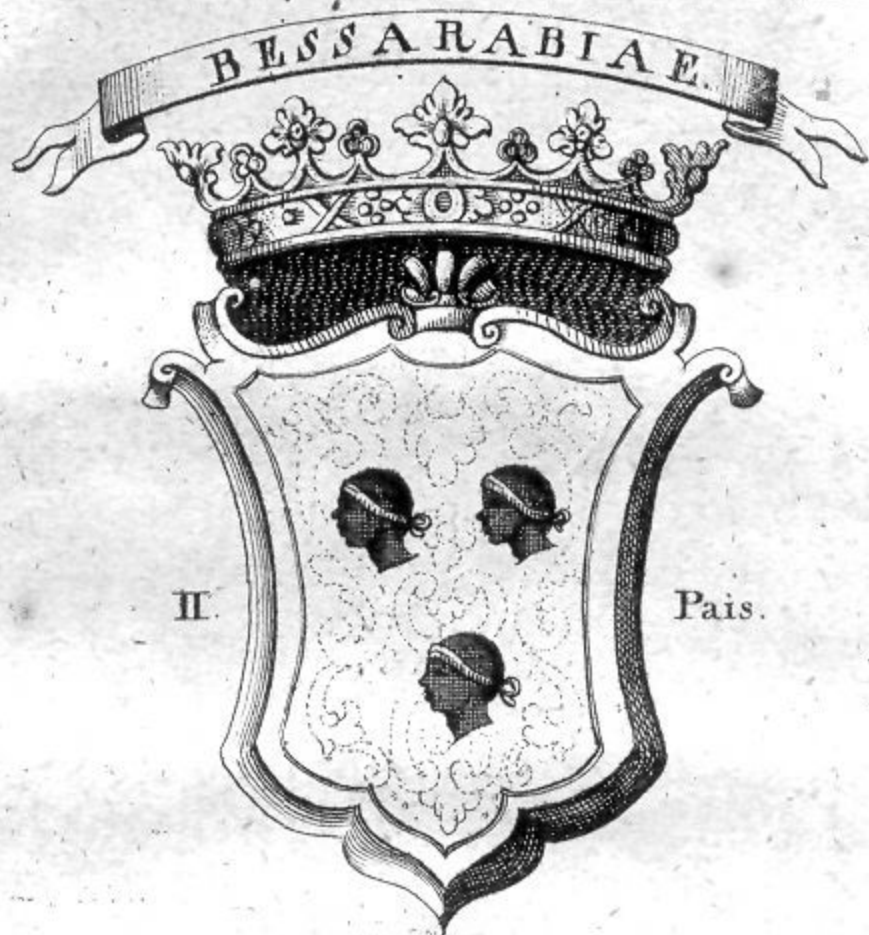
VI-szor: **MÉLY-VÖRÖSNEK** (Purpureus) mondgyuk az Udvar, ha a' sűrű hoszszak, se nem függősen, se nem föld-színesen se nem köröszkülkosúl, hanem általagosan (diagonaliter)

ter), és ugyan balról jobbra vonatnak. Ijen *Slavoniának* közepe a' 9-dik paisban.

VII-szer: ZÖLDNEK moudgyuk az ojan vonásokat, melyek *általagosan* jobbról balra vonatnak. Ijen szint nem találni Udvaraimban.

Azt kölletik még itten meg-jelenteni: hogy, ha a' *szarvas-hóldat* valahová az Udvarba töszik, ha annak igazi C-bötü formája vagyon, akkor a' hóld fogytán van, ha a' C-bötü megfordúlva így áll: C , akkor az újságot jelenti. Példáúl a' 4-dik Paison, fogytán vagyon a' hóld az Oroszlánnak utolsó lábainál. A' 8-dik Paison újságot mutatnak ketten, fogytát ismét más ketten.

Mind-ezeket (mint-egy készület gyanánt) így el-végezván; lépünk a' *Magyaroknak* Uradalmaikra, melyeket, mind a' régi, mind a' mostani üdőben bírtanak.

A'

MAGYAROKNAK

Uradaimaik.

ELSŐ SZAKASZ

Szittya - Országrol.

Hogy a' mi édes *Magyar* Eleink *Szittyiában* nem csak laktanak, hanem (úgy-mint tulajdonjokban) uralkodtanak-is; az nálunk (azoknak hál'-adatos Utóiknál) oly alapos hagyomány, melynek ellene mondani éppen annyit tönne: mint délben a' nap-világot tagadni. Ezt nálunk a' *magyar* gyermekek-is tudgyák, és magokat (főképpen a' *Tisza*-menttében) *Szittyai Magyaroknak* mind nevezik, mind neveztetik.

Mely

Mely szélesen, mely hosszan uralkodtak pedig a' *Scithák*; azt még a' Tudósok se határozhatták - meg mind eddig. *Némejek* igen terjedten gondolkodnak e' felől. *Mások* takarékosabban vetik *Uradalmok*nak határjait. Kinek mi teccik, azt kövesse ezekben: mélt a' régi dolgokat valóságos nap-fényre hozni, annyi üdöre nézve, lehetetlenség.

Kik ama' *Francia* Tudós *Degvinével* legterjedtebben vélekednek: azok a' *Scitháknak* *Uradalmok*hoz kötik az egész *Nagy-Tatár* Országot. Sőt vannak ojak-is, kik az egész *Sínát* (*Chinát*) ö-nékiek adgyák. Így tehát elterjedett *Scithia*, *Volga'* vizétől kezdvén, egészen a' nap-keleti tengőrig.

Kik pedig leg-takarékosabban gondolkodnak és írnak; azt a' földet szabják - ki a' *Scithák'* birodalmának, mely *Jaik* és *Volga* vizek között éjzakra a' *Básiriai* néptől és a' *Pacina*-kóktól, nap-keletre az *Úzoktól*, Délre *Jaksart* vizétől, és az *Imai* högyektül kerítettött-bé.

Magok' földjöket a' *Scithák* (akár amazt az el-terjedtebbet, akár ezt a' szűkebbet mondgyuk) közönségesen magok' *Honnyának* lönni mondották, magokat pedig magok között édes *bonnyi atyám-fiának* nevezték. Ezen nevezeteket hallván a' nyelvünket-nem-értő nemzetségek; azokat *Honnoknak*, *Hunnoknak*, *Hunnusoknak* írtak.

ták. A' *Chün* vagy-is *Khün* név-is hasonló-képpen száradtt reájok.

Midőn még édes Eleink *Scithiában* laktak; Paissok' udvarának minő színe vala, Címörjök-is benne minő löhetött; az Íróknak vagy héánosságjokra, vagy külömb-féle vélekedéssökre nézve, alig löhet benne el-igazodni. Ki-ki úgy vélekedik, a' mint tölle ki-telhetik.

Én *Scithiának* azt a' Paissát, melyet az Első Paisban szemlélsz, se magam ki-nem-gondoltam, se ok nélkül lönni nem tapasztalom. Minden Paisok közül, melyeket a' régi pénzeken-is láttam, és valóságosan *Scithia'* címörének lönni mondatnak, ez az első leg-együgyüebb; ugyan-azért (az én iteletem szerént) leg-régiebb, és talán leg-igazabb-is. Itt a' Fehér udvarban három Vad-kan-disznóknak fekete fejük láccatnak. Ezek a' fejek a' *Scitháknak* azon híres mesterségjököt jelenthetik, mellyel a' nyilakkal-való vadászatban az akkori világban nagyon el-hírösödtek.

Mind-az'-által: azt mondgya *Bonfin* (Dec. 1. L. 3:) hogy a' *Scithák* mind *Zászlójokon*, mind *Kar-vassokon*, vagy-is *Paissokon* egy-fejü Fekete sassal éltek. Feje ennek, mindenkör megkoronázva láccatik. Ha ez így vagyon; a' fehér udvarban kölletik a' koronázott-fejü fekete-Sasnak állani.

Ellemben *Turóci* így beszél *Atila* felől (Chron. c. 13.): *Ennek hadi címöre (mind a' Paisson, mind a' Zászlókon) egy-valami madárnak hasonlatosságát viselte, melyet Astúrnak, vagy Astúreusnak-is neveznek. Ez az Astúr pedig nem egyéb; hanem a' Kányák' neme közül a' legnagyobbik. Ha ez így vagyon, hasonló-képpen a' fehér udvarban kölletik a' sárga kányának állani.*

Mások végtére azt mondgyák: hogy *Atilának* (következés-képpen a' *Honnusoknak-is*, a' *Scitháknak-is*) nem csak egy; hanem több címöreik-is vóltanak. A' sokak közül, ez-is az ő címörének lönni tapasztaltatik: Egy kar-vaszra vagyon fektetve egy kard, és ezen körösz-tül egy *Szittyiai* nyil, és osztán egy nagy-farkú bújdosó-csillag. Ez a' most le-írott Pais láccatik *Atilának* lábai mellett lönni, abban a' képen, mely *Bécsben* nyomtattatott 1700-dikban *in Trophæo Eszterháziáno.*

MÁSODIK SZAKASZ.

Beszarábia - Országról.

Igen kegyetlenek, el-bízottak, és leg-gonoszabb szomszédjok voltak a' Szittyiai Magyaroknak azok az Istentelen Tót Pacinakok; kik (a' Magyarokat Honnyokban nem szenvedhetvén) az Úzokkal egygyet értettek, és őket Szittyiának egy részszéből ki-is-kergették.

Ekkor oszlott két-felé a' Szittyiai Magyarság. Egygyik Részsze (Álmosnak vezérlése alatt) Magyar-Országra célozott, úgy-mint Atilának régi Lak-hejére. Másik Részsze Persiába iparkodott. Azt mondgya a' Persiai Magyarok felől Bölcs-Leo (ezen - üdőben - élő nap-keleti Görög Császár): hogy a' Magyar-országban le-telepödött vérjökkel sok üdeig leveleket váltottak, és, követségek által, mind - a' - két részről magokat meg-is-látogatták. De az-után (minnek-utánna a' Persiai Magyarok Mahometnek vallására állottak; Magyar-országban-le-telepödött Magyarok pedig körösztényök löttek) úgy megfeletköztek egy-másról, mint-ha soha egy vérből se származtak-vólna. Ezekből a' Persiába-mentt Magyaroktól származtak osztán a' Törökök, a'-mint ez bizonyos azok előtt, kik a' Bizantinomi Írókat olvasták.

Igy el-űzettetvén tehát honjokból a' Sze-
rencsétlen Scithák; sok vizeken köröszkül-men-
vén, végtére (*Neszter-vizét-is* tömlőkön meg-
háladván) *Beszarábiába* értek, és ott le-tele-
pedtek.

Bezarábiának, vagy *Bessarabiának* határja
nap-keleten a' *Fekete-tengör*, Nap-nyugoton *Prút'*
vize. Ej-szak felé *Neszter'* vize szakasztya-el
Lengyel-országtól, és a' *Kúnoktól*, vagy (a'-mint
most nevezik) az *Ocsakovi Tatároktól*. Délszak-
ra a' *Duna* választya - el *Bulgáriától*. *Beszará-
biában* vagyon tehát a' mostani *Moldáviának*
közel fele. Anya-várossa most *Bender*, *Nesz-
ter'* vize mellett, melybe szaladott XII-Károly,
Sveciai Kiráj, midőn 1709-dikben az *Oroszoktól*
meg-verettetött *Pultavánál* és ott négy eszten-
deig maradott. Eleintén egész *Beszarabiának*
Anyá-várossa vólt *Neszter-fehér-vár*, a' mostani
Akirmán, melyről ez-után.

Hogy pedig a' *Scithák* *Bezarábiának* Urai
vóltanak; ha egyéb nem vólna - is, elég-kép-
pen meg-bizonyítaná az: hogy ott egy várat é-
pítettek, melyet (a' régi szokás szerént) *Fehér-
várnak* neveztek. Mi-pedig, egész máiglan azt
a' Várat *Neszter-fehér-várnak* mondgyuk: mivel
Neszter' vize' végére építettött. És ez vólt a'
Magyaroknak négy *Fehér-váraik* közül az első;
második lött *Gyula-fehér-vár*; harmadik *Székes-
fehér-*

fehér-vár ; negyedik *Nándor-fehér-vár*, melyet hibásan *Landor-fehér-várnak*-is mondanak.

Ezen fölött a' *Magyaroknak Bezarabiában*-való uralkodásokat elég - képpen meg - bizonyította *Kévi Ferenc*-is, *Jésuvita-Író* (in vita Leonis Sapientis). Azt-is mondgya : hogy, még *Theofilusnak* (egy *Görög Császárnak*) üdejében (ki 829-dikben kezdötte uralkodását, és 842-dikben végzötte), éppen akkor, mikor a' *Magyarok Honnyokból ki-takarodtak*, mind *Bezarabiát* bírták a' *Magyarok*, mind ezen fölül, *Valachidának*-is, *Moldávidának*-is urai vóltanak.

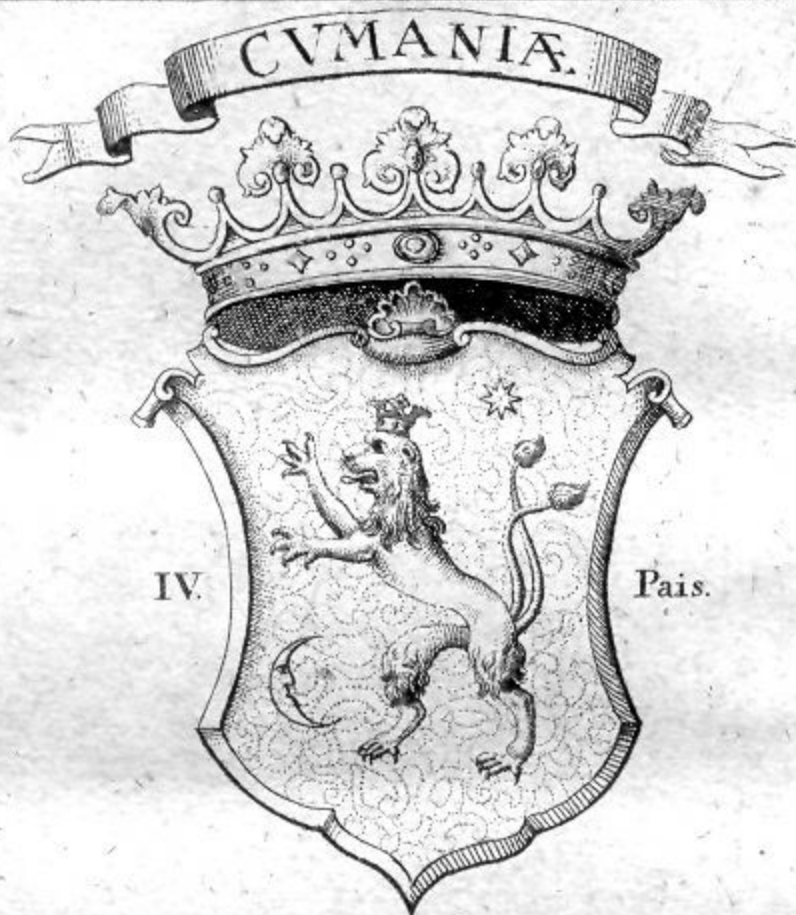
De hogy-is lehetne gondolni: hogy *Bezarabiának* *Uradalmába* nem jöttenek a' *Magyarok*, mivel körül-belöl minden földeket el-foglaltak. Bírták tudni-illik a' *Kis-kún-ságot*, melyről ezután fogok szóllani, mely-is *Bezarabiával* határos *Nap-kelet* felé. Bírták (még *Atilának* üdejében) *Éj-szak* felé terültt földeket, ki- vevén onnant az *Alánusokat*, *Gotbusokat* és más e'-féle *Nemzetségeket*, holott *Atilának* fia *Ellak Kirájja* - is tétetött. Ha tehát körül-belöl mind a' *Magyaroké* vólt az a' *Tartomány*, követközik hogy *Bezarabia*- is, mely ezeknek szinte közepén fekszik, a' *Magyaroknak* *Uradalmokba* került.

Ezt a' tartományt *Bazarádiának* - is nevezték attól a' *Bazarád* - nemtől, mely ennek - előtte itten uralkodott. Ez a' *Nem*, sok viszontagsá-

gai után , által - költözött osztán *Valáchiába* ; és (már első *Károly* kirájunk üdejében) arra mehetett : hogy ezt a' *Valachiai* Fejedelemséget (másként a' *Magyaroknak* valóságos birodalmokat) magájévé tőtte.

Némej högyke , és el-bízott Tanácsnokoknak ingerjei által meg-támadta *Károly*-kirájunk eme' *Bazaradot Valachiában*. Hogy ezt cselekedgye , semmi oka nem vőlt. Kérte a' kirájt *Bazarad* : hogy ezt ne tegye : hűségét újra ajánlotta a' *Magyaroknak* , de semmire se mehetött, csak - ugyan meg-támadta az *Olábokat*. De ez a' meg-támadás nagy kárára esött. Ötet az *Olábok* bé-várták , és a' högyek-között - lévő szoros völgyekbe szorították. El-vesztötte egész seregét ; maga-is alig érhetött gyalog *Budára* egynehányad magával.

Ekkor osztán egész *Valachia* el-pártoltt *Magyar-országtól* ; de vissza-hozta *Nagy-Lajos* , meg-mutatván azt : hogy néha az ellenséggel - való szépen - bánás , többet ér százezer katonánál. Mert : minek-utánna hallották-vólna az *Olábok* : mely kegyesen bánt *Nagy-Lajos* azokkal a' *Szászokkal* , kik ellene *Erdéjben* föl - támadtak ; *Bazarad* , maga mellé vévén *Országának* nagyjait , *Nagy-Lajoshoz* ment, és magát újra néki ajánlotta. Hogy *Bazaradot* hűségében meg-tarthassa *Nagy-Lajos* ; visszaengedte néki régi címörét, melyel még *Beza-*

rábiában éltek az ő Elei. Az - az (a' - mint a' második Paisban láthatni) az aranyos udvarban három fekete , vagy - is Szerecsen fejek vannak fehér kendővel le-kötve nyak-szirt felé. A' Pais fölött Korona - is vagyon. De ezt a' címört meg-másolták osztán az *Oláhok* , a' mint *Valachiába* elő-adandom.

HARMADIK SZAKASZ.

Kis - Kúnságról.

Az a' *Kumánia* , melyet a' Magyarok (ama' régi időben) közönségesen *Kis - Kúnságnak* neveztek ; a' *Pontusi* , avagy - is a' *Fekete-Tengör* mellett vala , *Beszarábián* fölül , az - az : *Neszter* és *Bogfojó* vizek között , szorossan meg-határozva , körül - is vétetve. Ezeket akkor *Tatár - magyaroknak* nevezték. És , mivel a' *Krimi* fél - szigetet - is birták (*Tartaria Crimea*) , őket *Krimi* , avvagy *Kirimi - Tatároknak* - is mondták.

Ennek a' *Kis-Kúnságnak* határjai tehát ezek : Nap-keletről *Bog-vize*. Nap-nyugotról *Neszter* vize. Dél-szokról a' *Fekete tengör*. Éj-szokról *Lengyel-Ország*. Anya-várossa mostanában *Ocsakov*.

Hogy pedig ez a' most- említett *Kis-Kún-
ság* a' *Pontusi*, avagy-is a' *Fekete-Tengör* mellett
éjszak-felé terjedött; bizonyították a' régi Anya-
szent - egy-háznak története, melyek sok *Ta-
nikról* (martyribus) emlékeznek, kik abban a'
Kún-ságban szenvedtek, mely a' *Pontus*, vagy-
is a' *Fekete-tengör* mellett fekszik.

Még *Álmos* Fejedelmünknek üdejében jött
ez a' *Pontusi Kis-Kún-ság* a' *Magyaroknak* biro-
dalmok alá. Bizonyította e' dolgot *Béla*-kirájnak
nevetlen Írnokja, ki az egész történetet hosz-
szas le - irással magyarázza. Kevesebb sza-
vakkal az egész dolog így vala:

Midőn *Álmos* (*Árpádnak* atyja) ki-hozná
Szittyiából a' *Magyarokat*, és elsőben-is az *O-
roszokra* ütve; ezek a' *Kúnok* össze-szűrték a'
levet az *Oroszokkal* (*Russi Rubri*), és velök-
egygyütt a' *Magyarokra* támadtak. *Álmos*, mind-
a'-két feleközötöt iszonyú-képpen meg-vervén,
nagyra - böcsüllötte a' *Kúnoknak* magok'-meg-alá-
zását, melyel az egész Nemzetet birtokába ad-
ták. Ezeknek hét vezérjüket: *Edet*, *Edument*
Etét, *Bungert*, *Ösét*, *Bojtát*, és *Ketelt* (sereg-
jökkel egygyütt) vitéz katonái közé számlál-
ta; kiknek nagy hasznokat vőtte a' háborúknak
üdején.

Meg-szűnven a' hadak, és a' Fejedelem-
ség *Árpádra* szállván; Ez ama' *Pontusi Kún*
vitézzeit *Magyar-országba* le-telepítötte, nyilván-
sá-

ságosan arra a' hejre, melyet mostanában-is *Kis-kunságnak* neveznek. Nem telepítötte pedig úgy le, mint-ha kevesen az Országnak más részeire nem oszolhattak volna.

Bölcs *Leónak* (*Konstancinápoli Görög Császárnak*) fia *Konstantinus Porfirogenneta* (ki ezekben az üdőkben élt, és Könyveket-is írt) azt mondgya eme' le-telepödött *Kis-kunságiak* felől: hogy a' *Magyar-Nemzetet* nyólc Nemekkel szaporították-meg. Ezeknek nevöket-is előadgya. Első volt *Csaba*, második *Neke*, harmadik *Megere*, negyedik *Kuturgemati*, ötödik *Tarián*, hatodik *Genács*, hetedik *Káre*, nyólcadik *Káse*.

*Porfirogenneta*nak ezen írássát meg-bizonyítja az-is: hogy ezen most említött *Kün*. Nemeknek neveik ezen üdönkben-is föl-találtatnak némely *Magyar* hejségeinkben. *Csaba* nemről egy-néhány falunk neveztetnek *Csabának*. Hát ha *Csáb-rág*-is inuent mondatik? — *Neke* nemről származhatott *Nyek*, vagy *Nyék*-falunk. — *Megere* nemről vötte eredetét *Megyer*-falu — *Tarián* nemről eredett *Tarján*. És mivel *Tarján'* Nemnek jószága iszapos - vizes hejekön vala, mostanában-is az ojas hejeket, melyeket a' viz hamar el-fut; *Tarján*os hejeknek mondgyák a' *Magyarok*. — *Genács* nemről szívárkodott *Gács* — *Karé* nemről *Karács*, és innétt *Karács-Berevény*, és *Karács-Sáágb* — *Kase* nemről *Kazár*,

és *Kozár*; egygyütt pedig *Karé - Kase* nemekről *Karáncs-Keszi* — *Kutúrgemati* nemről eredhettek: *Kút*, *Túr*, és *Gyarmat* hejségeink, melyek még mostanában-is föl-találhatnák *Ipol-vize* körül, de fő-képpen *Nógrád-vár*-megyjében.

Ennek a' *Kis-Kúnságnak* Paissát címörével egygyütt a' 3-dik *Paison* láthatod. Udvara vörös. Két övedzete aranyos, melyek *Neszter*, és *Bog* vizeit jelentik, melyekkel a' *Kis-Kúnság* bé-vala határozva. A' két Övedzet között vagyon a' *Kúnoknak* ama' híres kutyájok, melyről még most-is fön-tartatik ama' régi *Magyar* köz-mondás: úgy sétál, mint *Kúnok*' ebe a' homokon, az - az nyargalódzik, vagy szalad.

NEGYEDIK SZAKASZ.

Nagy Kúnságról.

Kik a' *Kis-Kúnok* közül a' *Kúnságban* *Árpád* után meg-maradtanak; békével nem sokáig éltek. Mert: a' *Magyar*-névnek esküdt ellenségei ama' *Tót Pacinokok* nem csak ezekre a' *Kúnokra*, hanem a' mellettök - lévő *Attyok* - fiaira-is esvén, őket hazájokból ki - túrták.

Látván osztán ezek a' *Pacinokok*, hogy az a' tartomány, melyben a' *Kúnok* laktak, nekik (szapora-vólttokra nézve) szűk; ugyan - azért
al-

alkalmatlan lönne; szövetséget kötven a' ki-üzött *Kúnokkal*, annak egy részse a' *Kis-Kúnság*-ból el-távozott; és, mivel ekkor özsze vegyül-ven igen nagy számot töttek; azt a' hejet, melyen (mint a' sáskák) le-telepödtek, *Nagy-Kúnságnak* nevezték. Ez a' hej pedig ott vala, ahol mostanában *Moldávia* és *Valachia* vagyon, de akkor még ezek a' nevek föl-nem-támadtak.

Nagy-Kúnságnak határjai ezek: Nap-kelet-ről *Prüt-vize*. Nap-nyugotrúl *Szervia* és *Magyar-ország*nak egy-részse. Éj-szokról *Erdély*. Dél-szokról *Duna'-vize*.

Ez az özsze-forrott két Nemzetség (*Nagy-Kúnságnak* nevezete alatt) magának egész egy Kirájságot szörzött; és, minek-utánna termékeny földjökön meg-gyökösödtek, ki-mondhatatlan nagy alkalmatlanságára vóltak a' *Konstancinápoli Görög udvarnak*. Ha mind azon veszekedéseket, melyeket ezek a' *Kúnok* a' *Görög Udvarral* vég-be-vittek, írásomba foglalni akarnám; véghe-tetlen vólnék. Böven löhet mind ezöket olvas-ni a' *Bizantinomi Írókban*; és *Kéri Ferencben*, ki a' *Görög Császároknak* életjöket, azok szc-rént írta-le.

De még a' *Magyaroknak*-is elég nyughatatlanságot szörzöttek. I-szor: Föl-támadtak *Salamon Kiráj* ellen; De ez öket *Erdélyben* nagyon meg-verte. II-szor: *Szent László-kirá-juknak*-is nagy akadájára vóltanak, és ötet
visz-

viszsa-kénszerítették *Kroáciából*, midőn annak meg-hódításában foglalatoskodott. Azokat *Temes-vizénél* meg-verte, sokat közülök el-fogott, sokat le-vágott, úgy hogy csak egygyet hagy-na-meg-életben, ki a' hírt *Nagy-Kúnságba* vihetné. A' Raboknak úgy ajánlotta kegyelmét, ha *Körösztények* lönnének. III-szor: *II-István* üdejében *Tatár*-nevezetű Vezérrel sokan bé-ké-redzettek *Magyar-országba*, és a' *Magyarokkal* egygyütt katonáskodtak. Meg-szüntek osztán a' *Magyaroknak* üldözésöktől.

Fász-városban lévén a' *Kunok*' kirájainak lak-hejök (ez most *Moldovának Anya-várossa*, és *Fásinak*, vagy-is *Fassinak* hívják); első le-telepedésöktől számlálván, harmad-fél-száz esz-tendeig éltek a' *Kunok* sok viszontagságok kö-zött: mivel a' velök-lévő *Pacina*kok, igen nyug-hatatlan, és veszeködő firfiak lévén, a' körül-belől-lévő tartományoknak békét nem hagytak; sokszor, midőn meg-se álmodták, reájok ütöt-tek, és rútúl le-gyalázták őket. Nem vólt te-hát csuda: hogy a' mellettök-lévő tartományok-is ellenek támadván, őket gyakran nagyon meg-verték, el-is-fogyasztották.

Ezeket a' civakodásokat igen meg-elégöl-vén, sőt el-is-únván a' valóságos eredeti *Kú-nok*; *Fásziba* mentek *Kútén*-nevezetű Kirájok-hoz, ki ekkorban maga-is *Kún* ember vala. Ezt arra kérték a' Nagyok: hogy, akár-minő
mód-

módját talállya, *Kúnoktól a' Pacinakokat* el-válaszsa. Ezt igen nehéz dolognak vélte lönni a' Kiráj : mivel azoknak száma a' *Kúnoknál* nagyobb volt. Vagy török vagy szakad, magokat a' *Pacinaoktól* el-választani akarták.

Ezen el-válás' módjának föl-keresésében törvén egy-üdeig fejöket ; ismétt a' Nagyok *Kú-tén* - hirájokhoz gyültek, és néki azt javallot-ták : irattasson levelet, avvagy követeket küld-gyön negyedik *Béláboz*, *Magyar-ország*nak ak-kori híres Kirájához, és ötet arra kérje: fo-gadná-bé az atyafi *Kúnokat* maga' Országába. Nagy hasznokra fognának a' *Magyaroknak* lönni, mind a' békességös üdőkben, mind a' hábo-rúknak alkalmatosságával. Meg-ígérték azt-is: hogy, ha az Orzágnak úgy teccene ; a' Kö-rösztény hitre-is örömet reá-állanának.

Erre a' követségre nagyon meg-örülvén *Béla*, szabadságot adott nékik: hogy *Magyar-ország*ba bé-jöhessenek, a' mint-is 1240-dikben közel negyven-ezeren bé-jöttek ; *Bélának* bír-tokába adták a' *Nagy-Kúnságot* ; és magokat az atyafi *Magyaroknak* alájok-vetötték. A' Kiráj né-kik lak-hejökül azt a' földet ajándékozta, melyet (még máiglan - is) *Nagy - Kúnságnak* nevezünk. Ettül az üdőtül fogva mind *Béla*, mind utánna-követközött kirájok magokat *Kumánia'* kirájja-nak írják, a' mint ki-teccik *IV-Bélának* azon le-

leveléből, melyet *Lambertnek* adott, egy *Egri Püspöknek*.

Nálunk-is meg-tartották finomságokat azok a' *Kúnok*, kik ennek előtte *Kútén-kirájjal Fász-városban* laktak. Ők magokat (hogy a' többi *Kúnoktól* meg-külömböztethessenek) mindenkor *Fászi Kúnoknak* nevezték, végtére őket *Fászoknak* mondták, és magoknak címörül *Lehel* kürtjét vőtték. Deakül osztán őket a' *Magyar kirájak* így-is nevezték: *Fasones, Fazones, Faxiges, Philistei*.

De ezeknek a' *Kúnoknak Magyar-országba* bé-vételök nagy kárára vált az egész *Ország*nak. Első veszedelmünk ez vala: Igen szerette őket a' *Kiráj*, a' *Magyarokat* pedig megvetni láccatott. Ugyan-ezen-okból a' *Kúnok* ellen sokat törtek a' *Magyarok*, és, ha alattomban löhetött, ártottak-is nekik.

Midőn a' *Kúnokkal* ily alattomos veszeke-désekben vannak a' *Magyarok*; íme 1241-dikben bé-ütnek *Országunkban* a' *Tatórok*. Azt gondolván a' *Magyarok*: hogy azokat a' *Kúnok* azon okból édesgették-bé: hogy a' *Magyaroknak* ellenek-való töreködéssöket meg-boszszerűhatnák; leg-is leg-elsőben a' *Kúnokra* támadtak, de ezek a' *Tatórokhoz* adván magokat, akkor az *Országot* úgy el-pufztították: hogy, ha akkor *IV - Béla-kirájunk* életében meg-nem maradt

dott volna, talán soha többé lábra-nem-állhatunk volna.

Mivel ez az első bé-ütés igen jól szolgált a' *Tatároknak*, meg-próbálták a' másadikat-is 13-esztendőök után, 1254-dikben. De ekkor őket *Béla* (magához édesgetvén a' meg-maradott *Kúnokat*) gyalázatosan le-kaszabálta, el-vesztvén közüllök ötven-két-ezret. Meg-hólt osztán *Béla* a' *Nyulak'*-szigetjében *Buda* alatt, és *Esztergomban* temettetött-el.

Második veszedelmünk, melyet a' *Kúnság'* bé-vétele okozott, az vala: hogy *IV-Bélának* fia *V-István Kún-feleséget* véve, mely *Aszszony IV-László* fiát úgy bele-szerettette a' *Kún-menyecekkébe*: hogy törvényes feleségétől maradékot nem hagyott,'s-ugyan-azért benne a' rönddel-következött *Árpád'* nemzetsége el-vészött. Illy nagy viszontagságaink voltak a' *Nagy-Kúnságiakkal*. Most ök a' *Magyarokkal* igen tisztességesen élnek; és (a' hadi üdőkben) dicséretes szolgálatotot tesznek.

Mind-az'-által a' *Nagy-Kúnságban* uralkodó *Kúnoknak* címörjük a' 4-dik *Paison* láccatik. Ennek udvara *aranyos*, vagy-is *sárga*. Az udvarban áll egy *Oroszlán* ki-terjesztött első lábival oldalaslag. Farka *kettős*, Feje *koronás*. Két hátúlsó lába előtt vagyon a' fogyatkozó *Hóld*. Feje után pedig egy *Csillag*. A' *Pais* fő-

fölött *Korona* láccatik, mely annak jele; hogy a' *Nagy-Kúnságnak* lakossi Kiráj által igazgattattak.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

Magyar-Országról.

Minek - utána (*Orosz - országon-köröszkül*) mind a' *Kis-Kúnságot*, mind *Bessarábiát*, mind-más több tartományokat meg-hódított *Árpád* (*Béla kirájnak* nevetlen Irnokja szerint), *Munkács* felé; másoknak itéletjök szerint: *Erdéj* felé meg-indúlván gyözedelmes seregeivel, a' *Tiszán* - túl meg - verte az *Oroszokat*, *Mén-merót* Vezérjökkel egygyütt, kinek leánját *Zoltán'*-fiának feleségül adta. — Meg-szalasztotta *Zalánt* is ki a' *Tisza* és *Duna* között vezérlötte *Bolgárjait*. És akkor ez a' két tartomány nevezte-tett *Magyar - országnak*. Mert, a' mi a' *Dünán*-túl vala; azt *Panóniának* mondották, és benne *Tótok* laktanak. Ezeket *Árpád* az-után hódította-meg. Többet *Magyar-országról* nem írok: mivel annak történeteivel tele vannak könyveink.

A' mostani *Magyar-országnak* (szorossan szólván) határjai ezek : Dél-szokról *Sklavónia*, *Szervia*. Éj-szokról *Galícia*, *Lodoméria*, és *Len-gyel-*

gyel-Ország. Nap-keletről *Erdély*. Nap-nyugotról *Német - ország*. Hossza 90. szélessége 60. következés-képpen annak udvara 5400. derekalttmérett - földek. Anya-várossa *Buda*. Ha pedig *Magyar-ország*hoz tartozandó tartományokat, melyeket mostanában igaziban bírnak, mértékre vönni akarjuk; azoknak, ha egygyütt vólnának, hossza 120. szélessége 90. következés-képpen udvara 10800-derekalttmérett földek. Eszten-dönként ki-hajtatnak *Magyar-országból*, és eladatnak száz-ötven - ezer ökrök. Négy-száz-ezer sörtések, ötven-ezer lovak. Azt-mondgya *Neisinger*: hogy *Magyar - országban* (szorosán szólván) nem több Lakosok vólnának: mint, három - miliomon fölül, még száz-hetven-ezeren; *Angliában* pedig (melynek terjedttsége félelényi, mint *Magyar-országé*) kilenc-miliomon vannak; következés-képpen *Angliát* (azt a' Kisebb terjedttségű Országot) háromszor annyi nép lakja, mint *Magyar-országot*.

Országunknak címere a' hatodik Paisban találtatik. Ennek udvara egy függős hosszal (linea perpendiculari) kettő-vagyon vágva. Udvara mind - a' - két résznek vörös szín. Bal felől vannak négy fehér övedzetek, melyekről azt szokták közönségesen mondani: hogy ezek a' mostani *Magyar-országnak* négy fő-vizei lögyenek, melyeket még a' régi *Magyarok* ily együgyü versekbe szörítottak:

Duna - Tisza - Száva - Dráva,

A' ki ezt nem látta, gyáva.

Száva - Dráva - Duna - Tisza,

Nem Magyar, ki ezt nem iszsza.

A' négy fehér övedzeteket még Szent István' üdejében hordozta a' Pais, valamint egy régi képből ki-teccik, mely a' Bécsi Császári Könyvtárban szemléltetik. Ez pedig szent Istvánnak képe, melynek mej-vassán ki-teccenek ezek a' négy övedzetek (Lásd Svandtnernek Gyűjteménjeiben T. I. p. 94.)

Vannak oly írók-is: kik azt vitatták: hogy ezek a' négy övedzetek valaha *Pannóniának* címörei vóltanak (lásd azomban az 5-dik Paist). Ha ez így vagyon; akkor köllött ezen négy övedzeteket *Magyar-ország'* címörjévé tönni, midőn (*Arpád'* uralkodássának utólya felé) *Pannóniát* a' *Tótoktól* el-vöttük, és azt *Magyar-országgal* össze-forrasztottuk. De *Magyar-országnak* ezen bal-felől-való részsztét abba hagyván addig, még *Pannóniának* címöréről szóllunk; lássuk a' *Jobb-felől* lévő nevezetesebb címörünket.

Tehát *Magyar-ország'* Paissának jobb-kéz-felől-lévő részsztére tekintvén; ottan három nevezetes dolgokra találunk, melyeket (szoros foglalatra nézve) különösen *Magyar-ország'* címörének lönni mondhatunk. — ELSŐ, és legalsó a' három - dombú högy. — MÁSADIK,

a' középső, ama' közép dombnak tetején a' Korona. — HARMADIK, és leg-fölsőbb a' koronából föl-emeltetött fehér köröszt. Mind-ezekről különösen fogok szólni.

§. I.

A' kettős fehér - köröszttrül.

A' Magyar - országi címörnek többi részei között, leg-régibbnek találok a' kettős fehér körösztöt. Szent Istvánnak üdejétől fogva egész Zsigmond-kirájig (tovább, mint-sém négy-száz esztendeig) csak magánosan volt ama' köröszt a' Paisnak jobbán.

Ezt a' Fehér Körösztöt Szent István adta az Ország' címörjéhez, pedig abból az okból: hogy a' Körösztény - hitre - való meg-téréssének ezzel örök emléközetöt adgyon, és meg-hálálhassa akkori Szilveszter - Pápnak jó voltát, ki-néki, és utána-követközendő Magyar Kirájoknak különösen meg-engedte vala azt: hogy az ezüstből-formáltatott kettős köröszt (meg - koronáztatássoknak dücsőségös üdején) előttök vitettessen, úgy-mint Apostoli hivataljoknak jeléül.

Ez a' kettős fehér köröszt pedig nem úgy tétetött az Ország'-címörjei közé, mint-ha annak másutt hejetnem engedtek volna. Reá-nyomták Kirájaink a' pénzökre-is. Magam szememmel

mel láttam IV-Béla Kirájunknak pénzzét, melynek egy részszén csupán ezen kettős köröszt vala, minden más hozzá - adás nélkül, mely jele annak: hogy a' címörnek más részszéi se Istvánnak, se IV-Bélának üdejében hejet nem foglaltak se az Ország' címörében, se a' pénzek' lapján. Lássuk tehát: mikor jutottak oda a' címörnek következő részszéi.

§. 2.

A' Három - dombú högyrül.

Ez a' három - dombú högy (mely Országunk' címörének jobb - kéz - felől másika) sokkal későbbre jutott a' Magyar - címörhöz. Bizonyos az: hogy Szent István után közel harmad-fél-száz esztendeig, tudni-illik Bélának (ama' negyediknek) uralkodássa' végéig (a' mint ez-előtt - is mondám) csupán a' kettős fehér köröszt láccatik a' magyar pénzekén.

De még Nagy-Lajos üdejében se látni azt a' három-dombú högyet 1358-diknak tájában. Vagyon ugyan Bécsben egy Magyar-országgrül-írtt *Krónika*, melyet egy nevetlen ember (gyönyörűen, és igen szorgalmatosan el-is-készítve) magának Nagy-Lajosnak ajánlott. Ennek a' Könyvnek elején mind Nagy-Lajosnak, mind Magyar - országnak címöre világosan vagyon, és igen nyilvánosan, le-festve, de a' kettős fehér köröszt alatt még se láccatik a' három-dombú

bü högy ; hanem egy valami talp , melyen a' köröszt állva nyugodni teccik.

Én , mint - egy bizonyosnak lönni állítom : hogy *Zsigmond* - kirájunknak (*Nagy-Lajos'* vejeinek) üdeje' tájjában (1413-dikban) tétetött a' *Magyar-címör* közé ama' három-dombú kis högy : mert ezen most említötte *Zsigmond*-kiráj (a' tanuló Ifiaknak alkalmatosságjokra) egy *Akadémiát* szörzött *Budán* , melynek Paissát így írja - le (a' *Konstanciai* közönségös Gyüleközetnek pöcsétjei közül) *Péterfi* (T. I. Conc. Hung). Ennek udvara két-felé van vágva. Az alsó kék , melyen egy vörös könyvet tart egy emberi (én úgy véleködöm : hogy papi) kar. A' Fölső udvar vörös , melyen vagyon egy három - dombú högy , és a' högybe-szúrva a' kettös fehér köröszt.

Ezt a' most - említötte *Budai Akadémiának* régi címörét *Maria-Therezia* kirájnénk 1780-dikban (midön az *Univerzitással* *Budára* lakni lejöttünk) a' Kiráji tanulmányoknak mindenségéhez alkalmaztatta , és a' többi között azzal mostanában-is élünk *Pest* - várossában.

Zsigmondnak üdejében vétetödött tehát a' *Magyar-címörnek* részszei közé a' három-dombú högy : mert osztán *Korvinus* - *Mátyás* - kirájunk' üdejében (1460-dikban) annak vertt pénzzei nyilvánosan vannak ki - domborodva.

Azt mondgyák némejek : hogy ezen három - dombú högyek nem egyebek lögyenek ;

hanem Magyar-országnak három leg-magosabb 's - ugyan azért leg-nevezetesebb högyeik , úgy-mint *Tátra* , *Fátra* , és *Mátra*. Ha ez így va-gyon ; *Tátra'* högye *Szepes-vár'*-megyjében áll-föl, nem - messze *Késmarktól*. *Fátra* *Liptó-vár'*-megyjében vagyon. *Mátra* *Heves-vár'*-megyjében nem messze *Gyöngyöstől*.

Mivel tehát ez a' három-dombú högy (a'-mint, ez-előtt, elég világosan, vittatám) *Zsigmond-kirájunk'* üdejében érkezött az Ország' címörébe; el-löhet gondolni, minő hitelt érdömölnek azok a' deák versek, melyek a' *Pannóniai-Högyön-lévő Benediktinusoknak* szent *Márton*-nevü Klastromokban, a' belső-udvarba-nyíló kapu fölött így olvastatnak:

*Pannoniae sacrum gens Hungara nosce Tricollem.
Divus Martinus vivens hic saepe precatus.*

*Hic Fidei Stephanus Dux fundamenta locavit,
Atque, Abbate loci Romam propereante, coronam
Rex idem Stephanus dedit haec insignia regno:
Ut pietas, et prisca fides in regno perennet.*

az - az.

Ösmérd - meg *Pannóniának* szent - három-dombját oh *Magyar!* Még élttében szent *Mártony* sokszor imádkozott itten. *István*-vezér itt vetötte a' *Hicnek* alapját. És e' hejnek *Apátja* *Rómába* sietvén, *Koronát* ugyan azon *István* a' többivel egygyütt az Ország'-címörévé rön-döl-

dölte, hogy az ajtatosság, és a régi hit az Országban örökre meg-maradgyon.

§. 3.

A Högy - közepetti Kis-koronárúl.

A közép-högyre tétetött Kis-korona, leg-későbbre jött a Magyar címöröknek részszei közé. Még Országunkat a Magyar kirájok, és, ezek-után a Vegyesek igazgatták; ez, se az Ország' Zászlóin, se a Magyar pénzeken nem láccattatik.

Minek-utánna az Ország az *Austriai* német Kirájoknak kezeikbe került: attúl-fogva láccattik a Magyar-pénzeken ki-domborítva. *Ferdinánd* az első, ki, *Zápolya János* után, első Kirájunk vala az *Austriai* házból, az én ítéletem szerént, első-is vólt, ki azt a Magyar címörnek egy részszevé tétette.

Ez abból bizonyodik - meg: mivel ennek a Császárnak és egyszer's-mind Kirájunknak-is (mihejest Magyar-országnak kormányját kezeibe vötte) egész föl-tétele az vala: hogy mind a Vár'-megyéknek, mind sok Kiráji városoknak pöcsétjeit meg-változtassa, a'-mint-is meg-változtatta. Meg-lehet tehát: hogy ekkor változtatta - meg az Országét-is, hozzá - adván a kis-koronát.

Ez pedig még abból-is ki-teccik: hogy *Zápolya János* kirájnak fia *Zsigmond*, szabadságot kért első *Ferdinándtól*: hogy arany-pénzt verettethessen, és az Ország' címörébe azt a' kis-koronát bé-iktattathassa. Ezt néki meg-engedte *Ferdinánd*.

Elég az: hogy már *második Mátyás'* üdejében (a' ki *Ferdinánd* után ötven-öt esztendővel élt) már szelvében láccattatott a' kis-korona.

§. 4.

A Pais-fölött - lévő Nagy - Koronáról.

Valamennyi Paisokat szemlélsz ezen Könyvemben, mind azokon fölül vagy először nincsenek koronák, vagy *másodszor*: ha vannak-is, azok olyanok, melyek az egész fejet bé-nem takarják, hanem csak a' homlokon, halantékokon (avvagy vak-szemeken) és a' főnek hátúlján megyen köröszül. Az ijen koronákat a' *Görögök* **DIADEMÁNAK** nevezték, a' *Dékok* **CINCTUSNAK**; *Magyarúl* se mondhatjuk igazán *Koronának*; hanem inkább *karika-koronának*.

Csak éppen *Magyar-ország'* Paissa fölött vagyon az *igazi-Korona*, melynek nem csak karikája van, hanem annak föle (a'- mint azt két szemeimmel láttam *Budán* első *Ferenc* Császárunknak meg-koronáztatássa' üdején :) arany-szálból - bordáztatott vászonnal bé-vagyon alól

takar-

takarva. Ennek a' *Magyar* Koronának vannak alája vetve a' többi Karika-koronák.

Ezt a' *Magyar* koronát (a' mint a' hatodik Paisban ki-teccik) annak nagyobb szentségére nézve két Angyalok tartják, bizonyosan annak örök emléközetére: hogy ezt a' Nagy Szentséget, Angyalnak megjelenése után adta szent *Szilvester*-Pápa szent *Istványunknak*, *Magyar* ország' vezérjének, és ekkor első kirájjának.

Mivel pedig *Szilvester* Pápának azon levele, melyet *Istványunknak* mind a' Koronával, mind a' kettős ezüst Körösztel Országunkba küldött (leg-alább az én tudtomra) megmagyarosítva nincsen; tanácsosnak lönni gondoltam: hogy ezt a' szent, és a' *Magyaroktól* mindig nagyra-böcsültetött Régiséget, tudni-illik azt a' Levelet, melyet (ezekben az üdőkben) kezünkül szinte ki-ütötte nek némely nyughatatlan Elmék, a' *Magyar* világgal azért közöllyem: hogy koronájának szentségét, méltóságát és régiségét annal-inkább láthassa, tisztelhesse, és csudálhassa a' jó *Magyar* szív. A' Pápa' levele tehát így esik *Magyarosan*:

Szilvester Püspök
 Istvánnak
 A' Magyarok' Vezérjének
 Üdvösséget, Apostoli Áldást.

*N*emességüdnök Követjei (fő-képpen pedig legkedvesebb Barátunk Astrik, Kalocsai Tisztelendő Püspök) annál nagyobb örömeváltak szívünknek, és magok' tisztjüket annál kevesebb munkával hajtották végre; mennél kívánatosabb szívvel (meg-intődvé lévén az égből) egy ösméretlen Nemzetnek embereit védtek.

Szerencsés Követség! mely (egy égi üzenettel meg-előztetvén, és az Angyalnak szolgálattyaival el-végeztetvén) előbb rördöltetött el' az Istennek intézetéből, mint mi-töllünk meg-hallatott!

Bizonyyára: nem az Akarónak, se a' Pája-futónak; hanem (Szent Pál Apostól szerént) az Istennek munkája; ki (Dánielnek tanúsága szerént) meg-változtattya mind az időket, mind az emberi életnek esztendő - számait; által-töszti az Országokat, és meg-erössíti; ki-mutatattya a' méjségeket, és el-rejtett dolgokat; Tudgya a' sötétben - takarított bolniket: mert vele van a' világosság, mely (a'-mint János tanít) minden embert meg-világosit, ki e' világra jö.

Első-

Elsőben tehát: bálákat adunk az Atya - Istennek, ki (a'-mi időnkben-is) talált magának Dávidot (Gejzának Fiát), egy szíve szerént-való, és égi-világgal-meg-súgárlott Embert, föl-ébresztvén őtet: hogy legelnye Izraelt (az ő Cselédjét), a' Magyaroknak el-választott népét.

Az-után: nagyra - magasztallyuk Főntségödnék ajtatosságát (melyel az Istenhez); Tisztöletét, melyel az Apostoli székhöz viseltetik, melyben-is mi mostanában (az Isteni kegyelemnek engedelméből) minden érdömünknek hathatósága nélkül üliünk.

Végtere osztán: Adakozóságodnak bőségét, melyel Szent Péternek (az Apostolok' Fejedelmének) azt az Országot és Nemzetet, melynek Vezérje vagy, és mindent, a'-mi a' Tied, és önöd - magadat-is azon említett követük, és hozzám bocsátott leveled által örökre föl - ajánlottad, méltán dicsérhettyük: mert ezen nemes cselekedetöddel világosan meg-bizonyítottad, és valójában magadat ojannak lönni mutattad, a' minőnek, hogy mi mutassunk - ki tégödet, előttünk szorgalmatosan esedextél. De ezt a' dolgot fontolóra vetniünk kölletik: mert éppen nem láttyuk szükségösnek lönni azt; hogy oj Embert, kit, a' Kristus-ért föl-vött annyi, és oly ékes cselekedetei oj nyilvánosan kialtyák, és kit maga az Isten-is dicsöit; többé dicsöicscsük.

Ugyan-

Ugyan-ezért: már - is - meg - dicsőültt fiam! mind - azokat, melyeket mi - tőlünk, és az Apostoli széktől esedezve - kértél: a' Koronát, a' Kiráji nevet, Esztergomi Érsekséget, és a' többi Püspökségöket (a' Mindent - ható Istennek, és bődög Péter' és Pál', ö Apostolainak méltóságjoktól előre meg - intetvén, és így azon mindent - ható Istentől reá - birattatván) mind az Apostoli, mind a' mi áldásunkkal, örömet néked engedjük, engedgyük, és által - adgyuk. — Az Országot, melyet a' Te bö - kezü - ségöd szent Péternek ajánlott, Te - önnöd - magadat, Nemzetedet, és mind a' mostani, és mind a' következő Magyar - nemzetséget a' Római Anya - szent - egy - háznak védelme alá vévén, a' te okosságod' örökösseinek és törvényes következőidnek vissza - adgyuk; és hogy azokat meg - tartásatok, bírjátok, igazgassátok, kormányozzátok; vissza - engedgyük.

Azon Örökösseid mind - az' - által, és következőid (akár kik lögyenek), minek - utánna az ország' Nagyjaitól meg - választattak; hasonló - képpen tartozzanak mi - nékiink, és Követközendőinknek, vagy magok, vagy Követjök által, illendő engedelmességet és tiszteletöt adni; és magokat a' Római Anya - szent - egy - háznak (mely az alatta - valókat nem tartya szolgáknak; hanem mindnyájokat, mint fiait, ápolgattya) igazgatássára hagyni; és a' közönségös Katholika hitben (Krisztus - urunknak,

nak, és Üdvözítőnknek imájában) erősen meg-állapodni, és azt gyarapítani.

És mivel Nemességöd (az Apostolok' dicsőségét szemé előtt hordozván) az Apostoli hivatalt (Kristust hirdetvén, és annak hitét gyarapítván) viselni méltóztatott, és ezzel a' mi Papi hivatalunkat meg-könnyíteni, 's-ugyan - azért az Apostoloknak Fejedelmöket, a' többi között, különösen meg-böcsülni ügyeközt; ezen' okra nézve: Mi-is (az előbbeniekön fölül) a' te Ki-teccőségödet, és, érdömeidre nézve, Örökösseidet, és törvényes Követközöidet (kik, valamint ez előtt mondottuk, kiválasztattak, és ezen Apostoli Széktől jóvá-bagyattattak) mostanában, és a' követköző örök üdökre különös ki-váltsággal föl-ékesíteni kívánván, hogy minek-utánna Te, és Amazok avval a' koronával, melyet mi küldünk, azon móddal és szer-tartással, melyet Követjeid magokkal visznek, annak rönkje szerént meg-koronáztatol, vagy meg-koronáztatnak, magad előtt a' Köröszöt (az Apostolság'nak jelét) vitethessed, amazok-is vitethessék. És, hogy (a' mint Tégödet, és amazokat az Isteri kegyelem reá-tarítand) Országodnak mind mostani, mind követközendő szent-egy-bázzait, mi és követközendőink hejött, el-igazicscsad, és el-röndöllyed, Apostoli hatalmunkkal hasonló - képpen meg-engedtük; akarjuk-is; sött kérünk, valamint ama' másadik levelünkben, melyet közönségösen hozzád, az Ország' Nagyjaiboz, és az egész nép-

népbe: biteles Követünk által, kit-is hozzád utasítottunk, mind ezek bővebben vannak meg-írva.

Kérjük a' mindenható Istent, ki Tégödet édes Anyád' méhből neveden hívott az Országlás-ra, 'és a' koronára, és a' ki azt a' Koronát, melyet a' Lengyel-Vezérnek számára csináltattunk, a' Te számodra meg-tartotta: Igazságának bokros növeténjeit gyarapicscsa, Országodnak új Palántáit áldásának harmatjával bőven meg-öntözze, Országodat néked, Tégödet-is az országnak egész-ségben tarcsón, a' látható, és láthatatlan Ellenségek ellen védelmezzen, és a' Földi Országnak viszontagságai után, az égi Országban örökös Koronával föl-ékesicscsön. Rómában 1000-dikben. Kedden a' Nagy-bétben.

A' Pápának ezen leveléből ki-teccik: hogy ő küldötte szent Istványunknak a' Magyar-koronát, és azt a' Koronát, melyet a' Lengyel-vezérnek számára készítettött ez-előtt. Bizonyos az-is: hogy evvel a' koronával koronáz-tatott-meg szent Istvány. Bizonyos az-is: hogy ennek a' Római Koronának kölletött lönni mind karikájának, mind a' karikára körösztül tété-tött két abroncscsának: mivel a' korona befödözött vala.

Jó barátok lévén Michael Dukas Görög Császár, és második Gejza Magyar-kiráj, amaz ennek egy arany karika-koronát ajándékozott; és, mivel igen szép vólt, és a' Római kariká-nál

nál tágasabb ; a' *Római* karikát ebbe a' karikába igazították ; és így a' két karikából egy korona léve. Így tehát a' mi mostani Koronánk, a' *Konstáncinápoli*, és az előbb-küldetőt *Római* két karikából áll össze-szerkeztetve, meg-maradván annak felső *Római* két abroncsa, melyek körsztül vannak téve a' sejem - szálakból-összebordázott vásznon, mely a' kirájnak fejét befödi.

Csudállom bizonyyára azokat, kik (igen gyáva, és önkényesen ki-gondolt hitvány és talán patvar okokból) mind *Szilveszter-Pápa'* levelének valóságát, mind a' Koronának (legalább annak belső részének) *Rómában* - való származásának nyilvánosságát nagy [száj - táva közel tiz esztendőök előtt tagadták, és így minden tehetségöökkel azon ügyeköztek : hogy velünk el-hitessék : hogy a' *Római* koronának se hire se hamva, hanem azt *Görög-országból* küldötte *Dukás*, és néki köszönhettyük azt a' Koronát, melyet mi mindenkor *Szentnek*, *Angyalinak*, és *Apostoli* ajándéknak lönni gondoltunk.

Leg-bővebben harcolt ezen szent Korona ellen *Decsi Sámu.* De leg-bölcsebben védelmezi azt *Koller József*, *Pécsi Kanonok* (In commentario de Sacra Regni Hungariae Corona. Edito Quinque-Ecclesiis 1800. Typis Catharinae

Eu-

Engel Viduae). Ezt a' könyvet olvassa , ki a' szent koronának dolgában el-igazúlni akar.

HATODIK SZAKASZ.

P a n n ó n i á r ó l .

Meg-hódítván *Árpád* a' *Tiszán-túl* - és - innen lévő tartományokat ; *Buda* mellett körösztül-tétette *Katonáit* a' *Dunán*: hogy a' *Pannonokra* es-
sön , kik ekkor (*Szvatoplugnak* kirájsága alatt), *Bécs*től fogva egész *Belgrádig* (mindenütt a' *Duna*' menttében) szélesen és hosszan uralkodtanak.

Igy tehát *Pannónia* (*Kluvernek* bizonyítás-sa szerint) magába-foglalta akkor *Austriának* nagy részszét , tudni - illik a' *Céciusi* högyekig *Stiriát* , *Karintbiát* , *Karnióliát* , *Vindusok' Marchiá-ját* , *Kroáciát* , *Sclavoniát* , *Bosniát* , *Szerviciának* egy részszét , és mostanában a' *Dunán-túl* fekvő egész *Magyar - országot* : az - az : a' mos-tani *Magyar - országnak* közel harmadát.

A' régi üdőkben egész *Pannónia* két rész-re vala föl-osztva ; *Fölsőre* tudni - illik , és *Alsóra*. A' **FÖLSÖBEN** volt : *Austria* , *Stiria* , *Carinthia* , *Karniolia* , *Vindusok' Marchiája* , és *Kroácia*. Az **ALSÓBAN** volt : *Bosnia* , *Sklavónia* , *Szerviciának* egy részsze ; a' *Dunán-túl*-lévő *Magyar-ország* egészszén.

Föl-

Felső Pannóniát ismét két részre osztották a' Rómaiak. Annak egy darabját (melyben e' Vármegyéink vannak: Baranya, Tolna, Siímeg, Szala, Veszprém, Székes-Fehér-vár) Valériának nevezték, Valeria-herceg-kis-aszszonyról, ki, Dioklecián-Császárnak leánya lévén, Galeriushoz ment feleségül. Alsó Pannóniában Sklavóniát, vagy-is azt a' földet, mely Száva, és Dráva között fekszik, Száviának - is, Interamensisnek-is, Riparensisnek-is mondották, Viz-közinek, Partinak.

Hogy a' Pannonok Testestül-lelkestül valóságos Tótok vóltanak, ki-teccik Árpád'-üdejében élő híres-neves kirájokból, ama' Szvatoplugból, ki Árpádnak nagy ellensége vala, de megverte őtet Uszubú-vezér, ki-is Pannóniának nagy részét a' Magyar birodalom alá kényszerítötte.

Én ugyan Szvatoplugnak kiráji Lak-hejét Veszprémbe hejheztettem abban a' könyvemben, melyet ETELKA cím alatt a' Magyar világgal közlöttem. Meg-nehezteltek egynenányan ezért, azt gondolván felöllem: hogy ezt az újjamból szoptam. Jele: hogy Morva-ország-ról - írott régi, és szinte azon - üdő-beli könyveket nem forgatták. Tehát azzal szájaskodnak, a' mit nem tudnak. Olvassák Dobner-Geláziusnak gyűjtemenyjeit, in Prodrómo Historiæ Hayeccü sub litt. (aa.) Olvassák Pilarz Adolfnak, és Moraveczen Ferencnek ily című könyveit: Mo-

raviae Historia Politica et Ecclesiastica, Brunae Typis Joannis Silvestri Siedler 1787. Olvassák *Kéza Simont*, ki *Kún-László Kirájunknak*' üdejében élt. Olvassák *Timont*, és más egyebeket; meg-láttyák, hogy *Szvatoplugnak Veszprémi lakássa* nem költemény.

Csudálatra méltó dolog pedig az: hogy ez a' *Szvatoplug Veszprémbe* hejhezette kiráji Lakhejét, nem pediglen *Budán*, mely város, *Ati-la'* üdejében, kész vala, és egész *Pannóniában* ennél híresebb nem találkozott. Meg-löhet: hogy ezt azért cselekölte *Szvatoplug*: mert *Buda'-várossa Pannóniának* éppen a' szélén telepödött - le; Ő pedig bejebb kívánnya vala hejheztetni erős kiráji székét.

Pannonia névnek eredetét bizontalannak lönni mondgya *Kluver*; de hihető hogy *Dio-Kassiust* nem olvasta, ki a' *Rómaiak'* üdejében *Pannóniának* Igazgatója vala, és maga' üdejében történt nevezetesebb dolgokat hitelesen le-írta. Ő maga felől így beszéll: *Áfrikának gond-vise-lése után, Fölső Pannóniának Igazgatójává* tétetem. Ugyan - azért: a' miket mostanában *írok*, tapasztaltt dolgok előttem. Őket *Pannonoknak* azért nevezték: mert magoknak *újjas ruházatokat* (*Kankót tudni-illik és Szürt*) szokás szerént csinálnak ki-szabott és meg-varrott posztóból (*ex Panno*). Ebből a' *Panno* szóból (mely *magyarul posztót* téssen) származott tehát a' *Pannónia*

nia szó, mely annyit tesz, mint: oly Ország: melyben az emberek valami cudar posztóból készítettött ujjas ruházatokat viselnek. Inuent tehát világosan ki-teccik: hogy, kik *Pannóniának* nevezetét eme' tót szavakból (*Pán ón, i ja*, melyek magyarul annyit tősznek, mint: *Úr ő, én-is a' vagyok*) akarják ki-erőltetni, igen enyelegnek, és gyermek-módra jádzanak.

A' *Bizantinomi Görög Írók*, *Pannóniát* szinte mindenkor *Peóniának* nevezik. De ezekkel is szembe-száll, és tengejt akaszt *Dió-Kassius*, kinek hiteles szavai ezek: *Az igazságot - nem-tudó Görög Írók a' Pannonokat Peoneseknek neveztek. E' nevezet valósággal régi; de nem ezé a' népé; hanem azé, mely, Rodope-bögy mellet, Macedóniának tengöréig terjedött.*

Pannóniának címörét az 5-dik *Paison* látod. Annak udvara egy függő hosszal két-felé van vágva. Jobb kéz felől a' vörös udvarban egy szárnyas állat vagyon szárnya-lába-terjesztve, és meg-koronázva. Ezt mások *Sasnak*, mások, *Kányának* lönni mondgyák. Bal-kéz felől ismét a' vörös udvaron négy fehér övedzetek vannak, melyek osztán *Magyar-országnak* címöre közé bé-vétettének, midőn egész *Pannóniának* Urai löttének a' *Magyarok*.

Láthatni azon pénzekén, melyeket *Koeller David* (*In Descriptione Orbis antiqui*) elő-ád, más címörjeit is *Pannoniának*. I-ször: egy

fehér udvaron két fehér-szeméjek állanak. A' bal-felől - álló mellett egy *Római jelet* látni (*signum militiae Romanae*). II-szor: A' második pénz az elsővel meg-egygyez, csak hogy az a' *Római-jel* a' két aszszony közé tétetött. III-szor: A' harmadik - is hasonló a' két elsővel, csak hogy fehér szeméj áll a' Fehér udvarban, ki is, jobb kezében egy zászló formát tart. Mind-egygyikén ez a' szó vagyon ki - domborodva: PANNONIA.

Nagy dücsőségére valik az *Pannóniának*; hogy *Bubáliában* (annak az Alsó részén virágzó régi híres várossában) születött *Décius*, ki-osztán Katonai gyakorlásival arra ment, hogy *Római-Császárnak* Választatott.

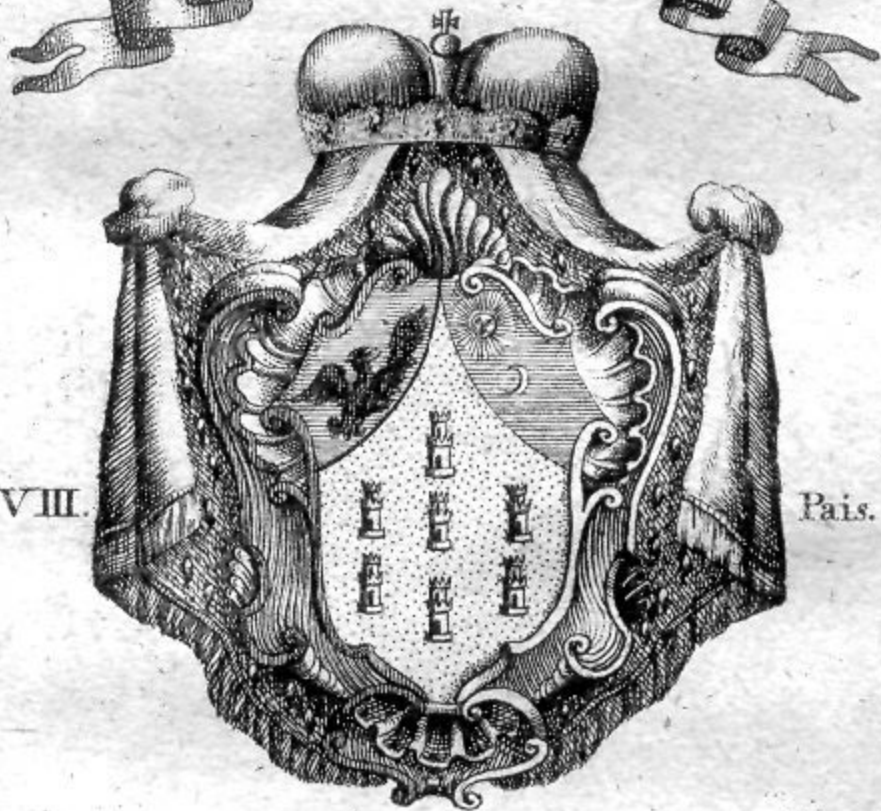
HETEDIK - SZAKASZ.

E r d é l y r ő l.

Midőn *Árpád* (a' *Magyarok* Fejedelme) *Szittyiából* ki - jöven, ezekre a' tájakra el-érkezött; *Tubutum* - Vezérjének szorgalmatosságára bizta *Erdéjnek* meg-hódíttassát. Ez minek-előtte a' *Csatához* fogjon, *Ogmándi Magyar-hadnagynak* meg-parancsolta: hogy a' *Tartományba* bé-men-nyen, és annak környülménjeit jól ki-tanúllyá.

Visz-

TRANSILVANIAE

VIII.

Pais.

TRANSILVANIAE

VII.

Pais.

Erdenes Hazugsági Belső
ám.

beszűrésél Te o
Dugom!

Mi nem is pünk nited kála
JSTANNA!

laszi

A Székely hírvény fel etől a for
kavi városi Monumens - ugy a
fel a város a Magyarok
Kétkömben ok Dugom!

nérd Wetáhlen nevű. Fővezetői
Hytvási nem 1907. évi. Ha
Zusztán, helyi a Székely el oléhi melles
váltó a Magyar Magyarok laszi setti.

Viszsa - jöven onnant *Ogmánda*; hírül-hozta *Tubutum*-vezérnek: hogy *Székejek* laknák az egész tartománt; Ezeknek vezérjök lönne *Gyalú*, ki magát *Atila*' ivadékjának lönni tartotta. A' *Székejeknek* akkori *Gyalú* vezérjököt sok-féleképpen írják a' nyelvünket - nem - ertő emberek. Mondgyák ötet *Galúnak*, *Gelúnak*, *Gelónak*. Van *Erdélyben* egy falu *Kolos-vár*'- megyjében, várral föl-ékesítve, melyet máiglan-is *Gyalúnak* neveznek. Hajdan a' Püspökségnek, mostan *Bánffi*-Grófoknak jószágjok.

Gondolható ugyan magában *Tubutum*: hogy az atyafi *Székejekkel* nem sok baja fog lönni, és, ha nekik szándékát ki-nyilatkoztattya; önként meg-adandgyák magokat. De másként esett a' dolog: mert *Gyalú* (maga' konccát féltvén) barátságot kötött a' közel-lakó *Olábokkal*, és *Tubutumot* *Almás*-vizénél bé-várta. Ezt hallván *Tubutum* nagyon meg-mérgelődött. Seregének egy részszét *Almás* vizén alattomban által-tétette: hogy az ellenségnek hátúljára kerüllyenek. Midőn amazokkal szembe - szállottak a' *Székejek*; azomban *Tubutum* (tömlőkre ültetvén vitézzeit) által-vitte a' vizen, és így a' *Székejeket* mind elől, mind hátul jól meg-nadrágolta. Nem csak ezt cseleködte pedig; hanem, kik a' *Székejek* közül meg-maradtanak, azokat a' Tartománnak széleire kergette; maga magyar-jait pedig, *Magyar*-országna e' szélein kezd-

vén, *Erdélynek* beljébe hejhezette. Ekkor tehát két - féle emberek valának *Erdélyben*, az Uralkodó *Magyarok*, és a' határt-örző, avvagyis *Vég-Székejek*.

Erdélynek határjai ezek: Nap-nyugotrúl *Magyar-ország*. Nap-keletről *Moldávia*. Éj-szokról *Galicia* és *Lodoméria*, Dél-szokról *Valachia* és *Magyar-országnak*-is egy részse. Hoszsza 40, Szélessége 36; következős - képpen Udvara 1440-derekaltt-mért-földek.

Ennek előtte *Erdély* ama' Híres *Dácinak* közepe volt (a' - mint majd *Szirmiumnak* le-írásában elő-fogom adni). Urunk' születése után a' második században *Tráján* és *Hádrián* Császárok *Erdélyt* *Római Tartománjá* tötték (Provincia Romana); de a' harmadik században sok féle Nemzetek (fő-keppen a' *Németek*) nyargalódtak benne; azután a' *Gothusok*, *Gepidák*, *Honnok*, *Avarok* foglalták - el. Végtere a' kilencedik században *Árpád* hódoltatta-meg *Tubutum* által.

Tubutum-vezér úgy foglalta - el *Erdélyt*, hogy azt mind magának, mind *Utóinak* meg-istartotta: mert (ennek a' Vezérnek halála után) az ő fia lött Fejedelem, kit *Horkának* neveztek. Ez nem igen nagy hírt hagyott maga után.

Horka után, annak fia lött Fejedelem. Neve ennek *Gyula* volt, ki-is magát azzal-tötte nevezetese: hogy *Erdélyben* egy várat építetett,

tött, melyet Hatodik *Károly* Császárig, vagy is harmadik *Károly*-Kirájunk' üdejéig *Gyula-febér-várnak* mondták. Mivel az - után ez a Kiráj a' várat egészen meg-újította, és (a' mostani váraknak módjok szerint, talpra-állította); meg-valtoztatták előbbeni nevét, most immár *Károly-febér-várnak*, vagy kurtábban: *Károly-várnak* nevezik.

Gyula-Fejedelemnek két gyermeki vóltának; egygyik leány, *Sarolta*-nevezetű, a' ki szent *Istvánnak* anyja lött. Másik fiú-gyermek *Gyula*, kit hogy atyjától meg-külömböztessenek, Ifiabbik *Gyulának* neveznek, és ez lött Atyjának halála után *Erdélyi* Fejedelem.

Magyar-országuk a' *Körösztény*-hitre-allása után-is, erősen meg-maradott a' Pogánságban ez az Ifiabbik *Gyula*. Ugyan-azért: semmit se gondolván Szent *Istvánnak* üdvösségös intéseivel; ellene föl-is-tamadott, és *Magyar*-országnak *Erdélyel*-öszsze - kapcsoltt széleit, gyakor-ta meg-látogatta, le-is-tiporta. Szent *István*, e' sok nyughatatlanságokat el-únván, és még a' rosszabb következésektől annál-inkább tartván; *Gyula* ellen vezérlötte seregét; annak embe-reit meg-verte; magát a' Fejedelmet el - fogta, és tömlöcbe tötte; a' fiúrál-fiúra háramlott Fejedelemséget el-rontotta, és így *Erdélyt Magyar*-országgal öszsze - forrasztotta: 1002-dikban.

Ekkor tehát az igazgatásnak módja-is megváltozott *Erdélyben*. Hogy Szent *István*' üdejéről semmit se szólnak (mert az ekkori írásokban keveset találhatunk); 1262-dikben *IV. Bélának* fia *István* (a'ki osztán kirájjá-is lött) *Hercegi* cím alatt uralkodott *Erdélyben*. 1352-dikben *Nagy-Lajos*-kirájunknak Test-vére *István*, *Vezér* név alatt igazgatta *Erdélyt*. Az-után *Bebódok* által parancoltak benne *Kirájaink*. Ezt a' *Bebód* szót a' *Bizantinomi* Görög Írók tartották -föl mind eddig, és mivel nekik B-bötőjök nincsen, a' hejett V-bötüvel élven, így ejtötték-ki: *Vevod*, ebből csigázódtak ezek: *Vovód*, *Vojvod*, *Vojvoda*, *Vajvoda*, *Vajda*. Nevezetesek pedig az *Erdélyi Vajdák*.

Második *Gejza* kirájunk' üdejéig *Erdélyben* csak két-féle emberek laktanak, *Magyarok* tudni-illik és *Székeiek*. Ez a' kiráj 1150-dikben bé-hozta a' *Szászokat*, és nekik sok kiváltságokat adott, kik egész máiglan megmaradtak *Erdélyben*, és *Erdélynek* arra a' szélére tövödtek, mely *Oláb*-országgal határos. A' *Magyaroknak* *Vár-megyéjök*, a' többi kettőnek *Székeiek* vannak.

A' *Székejségnek* régi címörökről ezeket mondgya *Nagy-ajtai Cserei Farkas*: hogy 1437-dikig egy páncélos kezét hordozott a' *Pais*, kézben egy kard vala, a' kardnak közepe tájján *Medve-fő* és *sziv*, a' kardnak högyén a' *korona*.

Ezt

Ezt a' leg-régibb pöcsétöt maga szemével látta, és kezébe fogta azon említett Úr, melynek kerületén e' vala az írás: *Arma trium generum Scythulorum* az-az: címöre a' három-nemű Székelyeknek. Az - után 1437-dikben (életének utolsó esztendejében) meg-másolta Zsigmond kirájunk a' Székejek' címörét, és, mivel ezek mind a' Törökök ellen, mind a' Parasztok' föl-tamadássában szorgalmatosan vigyáztak, ennek jeléül adódott nekik a' Nap és hóld, melyek hasonló-képpen az egekben vigyáznak. Ezzel éltek a' Székejek 1612-dikig. Ekkor *Bátori Gábor* Fejedelem meg-változtatta a' Napot és holdat, és ezeknek hejébe tötte a' hét dombokon álló hét várakat: de 1613-dikban meg-ölet-tetvén ez a' Fejedelem *Váradon*, vissza-tötték a' Székejek előbbeni címörjöket, a' Napot tudni-illik és hóldat, melyel mostanában - is élnek.

Egész *Erdélynek* mostani címörét a' 7-dik Paison látni. Alól (a' vörös udvarban) vannak hét dombokra - építettött annyi Kastéjok. A' címörnek e' részsze a' Szászokat illeti. — Ugyan ezen vörös udvarban vannak még bal-kéz-felől a' Nap, Jobb-kéz felől az újjuló Hóld. A' címörnek e' részsze a' Székejeknek szóll. Néme-jek azt tartják: hogy ezen hóldtól mondatik: meg-hódolni, meg-hódítani; az-az: valami el-lenséget a' Hód, vagy Hóld' címöre alá kén-szeríteni. — A' Felső arany Udvarban vagyon

a' fekete Sas, vagy talán *Atilának Asztúrja*, minden korona nélkül. Ez a' rész a' *Magyarokat* jelenti.

A' *Mohácsi* veszedelem után (mely 1526-dikban történt) *Erdélyt* egészen el-szakasztották *Magyar-ország*tól, és független *Hercegséggé*, vagy - is *Fejedelemséggé* tötték. Ennek a' szakadásnak el-kezdője *Zápolya* kirájunk vala, az a' ki *Szegeden* negyven - ezer - emberből-álló seregével meg-állván, úgy mint *Erdélyi* vajda; onnant szemlélgette a' *Mohácsi* veszedelmet. Ez magát osztán (igen erős lévén), *Magyar-ország*-nak egy részze által, *Kirájságra* emelte; *Erdély* pedig hatalmába így jutott:

Észre - vévén ez a' *Magáról*, és maga után, *Vérérül* - is gondolkozó *Kiráj*: hogy *Ferdinandnak* (az akkori *Római Császárnak*) nagy kedve volna, és hozzá-tartozó ereje - is, igazsága-is lönne *Magyar-ország*nak el-foglalássára; látván pedig azt-is: hogy, ha, halála után, a' *Németre* jönne a' *Magyar* birodalom; kevés maradhatna *Ivadékjainak*, melyből (álladalmok szerént) böcsületösen el-élhetnének; meg-egygyezett *Ferdinand-Császárral* abban: hogy *Erdély* a' *Magyar Korona* alól ki-vétessen, és az ő birtokába adasson.

El - szakasztatott tehát *Erdély Magyar-ország*tól, és *Zápolyának* birtokába adatott. De se maga *Zápolya*, se ennek fia *Zsigmond* sokáig
nem

nem élhettek ezen el-rántott jószágjokkal. Mind a' kettő hamar ki-hala. Ugyan - azért: *Erdélynek* valóságos, az-az valamit - mozdító első Fejedelmének *Bátori Istvánt* lehet mondani; kit osztán a' *Lengyelek* Kirájokká töttenek. Mind-az'-által: *Zápolya János* kirájtól fogva, az *Erdéji* Fejedelmek így következtenek:

1. ZSIGMOND János - - meg-holt 1571
2. FERDNAND Császár - le-tötte - 1556
3. BATORI István - - le-tötte - 1576.
4. BATORI Kristóf - - meg-holt 1582.
5. BATORI Zsigmond - le-tötte - 1602.
6. II-RUDOLF Császár -
7. BATORI András - - meg-holt 1599.
8. BOCSKAI István - - meg-holt 1606.
9. RAKÓCI Zsimond - - meg-holt 1608.
10. BATORI Gábor - - meg-öletött 1613.
11. BETHLEN Gábor - - meg-holt 1629.
12. BRANDEBURGIAI Kata - - o.
13. BETHLEN István - le-tötte - 1630.
14. I-RAKÓCI György - - meg-holt 1648.
15. II-RAKÓCI György - le-tétetött 1660.
16. RÉDEI Ferenc - - - - o.
17. BARCSAI Ákos - - meg-öletött 1661.
18. I-RAKÓCI Ferenc - - 1655.
19. KEMÉNY János - - meg-öletött 1662.
20. I-APAFFI Mihály - - meg-holt 1690.
21. II-APAFFI Mihály - - le-tötte 1699.

Ez

Ez az *Erdélyi Hercegség Zápolyától* fogva egész második *Apafig* tartott közel 150. esztendeig. Ekkor *II-Apafi Mihály* (*Tököli Imrétül* háborgatván); *Erdély*' Alladalmainak, és *Röndjeinek* jóvá-hagyásából, az *Erdélyi Fejedelemséget* *Első Leopold* - Császárnak ajándékozta. Maga *Bécsbe* ment, és ott meg-holt 1714-dikben.

Mihejest *Erdély* az *Austriai* háznak *Joszága* lött; a' Pais mindgyárt meg-változott, és szebb színbe öltözött, valamint a' 8-dik Paisban látni. Leg-alól az arany Udvarban vannak a' *Szászoknak* hét *Kastéjjaik*. — Föllyebb bal-felől a' kék Udvarban a' *Magyaroknak* *Sások*, avvagy *Astúrjok*. Jobb kéz felől, hasonló-képpen a' kék Udvarban a' *Székejeknek* *Napjok* és újjuló *holdjok* láccatik. Ezeken fölül vagon a' *Hercegi Palást*, mely az egész Paist mesterséges *Gyönyörűséggel* bé-foglalva tartya. Leg-fölül a' *Hercegi Süveg* láccatik. Ebből az *Austriai* - házból így következtek *Erdélynek* immár örökös *Hercegei*, és *Fejedelmei*:

1. I - LEOPOLD - - - - - meg-holt 1705.
2. I - JOZSEF - - - - - meg-holt 1711.
3. II - RAKOCI - - - - -
4. VI - KAROLY - - - - - meg-holt 1740.
5. MARIA - THEREZIA - - - - - meg-holt 1780.

Minek utánna *Maria-Therezia* *Erdélynek* *Fejedelme* lött,, 1741-dikben az *Alladalmak* és *Röndök* le-tötték a' hitöt *Szebenben*. Ennek emléköze-
tére

tére Pénzek verettettek, melyeknek föl-írás-
sai ezek:

*Coelo Numen habes, Terras Regina tuetur,
Sic Coelo et terris, Hungare! tutus eris.*

az-az:

Égben Istened vagyon; a' Földet a' kirájné ol-
talmazza;

Igy Magyar mind menyben, mind földön biztos
lészel.

Az - után.

Sub cruce jam gemina, gemina est Patrona Maria.

az - az:

Már a' kettős köröszt mellet kettős Mária az
oltalmad.

És még

Nec saevos metuent armenta Leones.

az - az:

Se a' vad oroszlányoktól nem fognak félni a'
Göbőjök.

Ezen fölül még

RegnantI Mariae theresiae

Vt prinCIPI sVae

VotIs se IVratI

obstrInXere DaCI.

Inventore Libero Barone

Joanne Lazár de Gyal.

T. R. I. As.

az - az :

Országgló Maria Thereziának
mint Fejedelmének

Fogadással le-kötelezték magokat
az esküdtt Dákok.

Fel-találója Gyalakúti Szabad Báro
Lázár János.

Az Itélő Kiráji Tablának Assessora.

I-Ferenc - Császárt 1742-dikben, mint egygyütt
Uralkodót bé-vötte Erdély.

Mária Thereziának Uralkodássában föl-emel-
tetett Erdély a' Fő - Fejedelemségre (Magnus
Principatus). Ekkor meg-változott ismét Erdé-
lynek címöre. Korona tétetődött oda, melyet
a' Kiráji levélben láthatni, mely 1765-dikben
adatott.

6. II-JOZSEF - - meg-holt 1790.

7. II-LEOPOLD. - - meg-holt 1792.

8. I-FERENC - - még él.

Erdélyben tizen-egy Nemzetségek vannak.
Ki vévén a' Magyarokat, Székejeket, és a' Szá-
szokat a' többiek türedelem szerént vannak a'
Fejedelemségben. 1. Olábok. 2. Örmények. 3.
Görögök. 4. Zsidók. 5. Morvák. 6. Lengyelek. 7.
Oroszok. 8. Bolgárok. 9. Szerbok. 10. Tótok. 11.
Cigányok.

Erdélyben négy-féle Vallások vannak bé-
véve. 1. Katholikusok. 2. Reformátusok. 3.
Evangelikusok. 4. Unitáriusok.

A'

*A Magyaroknak hét Vár-megyéjök
ezek:*

I-szor: BELSŐ-SZOLNOK. Éjszakra első. Magyar-ország' szélén. Fő-hejségjei ezek. 1. Dézs. 2. Szamos-új-vár. 3. Szent-Benedek, Gróf Kornisok' vára. 4. Káplán, Gróf Hallernek kastéjja. 5. Betlen, Gróf Betleneknek tornyos vára.

II-szor: DOBOKA. Belső - Szolnok alatt fekszik hosszan, Magyar-ország' Szélén kezdvén, Oláh-országig terjed. Fő-hejségjei: 1. Szent Mihály'-telke, Torma Uraságé. 2. Doboka, a' Szamos mellett. 3. Apafalva, Apafiak' jóságá.

III-szor: KOLOS. Doboka alatt. Fő-hejségei: 1. Boncida. 2. Kolos-vár. 3. Monostor. 4. Kolos. 5. Búza. 6. Gyalú. 7. Szamos-falva.

IV. TORDA. Kolos alatt, melynek közepében van a' Székejeknek aranyos-székjök. Tordának fő-hejségei: 1. Torda. 2. Disznájot Kún-Nemzetségé. 3. Vétset Kemény-Nemzetségé. 4. Régen. 5. Görgény. 6. Vajda-szent - Iván, mulató hejök az Erdélyi Vajdáknak.

V. FEHÉR; vagy-is Gyula-fehér-vár-megy, Torda alatt. Fő-hejségei. 1. Enyed. 2. Gyula-fehér-vár. 3. Borberek. 4. Balázs-falva. 5. Torockó. 6. Zalatna. 7. Szent-király, a' Bánfiaké. 8. Homoród. 9. Tövis, hajdan a' Paulinus szerzeteseké.

VI. HUNYAD: Dél-szakra utólsó, *Magyar* és *Oláh-ország* szélén. Fő-hejségei: 1. *Hunyad*, *Hunyadi Jánosnak* (*Matyás - Kiráj'* attyának) régi vára. 2. *Arany-vár*. 3. *Illye*. 4. *Dobra*. 5. *Rápót*. 6. *Déva*. 7. *Vas-kapu*, szoros járás a' högyek között.

VII. KÜKÖLLŐ: Az előbbi hat vármegyék *Magyar-ország*nak egész szélét foglalják-el, Éjszaktól Dél-szakig. Csak maga *Küköllő* nem határos a' *Magyarokkal*, hanem *Erdélynek* szinte közepén fekszik. Nevezetes hejségei: 1. *Küköllő-vár*. 2. *Radnót*. 3. *Bonyha*. 4. *Sz. Miklós*. 5. *Ebes-falva*. Innént emeltetett *Apafi* a' *Fejedelemségre*.

A' *Székejeknek* hét székeik ezek:

I. CSÍK-SZÉK; melyhez még két apróbb székek kapcsolattak, úgy-mint *Gyergyó* és *Kászon*. Mind a' hárman *Moldávia* felé esnek. Fő-hejségi *Csik-szerda*. *Mikó-vár*. *Csik-Somlyó*. *Szent - Miklós*, *Kászon*.

II. KEZDI - SZÉK. *Kászon*on alól, *Moldávia* szélén. Fő-hejségi: *Kezdi-vársár-bej*. *Kezdi-szent Lélek*. *Bereck*. Nem messze innént az *Ojtos-kapu*.

III. ORBAI-SZÉK. *Moldávia*, szélén *Valáchia* felé. Fő-hejségei: *Zabola*. *Kovászna*. *Paplc*. *Zágon*.

IV. SZEPSI-SZÉK, hozzá - van ragasztva egy kisebb Szék, úgy-mint *Miklós-vári* szék.

Alu-

Aluta' vize fojtában terjed, *Valachia* szélén. Fő-hejségei: *Körös-Patak*. *Úzon*. *Bik-falva*. *Héfalva*. *Miklós-vár*. Meg-köll jegyözni: hogy *Kezdi - Orbai-Szepesi* székeket egy szóval *Háromszéknek* mondták ez előtt, és talán egy Széket jelentött; de most különös Székekre vannak ki-osztva, de egy *Bíróság* alatt.

V. UDVARHELY - SZÉK. Hozzá vannak ragasztva két kisebb székek, úgy-mint *Keresztúr* és *Bárduc*. *Gyergyó* és *Csik* felé fordul. Délszakra *Maros-széktől* határoztatik - meg. Napnyugotra *Seges-vártól* egy *Szász széktől*. Fő-hejségei ezek: *Homoród-Almás*. *Székely-keresztúr*. *Párduc*. *Udvarhely*.

VI. MAROS-SZÉK *Udvarhely*, és *Gyergyó*-székek között éjszakra, és Nap-keletre. Délszakra pedig és Napnyugotra *Gyula-fehér-vármegyével* és a' *Tordaival* fogattatik egybe, *Maros*' vize mellett. Fő-hejségei: *Szent Pál*, egy vár, *Gyulaffi Grófoké*. *Szent Demeter*, *Redli* nemzeté. *Maros - vásár-hely*.

VII. ARANYOS SZÉK, *Torda* és *Küköllő vármegyékhez* közel. Fő-hejségei: *Bagyon*. *Keresztes-mező*. *Szent Mihály*. *Gerend*. *Vár-falva*. *Fel-vinc*.

A' *Szászoknak* hét székjeik ezek: 1. *Szeben-szék*. 2. *Medgyes - szék*. 3. *Szász-sebes-szék*. 4. *Szász-város-szék*. 5. *Kő-halom-szék*.

E

6.

6. Szeges-vár-szék. 7. Nagy-sink-szék. Még ezekhez tartoznak két apróbb *Districtusok*: 1. a' *Brassai*. 2. a' *Besztercei*.

NYOLCADIK SZAKASZ.

Sklavónia - Országrol.

S*klavóniát* (midőn még *Pannóniához* tartozott) így nevezték ez-előtt: *Pannonia Savia*: mivel *Száva* és *Dráva* vizek között elég hosszan terjedött. Némejek osztán *Tót-országnak* nevezték. De én úgy véleködöm: más *Sklavónia*, más ismét *Slavónia*. Nem -külömben különböznek e' két szavak: *Sklávus*, és *Slavus*: Meg - eshetött: hogy, midőn ez - előtt *Sklavóniát* így nevezték: *Szávia*; ebből osztán elsőben ezt faragták *Szlávia*, az-után *Slavia*, vég-tére *Slavinia* és *Slavónia*. Elég az: hogy Kirá-jainknak Címjei között soha se olvastatik *Slavonia*, hanem mindenkor *Sklavónia*. A' *Tisza-melléki Magyarok* se mondgyák másként, hanem *Sklavónia*.

Sklavóniának határjai ezek: Éjszokról *Dráva*, Dél-szokról *Száva*, Nap-keletről *Duna*, Nap-nyúgotról *Német-ország*. Hossza 60, szélessége 12, következős-képpen udvara 720-dere-kaltt-mérett-földek. Lakosi nem mennek több-

Dugomios!

Meg

a' g'eronai, aborifal, a' h'ij
viter Mihaly Kovec, nem ha
nem r'alt Ze y' edes /
civaljatt a' veji D'au
maret, ne gar j'ozu
m'ijatt h'ij v'ri a' das
m'ist'ijes yely Paja
vri D'ue + unars!

om nem h'ijant n'iled!

re, mint két-száz harminc-öt ezerre. Fő-hejségei: *Varasdin, Ratsa, Eszék, Péter-vára, Karlovic*. Ebben az utolsóban frigy kötöttött 1699 a' *Császár-Lengyel-Orosz- és Venéciai Hatalmas-ságok* között. Mondgyák: hogy az oda-való *Rác-érseknek* harminc-négy-ezer forint jövedelme legyen, *Neisinger* szerént.

Kinek üdejében jött legyen *Sklavónia* a' *Magyarok'* birtokokban, nem oly könnyen lehet világosságra hozni. Bizonyos az: hogy 1000-dik esztendőben *Szent Istvánnak* birtokában vala; ez - előtt kölletött tehát által-hozattatni: mert az-is bizonyos: hogy *Szent István* úgy vötte - által *Magyar-országot* édes Atyjától *Géjzától*; hogy ennek dél-felől-lévő határja *Kroácia* lönne, mely akkor mostani *Bosniának*-is egy részszét földjeihez csatlotta. Nem löhetött volna pedig *Kroácia* (*Bosniának* egy csúcsával egygyütt) *Magyar-országnak* határja, ha csak akkor *Sklavónia Magyar-országhoz* nem tartozott volna: mivel *Kroácia* és *Bosnia* túl-esik *Sklavónián*. Így tehát, vagy *Gejza*-vezért, vagy ennek Atyját *Toksont*, vagy Nagy-atyját *Zoltánt* löhet *Sklavónia'* meg-hódítójának mondani.

Noha *Sklavóniát* annyi üdőtől fogva birtokunkban tartottuk; még-is, a' kiráji cimék között, annak emléközetét, vagy nevét föl-nem találhattyuk. Mert bizonyos-az: hogy *Korvinus Mátyás-Kirájunkt* se írja magát valahol *Skla-*

ronia kirájjának. Ez talán azon okból történt: mert egész *Mátyás*-kirájjig nem tartották *Sklavóniát* országnak; hanem vagy *Bánságnak*, vagy pedig *Vezérségnek*. Vezér volt benne 1252-dikben valami *Dienes*. Osztan 1260-dikban hasonlóképpen vezér volt benne valami *Albertinus*. Ismét 1262-dikben vezér volt *Béla*, *IV-Béla*-nak - fia. *Kun - László* üdejében sok kiráji levelek emlékeznek a' *Sklavóniai* Bánokról.

Második *Ulászló*-kiráj (a' -ki *Korvínus-Mátyás* után tüstént uralkodott) leg - első volt Kirájjaink közül , a' ki *Sklavóniát* Kirájságra emelte , a'-mint annak kiráji leveléből ki-teccik , melyet 1496-dikban *Sklavóniába* küldött különös kegyességének jeléül. Én ezt a' levelet ezen Könyvembe be-fogom-iktatni , abból az okból : hogy mivel egyszer a' Pápa'-irássának módját meg-mutattam azoknak , kik deákúl nem tudnak ; lássák azon módot-is , melyel Kirájjaink élni szoktanak kiráji Leveleikben. A' levél-terehát *magyarúl* így vagyon :

ULÁSZLÓ, *Isten*' kegyelméből Magyar-országnak , Cseh-országnak , Dalmácia - országnak , Kroácia-országnak , Ráma-országnak , Lodóméria-országnak , Kumáhia-országnak , Bulgária-országnak Kirájja ; Silésiának és Lucemburnak Vezérje , Morvának és Luzáciának Fég-örje, *A* dolognak örök emlékezetére.

Illik :

Illik : hogy a' Kiráji méltóság számot tarcsom Fobbágyjainak igazi és illendő kéreessökre , és ugyan azon Fobbágyakat (kegyelmének tellyességéből) szünet-nélkül - való dicsőségekkel azért illosse : hogy , midön , magok' Uroknak alája vetteten , az igának könnyüése bordozásst érezik ; a' köteles Hiuség' föl-vött gyakorlásinak meg-tartássára annál inkább föl-gyuladgyanak. Mert akkor örvendenek a' Fobbágyok jó Elöl-járójoknak firsiségében : midön őket nem csak régi törvényjökben , és szokásokban szorgalmatossan ápolgattya , és megtartya ; hanem ezeken fölül új dicsőségekkel - is magasztallya , és kiráji adakozóságának ajándéki-val föl - ékesíti.

Tebát : ezen levelünknek rendjével mindennek tudtára adni kévünnük : hogy , midön (ezekben a' napokban) egy-nebány Urakkal , Egy-bázi Elöl-járókkal , és az Ország' Nagyjaival Buda-városunkban össze-gyülekozve lönnénk ; a' mi Hivseink : Nemes és Nemzetes Túrózi Bernárd , Deszniczai Kapitánfi György ; és Voikoúczy Voikfi Miklós , Sklavónia - országunknak nevében , és az egész Nemesség' Szeméjjében Folségünknek elejébe jöven , előnkbe ádták : hogy noha ama' mi Sklavónia-Országunk már régtől fogva Paissának címörén a' Nyestet bordozta , és mind - eddig mindenkoron vele élt , és annak birtokában közönségesen a' Közönség - is vólt ; mind-az' által (bizonyos okokra nézve :) kévünnük ugyan-

azon-Országunk' lakossai : hogy ezt a' Cimört a' mi Fölségünk vissza-szolgáltassa , és nekik (örök emlékezetre) meg-újjitva ajándékozza.

Mi tehát kedvünnyük azon említett Sklavonia' országunkat , és azon Ország' lakossait nem különben , mint más Országainkat , Uradalmainkat és azoknak lakossait nem csak régi törvényjökben , jussokban , és Szokássokban meg-tartani ; hanem még a' diicsőségnek nagyobb címjeivel , kiráji előlátásunkkal , és adakozóságunkkal föl-ekesíteni.

Mert ezen Országunk Száva és Dráva között lévén , és a' Körösztétségnek örökös ellenségei ellen (a' Törökök' ellenökben lakván) szünetlen hadakozik , és magát fegyverével úgy védelmezi , hogy alig ment - bé valamikor abba a' tájba a' Török , és ime (nagy csapás és kár - vallás után) abból ismét ki-takarodott. Ugyan-azért : méltán nevezhetjük ezen Országunkat ugyan - csak egész Magyar-országunk' paissának és első-bástyájának.

Hogy tehát ezen mi Sklavónia - országunk és Híveinknek mindensége , kik abban tartózkodnak , a' mi kiráji adakozóságunkat érözze , és bő-kezűségünket tapasztalja ; ezeket a' cimöröket : tudni illik : egy három-szögű Paisban , két előbb- említett fojó-vizeket , általaslág egyenesen le-festve , ezek között hagyattatott udvarban , mely éppenséggel vörös , az előbb- említett Nyestet , az ő régi cimörjöket természetes színében és hozzá illőben ; a'
többi ,

többi két udvar (ugyan azon paisban) azon említett két fojó-vizeknek külső részeiktől választatnak el, és éppenséggel égi-kék színűek, melyeknek föllyebbikében egy csillagot, melyet (mivel a' szünetlen-való badakozási gyakorlásokban a' mi említett Sklavonia-országunk és annak lakossai a' Törökök ellen szünetlen viaskodnak) Mars-csillagjának neveztetni akarjuk. Ezen fölött a' Paison fölül egy Sisakot igazi színében, és tulajdon látalékjában különb-színű virágokkal, mint-ba a' széltül bojgattatnának, annak a' sisaknak és az egész Paisnak, és az egész címörnek le-írassát szép különbözetökkel befoglalva (valamint ezek e' levelünknek elején ki-vannak rajzolva, és nyilvánosan ki-festve) kész-akarattból, és bizonyos tudományunkból, az előbb mondott Egyházi Elöl-járóknak, és Ország' Nagyjainak a' mi királyi hatalmunknak tellyességből ugyan azon Sklavonia-országunknak, és a' Nemesek' mindensegének adni, és meg-erősíteni kívánnjuk, jóvá-hagyván, meg-is-engedvén nékik: hogy ők mostantól fogva mind-örökké éllyenek a' Zászló-allyakban (Banderiis) és más akarminő katonai gyakorlásokban, melyek azon Országunknak mindenségét illeti. És hogy ők magok köz-haszonyjokat vigyázatosabban, és okossabban elő-mozdithassák; azon címörrel a' pöcsét-nyomókban (ezt a' vörös-viaszra nyomván) minden írássá'kban és küldendő leveleikben (melyek a' Közönségnek akarattyából utasítatnak) élhessenek; járatba-is vöbessék.

Kegyelmünknek ezen különös meg-érdemléssén örvendgyenek tehát, és a' mi kiráji Fölségünk' dicsőségére annál-inkább meg-erősödgyön az ő intézetjük, mennél világosabban láttyák; hogy kiráji bővebb hajlandósággal, és kegyelem' ajándékjával meg-előztettek. Mely dolognak emlékezetére, és örökös meg-erősítéssére nézve e' jelen-való, és függő-valóságos kettős pöcsétünkkel (melyel, úgy-mint Magyar-országnak Kirájságunk) le-pöcsétöltt levelünket ugyan-azon Sklavónia - országunknak, és az Ország' Lakossai' Közönségének adni kívántuk. Adatott Kristusban Tisztelendő Atyának Tamás Urnak, Egri Egy-ház' Püspökjének kezei által, ki Udvarunknak leg-főbb, 's - leg-titkossabb Korlátossa (Cancellarius) és a' mi kedves Hivünk. Budán Bóldog-aszszony' fogantatással napján. Urunk' 1496-dik esztendejében.

Ebben a' kiráji levélben ezek a' meg-jegyzetre valók: **ELŐSZÖR**: noha ugyan világosan ki - nem - jelenti *Ulászó*: hogy Sklavóniát Kirájságra föl-emeli; mind'-az-által: ettől az üdőtől fogva, utánna-követközött kirájságunk Sklavóniai kirájságunk írják magokat. Ezen-kivül: Kirájságra - emeltetöttnek lenni vallyák mások-is; úgy - mint: *Lucius* (l. i. c. 12.), *Révai Péter* ama' *Korona - ör* (cent. 7. p. 146.), A' Magyar-ország' hejségeink Írója (Auctor Topographiae Regni Hungariae P. III. c. 3:). **MÁSADSZOR**: Az a' *Tamás*, ki ekkori üdőben a' Kirájság

Kor-

Korlátossa vala, ama' híres *Bakacs Tamás* vala, ki (meg-egygyezvén *Hippolit Cardinálissal*) ennek hejébe *Esztergomi* Érsek lött, az-után *Kardinális*, végtére a' *Konstancinápoli Patriarchának* címjét-is meg-nyerte; ki Országunkban a' *Gróf Erdödi-Nemzetet* annyira vitte, és érde-meinek bokrosságával az egész Országot bé-tejjesítötte. **HARMADSZOR**: Mivel *Bakacs-Tamás* még úgy, mint *Egri Püspök*, a' *Kirájnak* leg-föbbs, és leg-titkossabb *Korlátossa* vala (*Summus et Secretarius Cancellarius*); ki-tec-cik: hogy ez a' Tisztség nem völt mindenkor az *Esztergomi* Érsekséggel özsze - kapcsolva; hanem a' *Kiráj* annak adhatta, kinek akarta.

A' mi pedig *Sklavóniának* Paissát illeti; az bizonyos: hogy mind a' régiből valami meg-maradott, mind valamit hozzá-adott *Ulászló*, avvagy pedig meg-másolt — Meg-másolta az ud-varnak közepét, mely eleinte mély - vörös völt (*Purpureus*). A' *Kiráj* vörösre rëndöli. Meg-másolta a' koronát-is, mely hejett (a' *Sklavónitáknak* vitézségjökre nézve) katoná *Sisakot* tészen kü-lömbb-színü virágokkal ki-ékesítve — Hozzá adta a' *Marsnak* csillagát ugyan-azon vitézség-jökre nézve. Meg-maradott a' régi *Nyest*, melyet a' *Kiráj* *Mardürnak* nevez; ezt mások *Martesnek* nevezik. Ezt a' *Lengyelek* *Kundának* mond-gyák. Ujjabb Írók ezt *Martának* hívják, és no-ha ez a' szó tulajdon-képpen *Spanyol* szó; még-

is mind - az' - által azt az Olaszok, Franciák, Németek így írják: *Marta, Marturo, Martaro*, és *Martorello*. A' *Bononiai Szücsök*: *Martire*. Az *Anglusok*: *Marter*. A' mi magyar törvényünkben is sokszor vagyon emlékezet a' *Mardurinák*ról. — Még azt-is meg-engedte nekik: hogy vörös viaszra nyomják az Ország pöcsétjét. Ez is régenten különös kegyelem vala.

KILENCEDIK SZAKASZ.

Sirmiumról, vagy-is Szerémről.

S*irmium* (melyet a' *Magyarok* mindenkor *Szerémnek* neveztek) a' mostani üdőkben *Sklavóniának* az az egy részsze, mely a' *Szávának* és a' *Dunának* fordul, *Belgrádnak* által - ellenében. De ennek-előtte ez a' *Tartomány* ama' híres *Dáciához* tartozott, melyről mostanában valami keveset szóllok.

Ez a' *Dácia* magában foglalta azt a' nagy irtóztató földet, melynek határja a' *Tisza* és a' *Fekete tenger*, Dél-szokról a' *Duna*. A' *Dákok*' kirájjának birodalmában voltak tehát I-szor: a' *Tiszán* - túl fekvő *Magyar-Ország*, a' *Temesi Banáttal* egygyütt. II-szor: egész *Erdély*. III-szor: *Oláh-ország*. IV-szer: *Moldova-ország*.

Az

Az egész *Dácia* három részre osztatott. I-szor: egygyik részszét nevezték *Parti Dáciának* (*Dácia ripensis*). Elsőben: a' *Tiszán-túl-lévő* egész *Magyar-ország*, úgy-mint ojas föld, mely a' *Tisza'*-partján terjesztetik-el, másadszor: azon földek, melyek, a' *Tiszától* kezdvén, a' *Dunának* partjaira terjedtek, úgy-mint a' *Temesi Bánát*, *Valáchiának* egy részsze, *Moldáviának*-is a' *Duna-szélín-lévő* egy részsze *Parti Dáciának* mondattak. II-szor: *Dáciának* másik részszét *Közép Dáciának* hívták (*Dácia mediterranea*). Benne volt egész *Erdély*, mert egész *Dáciának* közepében fekszik. III-szor: *Dáciának* harmadik részszét nevezték *sziklás Dáciának* (*Dacia Alpestris*). Benne vannak azok a' földek, melyek a' *Havasokon-túl* fekszenek, úgy-mint *Moldáviának* és *Valáchiának* az a' földje, mely a' *Parti Dáciától* el-nem-foglaltatott.

Ezek a' híres *Dákok* hasonló-képpen *Szittyiai* nemzetségek voltak, és atyafiai a' *Gétákkal*, ugyan-azért *Dáciát* így-is nevezik: *Gepidia*. És ugyan ezek a' *Géták* (nemzetségjöknek, vagy talán azon vizeknek, mellyek mellett laktak, külömbségjök szerént) külömb-féle-képpen - is mondódtak. Vólt egy részsze: *Massa-Géták*, másadika *Tira Géták*, harmadika *Tisza-Géták*. Vóltanak közöttök *Triballok*-is. *Géták* a' hadban leg-kegyetlenebb emberek vóltak. Bizonsága ennek *Ovid*, ki így ír felöllök: nul-

la Getis toto gens est truculentior orbe, az-az: a' Gétáknál nincs e'világon kegyetlenebb nemzetség.

Urunk' születésse előtt közel negyed-félszáz esztendővel már híresek voltak ezek a' *Dákok*, és rettenetesek a' fegyver - viseelésben. Akkori - kirájok volt *Sarmis*, kit a' Görögök *Sirmusnak* szoktak nevezni. Ez közönségösen Országának közepén lakott, az-az *Erdélyben*, pedig abban a' *Városban*, melyet maga nevé-ről *Sarmisnak* mondatott, mások ezt a' Gétákkal össze-kevervén, *Sarmis-é-getuzának* neveznek. Ez a' *Város Erdélynek Dél-szaki részszén* feküdt, nem messze a' *Vas-kaputól*. Ennek a' híres kirájnak *Sarmisnak* nevé-ről neveztettek el a' *Sarmiták*, vagy-is *Sarmaták*, kiket a' *Deák*, és Görög *Leleményesek* (*Poetae*) *Sauromaták*-nak mondanak. Talán ennek nevé-ről hivattatnak mostanában - is két faluk *Sármás*, és *Sarmaság*.

Hogy ezek a' *Dákok* (noha *Szittyiai* ivadékok voltak) a' Görögökkel nagyon össze-vegyültek légyen; vagy csak abból-is ki-teccik: hogy ez a' híres *Sarmis-kiráj*, veretött - pénzzeire Görög címet domborított-ki, és magát *Sarmis Bazileus*-nek, az-az *Sarmis-kiráj*-nak nevezi. 1600-dik esztendő-tájban találtattak még *Erdélyben* illyetén pénzek. Talált egygyet *Zamosi*-is, de a' melynek görög botüi nagyon megvalának vesztegetve az ezüstön, és (a' - mint

Ben-

Benkő elő-adgya) csak így lehetött olvasni: *armis - - sile - -*, az-az: *Sarmis Basilevs*.

Ennek a' Nagy *Sarmis* Kirájnak dücsőségét irigyelvén *Nagy Sándor*; Uralkodássának (a'-mint *Kurcius* írja) első esztendejében, meghaladván a' *Dunát*, bé-tört *Dáciába*, és a' *Dákoknak* és *Triballoknak* kirájját *Sarmist* kegyetlenül meg-verte; Országából ki-szorította, és *Belgrád* mellett, a' *Dunán* által-menni kényszerítette. Itt-is nevéből egy várost épített, melyet a' *Dákok* *Sarmisnak*, a' *Görögök* *Sirmusnak*, a' következők *Sirmiumnak* mondták. E' nevéből osztán az egész tartomány Deákül *Sirmiumnak*, magyarul *Szerémségnek* neveztetett.

Sok üdö múlva ismét talpra-állították magukat a' *Dákok*. Leg-nagyobb virágba jöttek *Kotizó* kirájjok alatt, ki úgy meg-ijesztötte *Rómát* *Augustus* Császár alatt: hogy azt veszendő - főbe lönni állítának. Ezt *Horácius*-is siratta (1. 3. ode 6.): *Pene occupatam seditionibus delevit Urbem Dacus*: az-az: a' viszálykodásokban merültt várost szinte el-foglalta a' *Dákus*. De meg-menekedvén a' veszedelemtől, ismét így örül: (Ode 8. ad *Mæcen*). *Mitte civiles super Urbe Curas*, *occidit Daci Kotisonis agmen*. az-az: Hadd-el a' Város' felől lévő gondjaidat: a' *Dáciai Kotizónak* serege egy-lábig oda lött. Mert által jöven a' *Dunán* ama' Vitéz *Dákok*; *Pannóniában* *Szerviát* és *Méziát* avvagy *Bulgáriát* (akkoron a' *Rómaiaknak*

nak Uradalmokat) el-foglalták. Ezek ellen küldötte *Augustus* Császár *Kornelius-Lentulust*, úgy-mint *Tábornokot*, ki a' *Dákokat* Országjokba vissza-kergette. De a' *Dákok* (fő-képpen, midőn a' *Duna* bé-fagyott) gyakran *Pannóniára* ütöttek, és a' *Duna-mellékieket* nagyon háborgatták.

Kotizó után *Berobista* lött kiráj. Ennek nyughatatlanságait nem szenvedhetvén *Augustus* Császár, *Víbius-Tábornokot* küldötte ellenök; de a' *Dákok* két-száz-ezer emberrel a' *Rómaiaknak* elejökbe jöven; mindenbizonyos ki-menettel nélkül hadakoztanak. *Berobista* ellen héj-jába próbálgatták szerencséjököt *Augustus* után következött öt Császárok-is, úgy-mint: *Tiberius*, *Claudius*, *Vespazianus*, és *Domitianus*.

Berobista után *Dorpan* léve a' *Dákok'* királja, ki *Domiciánusnak* seregét *Dáciába* bé-várta, és ott egy lábíg le-kaszabálta. El-vesztek a' *Rómaiak* közül *Oppius-Sabinus*, és *Kornelius Fuskus* a' *Test-öröknek* Vezérjök.

Berobistának kurta kirájsága után, *Decebal* lött a' *Dákoknak* kirájok. Ez a' *Rómaiakat* úgy meg-rémítötte; és arra a' nyomorúságra vötte; hogy *Urunk'* születésse után 88-dikban *Domiciánus-Császártól* sok aranyokból-álló adót vötte minden esztendőben, tartott-is ez az adózás 100-dikig, az-az 12-esztendeig.

Tehetetlen *Domiciánus*-Császárnak meggyilkoltatása után; *Trajánus* lött *Római Császár*rá, ki (*Spanyol*-országban születtetvén, de *Domiciánus*nak fogadott fia lévén) leg-első volt a' Császárok között, ki külső ember lévén, a' Császárságra föl-hágott; de sokkal inkább megérdömlötte a' Császári nevet, mint kik előtte uralkodtanak.

Ez a' nevezetes *Traján* - császár, hogy azt a' mocskot le-mossa, melyet a' *Római* névnek előbbeni fényességére fentek a' győzedelmes *Dákok*; adó hejett hadat indított *Decebal* ellen 101-dikben. *Torda* - várossa mellett a' *Körös*-tös-mezőn volt az irgalmatlan csata, holott *Traján* ugyan nyertes lött; de a' *Római* katonaságnak igen nagy kárával. Ezt a' tért most-is így nevezik az *Oláhok*: *Prát de la Traján*, az-az: *Traján*nak mezeje.

Keresztes - mezei Győzedelme után, egyenesen *Gyula-fehér* - vár alá méne *Traján*, mely várost akkor *Tarnának*, vagy *Tarnisnak* neveztek. Ezt meg-vévén, a' *Vas*-kapu felé tartott, és egész *Dáciának* anya-várossát *Sarmis-é-ge*thúzárt meg-szállotta, *Decebal*nak követjeit szolgálomódrá tartotta, a' várost meg-vötte és azt maga nevével így ne vezette: *Ulpia Trajana*. *Decebal*nak életét meg-engedte az államány alatt: hogy a' *Rómaiak*nak adózzon és ezzel *Méziába* vissza-ment, mely Országot mostan *Bulgáriának* nevezünk.

Lát-

Látván *Decebal* : hogy a' *Rómaiakat* fegyverrel meg-nem-győzheti ; alattomos fortéjokra vetemődött. Egy - néhány leg-vak-merőbb, 's-leg-erősebb *Dákokat Méziába* küldött , kik (*Decebalnak* parancsolatja szerént) úgy viselték magokat : mint-ha a' *Dáciai* kirájt el-hagyták volna , és *Trajánnak* hűségére állottanak volna. Meg-vala pedig *Decebaltól* parancsolva : hogy alattomban *Traján - Császárt* meg-gyilkolják. De ki-sülvén a' gonoszág ; ezen Gyilkolók mind le-ölettettek. *Trajánnak* ezt a' veszedelmét érti egy *Leleményes* ezen *Versseivel* :

Ubi eras Rhamnusia ? ubi eras ?

Quantum abfuit , ne Roma lugeret !

Sed vivit Trajanus.

az-az :

Hol valál szerencse ? hol valál ?

Kevésben múlt el : hogy *Róma* ne sírjon.

De él *Traján*.

Decebalnak ezen gonoszságát meg-akarván bosszúlni *Traján* ; a' *Vas-kapun* ment-bé *Erdélybe* oj hejen , melytől a' madarak-is irtóznak. Látván *Decebal* : hogy a' kapca szoros , *Sarmis-égetúzából Kolosvárra* szaladott ; és ott magát (hogy a' *Római* diadalmat életében ne lássa) agyon-gyilkolta 102-dikban. Ezen cselekedetének híret fön-tartya egy kő-szikla , melyre ezek vannak vésve :

Victo-

Victoriae Augusti.

Nonne tibi dixi Decebale :

Funestum est Herculem lacesere ?

Non recte fecisti :

Tua ipse quod jaces manu.

Sed te utcunque vicit Caesar,

Titus Sempronius Augur Augustalis.

az - az :

Augustus' győzedelmének!

Nem-de mondtam néked Decebal:

hogy veszedelmes legyen Herkulest ingerleni.

Nem jól tötted :

hogy magad' keze által ki-múltál.

De akár-mi-kép' esött, meg-nyert a' Császár.

Titus Sempronius, Augustus' Iktatója.

El-temettetett *Decebal* (*Zamosinak* tanúsága szerint) *Déva*-várossában; de fejét még-is a' *Római* diadalomba vitték, mely mostanában annyi örömet nyújtott a' *Rómaiaknak*, mint ez előtt félelmet. Minapában *Gyula-febér-váratt* föl-találták márvány-köböl ékessen ki-faragott képét, fő-nélkül.

Minek-előtte *Decebal* meg-gyilkolta volna magát: hogy Országával sok kincseit el-ne-foglalhassa *Traján*; *Sargécia*-nevezetű vizet (nagy árkokat és gátokat csináltatván) más fé-lé igazította, annak száraz öblében egy kö-bót építetött, kincset belé tötte, és úgy bé-csináltatta: hogy *Sargécia*-nak vissza-terítettött

vize beléje-ne-hathasson. Azokat az embereket, kikkel a' kincsöt el-rejtette, egyig le-ölette. 'Csupán *Bikilt* hagyta-meg, kit leg-in-kább szeretött, és minden gondolatainak leg-hívebb Tanácsossa vala.

Azon említett *Bikil* (kit mások *Bikulnak*-is neveznek) *Decebálnak* halála után (hogy életét meg-menthesse) ki-vallotta *Trajan* előtt mind az egész kincset, mind a' kincsnek el-rejtésse' módját. Ezt ki-ásatván a' Császár, *Rómába* vi-tette, egy részszét annak a' hídnak meg-csinál-ássára szánta, mellyet, a' *Dunán* által, kőből építettött mostani *Szerviában* (akkor *Fölső Mé-ziában*) nem igen messze *Szendrötöl* (*Semantria*). Ennek a' kincsnek föl-leléssét bizonyít-tya azon kő, mellyet *Várhelyen* el-ásva talál-tak. Így vagyon:

Jovi Inventori.

Diti Patri. Terræ Matri.

Detectis Thraciæ Thesauris.

Divus Nerva Trajanus, Cæsar Augustus

Votum solvit.

az-az:

A' Meg-lelő Jupiternek.

A' Gazdagság' Atyjának. A' Föld' Anyjának.

Réa-akadván Dáciának kincsjére

Isteni Nerva Trajánus, Fölségös Császár
fogadását bé-töltötte.

Dá-

Dáciának egy részszét (mivel ez a' rész leg-üressebb vala), el-élemedett katonáit ott hagyván , meg-népesítötte *Traján*, öket *Oláhországba* hagyta , kik mivel *Rómaiak* vóltanak ; most-is magokat *Rumunyonak*, az-az *Oláhoknak* mondgyák.

Gyözedelmešen *Rómába* mérvén *Traján*, diadalmaskodott, magával vivén *Decebáinak* fejét , és magát (valamint ez előtt *Parthikusnak*) mostanában *Dacikusnak* mondatta. Meg-gyöztött *Dáciának* sok jelei vannak még mostanában is *Rómában*. *Trajánnak* oszlopában látta *Zámosi* (*Vet. Dac. p. 27. 28.*) ezen hadnak egész folyamattyát. Leg-főbb dolog az ott : hogy azon *Dákus-aszszonyok* - is ki-vannak azon az oszlopon vésve , kik a' *Rómaiak* ellen úgy kegyetlenködtek : hogy azokat (midön minden ruhájokat le-vonták) még éltökben lángoló fákkal égették. Így írta-le ezt *Benkö Kölesériből*.

Tanais-vize mellől 550-dikben ki-jöven a' *Csabai-Magyarok* (*Chabares*, *Avares*) ; *Alboinnal* (a' *Longobardok*' kirájjával , ki akkor *Pannóniában* lakott) össze-szürték a' levet ; reájok estek a' *Gepidákra* (vagy-is *Dákusokra*) *Alboin* meg-ölte *Kunimundot* (a' *Dáciai* kirájt), és annak kaponyájából asztal fölött ivott. Ez 553-dikban történt, és *Dáciát* magokévé töttek a' *Csabai Magyarok*.

Hogy magokat jobban meg-erősíthessék *Dáciában*, *Kandics*-nevű követet küldöttek *Konstancinápolba*, *Justinianus* Császárhoz, azt ígérvén neki: hogy *Frigyesséi* fognának lönni ezen három államányok alatt: *I-szor*: Hogy most nekik ajándékot küldgyön. *II-szor*: Az-után pedig esztendő-beli adót. *III-szor*: Lakássokra több földet. Öreg lévén *Justinianus*, és velek bajoskodni nem akarván, mindent meg-engedett, és velek egész holttaig csendességben élt.

Meg-halván *Justinianus*-Császár, és hejette *Justinus* az ifiabbik ülven a' Császári székre, 565-dikben *Targit*-nevű követjököt küldöttek hozzája a' *Csabai-Magyarok*: azt izenvén neki: hogy, valamint az előbbeni Császár, úgy ő-is az adót meg-fizesse. De ezt nem csak elfülelte *Justinus*, hanem őket fegyverrel is fenyegetni kezdötte.

Ezt el-nem-tűrhetvén a' *Csabaiak*, alkalmatosságot vártak a' boszszú-állásra. Erre pedig ily alkalmatosságot adott maga *Justinus*:

Fő-vezérje vala ennek a' Császárnak *Olaszországban Narsates*-nevezetű. Ezt (tudgya minő okból) tisztségétől meg-fosztotta, és *Olaszországból Konstancinápolba* üdözte. E' gyalázzatra föl-indulván *Narsates*, *Alboint* (a' *Pannónoknak* ekkori kirájiokat) *Olaszország*nak el-foglalására hívta. *Alboin*, a' *Csabari-Magyaroknak* ajándékozván *Pannóniát*, *Olaszországba* taka-

rodott minden népeivel. Így ezek *Pannóniá-*
nak Uraik löttének 568-dikban.

Ily erős lábon állván immár a' *Csabai - Ma-*
gyarok ; hogy *Justinus*ba kaphassanak, oly há-
rom dolgot kértek a' *Konstancinápoli* Udvartól,
melyekről könnyen ítéltették azt: hogy meg-
nem-adandgyák: *I-szor*: hogy nekik örökösen
által-adgya *Szirmiumot*. *II-szor*: hogy *Justi-*
nianusnak halálától el-múlasztott adót-is men-
nél-előbb tegye-le. *III-szor*: Ő-is hasonló-kép-
pen minden esztendőben adót fizessen.

Mivel ezeket bé - tejjesíteni nem akarná
Justinus ; által-mentek *Dáciából* a' *Dunán*, *Just-*
tinusnak seregét kegyetlenül meg-verték, és ar-
ra vették a' *Konstancinápoli* Császárt: hogy ne-
kik minden esztendőben Nyolc-száz-ezer ara-
nyot fizessen. Ez történt 575-dikben.

Mind *Justinus*, mind a' *Csabai Magyarok-*
nak *Khagánnyok* egy esztendőben haltak-meg,
úgy-mint 578-dikban. *Justinus* hejett *Tiberius*
lött *Konstancinápoli* Császár, kihez az új *Khá-*
gán színes barátságát töttette. Ácsokat kért
tőlle maga különös szükségére, kikkel (*Zimon-*
nak által-ellenében) hidat csináltatott a' *Dunán*,
és egész *Szirmiumot* a' *Csabai Magyaroknak* ke-
zök közé vonta. Ez történt 582-dikben.

Mit cselekedtek osztán a' *Csabai Magya-*
rok, mivel ezek immár *Szirmiumhoz* nem tar-
toznak, hanem *Dalmáciához*, ott fogom elő-adni.

Szirmiumnak (avvagy talán egész *Dáciának*) *Paissa*, a' 10-dik *Pais*. Itt a' kék udvarban három fehér övedzetek vannak, melyek *Szávat*, *Drávát*, és a' *Dunát* jelentik. Az udvar közepében fekszik a' gyönyörű *Szarvas* örvös nyakkal, és fel-emelődött szarvakkal. A' *Szarvas*' hátulján vagyon egy álló fa.

Az akkori *Szirmiumnak*, midőn erre az *Ujlaki-nemzet* (mint tulajdon régi *Vezérségére*) számot tattott, ezek vóltanak, és mostanában is vannak nevezetes hejségei, úgy-mint: I. *Ujlak*, ugyan azon *Ujlaki Vezéreknek* fényes lakhejök. Mostanában *Ilok*nak nevezik. Itt temődött-el *Kapistránus-Szent-János* barát, ki *Korvinus Jánossal* *Belgrádot* meg-vötte. II. *Péter-vára*. Meg-győzhetetlen vár a' *Törökök* ellen. III. *Zalánkemén*. *Árpád-Fejedelmünk'* üdejében, *Zalán*nak (*Zalánfi'* attyának) uradalma. Itten 1691-dikben nagyon meg-verettettek a' *Törökök*. IV. *Zimon* (némejeknél *Zemlén*, vagy *Zemlin*) a' *Duna'* menttében; nem pedig (a' mint *Du-Fresne* írja) a' *Száva'* partján. A' város fölött vagyon *Hunyadi János*nak ama' híres vára, mellyben (*Kapisztránus-Szent-János*nak jelen-léttében) ama' neves *Vezér* meg-halálozott. V. *Karlovicz*. Ez a' város abban nevezetes: hogy 1699-dikben *I-Leopold Császár*, és a' *Törökök* között frigy köttetött. VI. *Mitrovicz*, vagy-is (a' mint eleintén mondatott)

Di-

Dimitrovicz abban leg-nevezetesebb: hogy ama' régi *Szirmium*-városnak hején vagyon építve.

Nagy dicsőségére válik az *Szirmiumnak*, hogy benne egy *Római Császár* meg-halt és eltemettetött (úgy-mint *II-Klaudius*); de még nagyobbra az: hogy benne kettő születött (úgy-mint *Septimius-Severus*, és *Aurélius-Probus*). Ez az utolsó leg-első volt, ki *Francia*-országból *Szirmiumba* hozta a' szőlő-vevesszőket, 's leg-első-el-kezdője-is volt ama' szélesen ki-hírhedett *Szerémi* boroknak. — Ez vitte-bé a' szőlő-vevesszőket *Szerviába*-is, és ezekkel azt a' högyet ültette-bé, mellyet *Arany-högynek* mondotnak (*Mons aureus*).

Jovianus Császár harmadik volt, ki *Szirmiumban* születött. Ez-is dicsőségére válik. De kár: hogy *Forinus Szerémi* Püspök volt, o'j kegyetlen eretnek ember, kit *Konstancius-Görög-Császárnak* kárhozatba vetni köllött.

Dáciában születött *Galérius - Maximidnus*-Császár.

Licinius-Császár pedig *Dáciában* holt-meg, ott-is temettetött-el.

TIZEDIK SZAKASZ.

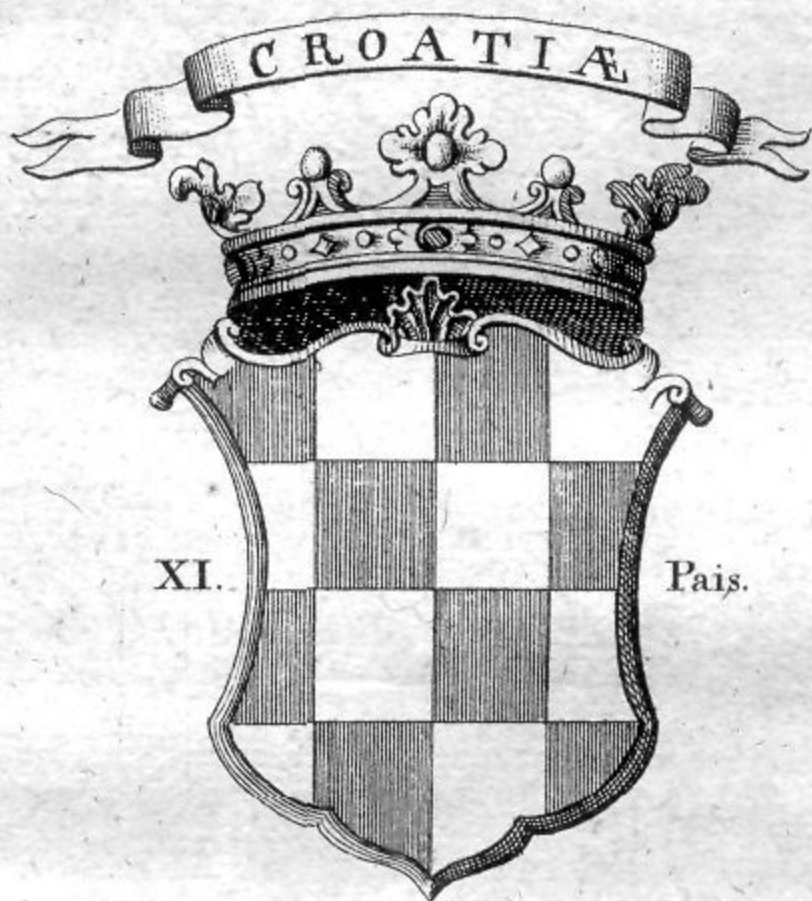
Kroácia-országrol.

Kroáciát leg-is-leg-elsőben a' *Csabai-Magyarok* hódították-meg 604-dikben. Ezek (*Fókásnak*, a' *Konstancinópoli Császárnak*, üdejében) a' *Longobardusok* ellen *Olasz-országba* indulván; eleibök látták jönni *Gilolfot*, a' *Foro-juliai herceget*, mely Hercegség ekkoron *Kroáciához* (vagy-is inkább *Pannóniához*, melyben *Kroácia* is vala) tartozott, több más hejségekkel, melyek mostanában attól el-szakasztattak.

A' *Csabai Kágán* észre-vévén *Gilolfnak* vakmerőségét, annak seregét kegyetlenül meg-verte; magát-is *Gilolfot* meg-ölte, és így az egész tartománt birtokába vötte. Mind-az'-által magát *Foro-julium* (melly ottan *Anya-város* vala) nagy erősen tartotta, és meg-adni éppen nem akarta. Meg-vötte még-is ezt a' várost a' *Khágán*, de nem fegyverrel; hanem álnoksággal.

Gilolfnak Feleségéhez *Romildához* bé-izent: arra kérvén őtet: hogy: mivel immár egész tartománja el-foglaltatott, adná-föl a' várost. Ezen föl-adásnak béréül őtet feleségül el-vövendéné. Föl-adta az erősséget *Romilda*, de ezt az aszszont elevente nyársba húzatta a' *Khágán*, azt mondván: hogy nem más társat, hanem csak a' nyársat érdemlené-meg az olyatén aszszony, ki hazáját el-adgya.

Ez.

Ez-után a' városban lévő férfiakat mind le-
 ölette ; a' fehér-népet és a' gyermekeket *Pan-*
nóniába küldötte. A' gyermekek között volta-
 nak *Romildának* két gyönyörű fiai; és vagy
 három kis-aszszonjai. De ezeket a' kis-aszszo-
 nyokat el-nem akarták vinni a' *Magyarok* : mert
 őket igen bűdösöknek lönni tapasztalták. Igaz-
 is volt: mert ezek a' szemérmes Szüzek, a'
 város' meg-tartássáról kétségbe esvén : hogy a'
 vad katonáknak szemtelenségjektől szüzesség-
 jöket fön tARTHASSÁK, bűdös hússal rakták-meg
 kebeleiket, és így az ellenséget magoktól el-
 idegínöttek.

Kroáciát (már régtől fogva) *Horvát-ország-*
 nak nevezik a' *Magyarok*, talán arra az okra
 nézve : mivel ők-is magokat *Hrvátoknak*, *Hro-*
vátoknak, a' *Németek* pedig *Krobótoknak* mond-
 gyák. Sokkal nagyobbra terjedött *Kroácia* en-
 nek-elötte, mint mostanában láttyuk. A' Kö-
 rül-uralkodók mindenkor el-csíptek valamit be-
 lölle. Régenten tizen-két *Jupánidkra* (mint-
 egy Vár-megyékre) osztódott.

Mostanában annak határjai ezek. Éjszak-
 ra *Sklavónia*. Dél-szakra *Dalmácia*. Nap-kelet-
 re *Bosnia*. Nap-nyúgotra *Német-ország*. Hosz-
 szá 30, szélessége 15, következés-képpen ud-
 vara 450-derekaltt mértt-földek. Fő-hejségei
Zágráb, *Száva'* szélén. *Károly-város*, *Kulpa'*
 szélén.

Ez a' *Horvát-ország* ki - mondhatatlan sok viszontagságokon ment köröszttül. Már öket *Bazilius* (*Konstansinápoli Görög-Császár*) birtokába vötte, és sokáig meg-is tartotta. Vóltak nemes vérből eredett kirájjok. Vóltak ojak-is, kik fortéjokkal ültek a' kiráji székebe. Vagy, ha magokat kirájjoknak mondani nem merték, Vezéreknek, vagy Igazgatóknak mondatták.

Horvát-országnak kirájjai (midön még *Dalmáciával* egy Uradalom alatt igazgattatott) e' képpen következtenek:

1. BORNA-vezér	-	-	819-dikben.
2. LADISZLAV-vezér	-	-	821-dikben.
3. PORIN-vezér	-	-	829-dikben.
4. MISLAV-kiráj	-	-	836-dikban.
5. TIRPIMIR-kiráj	-	-	837-dikben.
6. I-KREZIMIR-kiráj	-	-	848-dikban.
7. DIRCISLAV-kiráj	-	-	856-dikban.
8. PRIBINNA-kiráj	-	-	880-dikban.
9. GODEMIR-kiráj	-	-	896-dikban.
10. II-KREZIMIR-kiráj	-	-	1013-dikban.
11. ISTVÁN-kiráj	-	-	1030-dikban.
12. III-KREZIMIR-kiráj	-	-	1059-dikben.
13. SLAVISSÓ-kiráj	-	-	1068-dikban.
14. ZVONIMIR-kiráj	-	-	1078-dikban.

Horvát-országot Szent *László*-kirájjunk kapcsolta *Magyar-országgal* egybe. Erre így adta magát elő az alkalmatosság.

Zvonimir (a' *Horvátoknak* utolsó kirájjok) Feléségül tartotta Szent *Lászlónak* hűgát, *Ilonát*. Meg-halván *Zvonimir*, annak Hitessével igen keményen kezdettek bánni a' szeleverdi *Horvátok*; őket a' birodalomból ki-taszítani, és más valami idegent akartak a' kiráji székbe ültetni.

Ezekre a' megtatlanságokra meg-neheztel-vén *Ilona*; levelet írt *László*-bátyjának, arra ösztönözvén őket: hogy *Horvát*-országnak el-foglalását, ezekre az okokra-nézve, gondo-lóba vögye: hogy azt neki az a' Kirájné aján-dékozza, kinek (Ura' hagyássára tekintve) ha-talma alatt lönne. De, ha nem ajándékozná-is bátyjának, az vöhetné őket az országnak el-foglalására: hogy (Urának hólta után) senki se lönne közelebb-való atyafi nálánál.

Test-vérének ezen akaratját vévén Szent *László*; magát a' katonas-zödésre adta. Addig pediglen, még ő a' katonaság' gyűjtésében fá-radott, a' nyughatatlan *Horvátok* valami *István*-nak adták a' *Horvát*-országi kirájságot, ki a' ki-ráji vérből származott ugyan (mivel harmadik *Krezimirnek*, *Horvát*-országi előbbeni kirájnak, fia vólt); de csak némej nyughatatlan Neme-seknek iparkodások által jutott a' kirájságra. Kormányozta ugyan az országot, de igen ke-vés üdeig, mivel osztán semmi híre sincsen, és az Ország Szent *Lászlónak* birodalmába ér-között.

Hogy

Hogy az Ország kiráj nélkül magánosan ne maradjon (mert *László*, úgy-mint *Magyarország'* kirájja, mind-egyre nem lakhatott benne) Test-vér-öcscsének *Lampertnek* fiát (*Álmust*) 1091-dikben *Horvát-országi* kirájnak rëndölte, mely dolog az-után kegyetlen veszekedéseknek oka vala *Kálmán*-kirájunknak üdejében, ki *Sz. Lászlónak* halála után, úgy-mint annak fia, kirájkodott.

Horvát-országnak Paissa a' 11-dik Pais, melynek udvara fehér, és (valamint az ostáblára) reá-vannak téve a' vörös derekak. A' derekaknak száma változik. Itten mind a' fehér, mind a' vörös derekak, egyetembe véve, csak tizen-hatan vannak. Másoknál húsz derekakra is föl-megy. Fölül a' Korona vagyon, az országlásnak jele.

Mikor kezdődött pedig *Horvát-országnak* ezen ritka címere, nem o'j könnyen lehet most is ki-nyomozni. Mert nem találni egy *Magyar-kirájt*-is (ki-vévén az *Auszriai* házból uralkodó *Németeket*); ki a' *Horvátoknak* ezen címörjöket, többi Országjainak címörjeivel egygyütt valahol vagy ki-nyomtattatta, vagy ki-verettette volna.

Mind-az'-által: hogy *Horvát-országnak* ez a' címöre az *Auszriai* háznak Országunkban-való uralkodássát fölül-haladgya; azzal löhet megbizonyítani: hogy, még *Neeman-Duscán-Ist-*

ván-

vámnak címörében találhatik, ki 1300-dik esztendő után élt, Szerviciának kirájja.

Erről a' *Duscian Istvánról* azt írja *Du Fresne*: hogy, adakozósága, és más sok jó-tételei miatt, nagyon dicsértetött. Váltak mind testi, mind lelki javai, mellyek az országoló kirájokhoz igen illenek. Ez a' Szervici kiráj (abban az időben) leg-főbb hadi Vezérnek tartatott. Hada-kozott a' Magyarokkal, Görögökkel, és a' Törökökkel. Címje pedig e' volt: *István* (Istennek kegyelméből) *Rómániának, Slavóniának, és Albániának Császára*.

TIZEN-EGYGYEDIK SZAKASZ.

Hercegovináról.

Még az akkori időben, midőn *Kroáciának* és *Dalmáciának* egy kirájok vala, és ezek a' két Országok semmi külömbséget se a' szokásban, se a' törvényekben nem tettek; ezen két egybe-forrott Országoknak egy részze vala *Hercegovina*, melly *Dalmáciában* kezdvén maga Hercegségét, köröszkül ment *Bosniának* Délszaki részén, és már itten *Szent Szabás'* hercegségének neveztetött (*Ducatus Sancti Sabæ*).

Hercegovinának első meg-hódítóját *Imre*-kirajunkat ösmérjük; noha nem ő maga volt a' meg-hódító, hanem (elég az) az ő kirájsága alatt

alatt történt. Ez a kiráj (1196-dikban megkoronáztatván) hogy a' nyughatatlan *Dalmatákat* annál inkább ráncba szödhesse; Testvérjét *Andrást* (ki az-után kirájságra-is föl-kapott) *Dalmáciának*, *Kroáciának*, és *Sklavóniának* Vezérjévé tötte, és a' *Spalata*-város-belieknek kiváltóságjait meg-erősítötte. *András*-vezér 1198-dikban meg-vötötte *Hercegovinát*, az-után *Szerviára* ment éppen akkor, midön bátyja *Imre*-kiráj a' *Bolgárokat* nyaggatta. Ugyan-ezért az-után *András* e' címmel élt: *Dalmáciának*, *Kroáciának*, *Sklavóniának*, *Rámnának*, és *Chubmának* (az-az: *Hercegovinának*) Vezérje.

Ennek a' *Hercegovinának* hossza (a'-mint *Du-Fresne* bizonyította) tizen-két-napi-járó-föld. Leg-első volt *Neeman István* (*Szerviának* kirájja), ki ezt a' *Hercegovinai* Vezérséget *Hranai Uknak* ajándékozta 1317-dikben, mind-azért: hogy őtet nagyon szerette; mind fő-képpen azért: hogy vitézi cselekedetjeit valami-képpen meg-ajándékozhasssa, és így őtet maga szolgálatjára annál-inkább le-kötelezhesse.

Hranának meg-gyilkoltatása után, annak fia *Utlak* (meg-nyervén a' *Bosniai* kirájnak *Tvarkusnak* kegyelmét) úgy-mint Vajda, *Hercegovinának* igazgatására rëndöltetött.

Harmadik Vezér volt *Sandagi*, *Utlaknak* fia. Ezt *Osztója* (*Szerviának* kirájja) ültette *Hercegovinába*, Vajvoda név alatt, és ennek pa-

rancsolatjából ment (elég nagy sereggel) Zsigmond-kirájunk ellen 1410-dikben. Elsőben megnyerettetött, de osztán meg-verte a' Magyarokat 1411-dikben, meg-ölvén Hadi-vezérjüket Székely-Fánost Máxóvia mellett. Ezen vitézségéért meg-ajándékoztatott Ostójától, és így Hercegovináját sokkal nagyobbra vitte. Ugyan azon Ostojától ismét segítségére küldetött Istvánnak (Szervia' Urának) Muza ellen, ki Bajazet-Török-császárnak fia volt 1414-dikben. Meghólt 1415-dikben mérég által.

Negyedik Vezér volt István, az előbbé-
 ninek öcsöce. Ez változtatta-meg Hranai nevét, és (mivel Kosak-nevezetű hejségben születött) magát Kosinak hivatta. Hercegovinának nevét is Szent Szábas-herczegsége' nevére változtatta. Rosz életű volt, melyet László (ki néki fia vala) nem szenvedhetvén, attya ellen segítséget kért a' Magyaroktól. V-László-kirájunk meg-békéltette Lászlót az Atyjával. Meghólt 1466-dikban.

Ötödik vezér volt László, Vlatkussal, Testvérével egygyütt. A' Hercegségnek felső részét László bírta, az alsót Vlatkus. De nem soká éltek békességgel. A' Civakodók ellen ment Hess-Bég, II-Mahometnek (az ékkori Török Császárnak) Vezére; és őket a' Hercegségből egészszen ki-verte. László Magyar-országba szaladott. Vlatkónak egy Uj-kastéjt, és Vo-

lac-

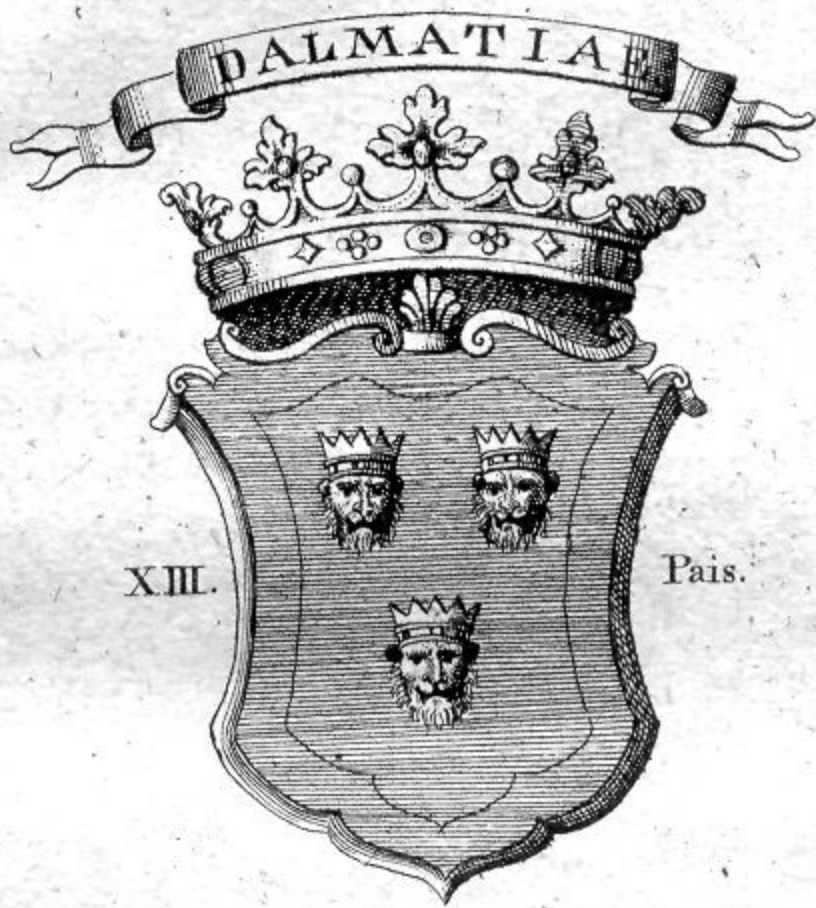
lac-nevű Józsigot adott a' Török-császár, hogy holtáig ezektől adózzon. *Mahomet* halála után ezt-is el-vőtte tőlle *Bajazetes*, amaz után következött Török-császár. Így *Árbába* szaladott, hol meg-is-holt.

Kölletött annak a' Szábasnak igen kegyes, és szent embernek lönni: és annak talán ezen említett *Hercegovinában*-is lakni, vagy tetemeinek ide hozattatni: mivel osztán, egészszen el-törülvén, és feledékenségbe hozván *Hercegovinának* nevét; az egész Hercegséget Szent Szábas' herczegségének, avagy Vezérségének mondották.

Azt mondgya *Severini*: hogy ez a' Szent Szábas, *Simonnak* (ki *Szerviának* régi, de *Rasciának* első kirájja vólt) fia lött légyen. Elsőben *Baráttá* lött, osztán a' *Szerviai* Érsekségre kiválasztatott. Ezt el-únván, vissza-ment előbbeni magánosságába, és, igen kegyes lévén, ebben a' Hercegségben meg-holt. Azt mondgya pedig *P. Lucari* (pag. 29.) hogy ezen Szentnek Testjét a' temetőből ki-vőtte, és mindenek látára meg-égettette *Sindn-Basa* 1595-dikben.

A' mi több: ezen Hercegségnek utolsó Vezérje és Igazgatója *László* (kiről ez-előtt is szólottam) minek-utánna a' Törököktől meg-fosztattott, és ezen Hercegségéből ki-üzettetött, Magyar-országba (mint leg-menedékesebb hejre) iparkodván, meg-tartotta régi címjét *Olaszul*,

és

és ekképpen írta magát levelének alája: *Duca Primorschi, Signor de Hum, et Guardiano del sepolcro del beato Sava.* Mind-az-által mind ezen *Lászlónak*, mind *Test-vérenek Vlatkónak* maradéki (kik, a' mint mondám, *Kozákiaknak* neveztettek) máig-is föu - vannak *Venecében Kosazza* név alatt, mások ezt így-is írják: *Kosazza.*

Hercegovinának paissa a' 12-dik Pais, mellynek vörös udvarában egy fehér kéz valami halformát tartani láccatik. — Ha igaz az, a'-mit *Du-Fresne* mond, hogy *Hercegovina*, és a' *Cbelméni* Vezérség két név alatt egy legyen, címörjöknek-is meg-köllene egygyezni. Itt az emberi kéz egy bot-formát szorít markában. Azt mondgya *Du-Fresne*: hogy nem bot, hanem egy lándsának markolatja legyen.

TIZEN-KETTEDIK SZAKASZ.

Dalmácia - Országról.

D*almáciának* leg-első meg-hódítói a' *Csabi Magyarok* vóltanak. Mert *Tiberiusnak* halála után (mely 532-dikben történt) *Mauricius* üle a' *Konstancinápoli* Cszászári székbe. Ettől egy-milliom aranyot kért a' *Khágán.* *Mauricius* fegyvert fogott ellene, de rútúl meg-verettetötte; a' kívántt pénzt tehát meg-kölletött fizetnie.

Ez a' békesség nem sokáig tartott. *Priskus* valami Görög fő-vezér; hogy katonáit a' katonaságban gyakorolhassa, prédáit a' *Duna*-körül kezdötte. Által-is-ment rajta, és a' *Csabiaknak* földjöket nyughatatlanította, noha azon szín alatt: hogy ottan csak a' vadászatnak kedviért forgolódott légyen.

De ebből a' vadászatból nagy vér-ontás léve. Mert *Priskusnak* vakmerőségére meg-haragudván a' *Khágán*; 598-dikban *Dákus* seregével által-meuvén a' *Dunán*, egyenesen *Dalmáciára* ütött, melyben negyven városokat tönkre tött, annak akkori fő-várossát *Balbát* megvötte.

Az utóbbi üdőkben, *Dalmáciának* kirájja szinte mindenkor az vólt, a' ki *Kroácié*. Így a' régi kirájok közül *X-Krezimir*, és *Demeter*, és még többen magokat mindenkor *Kroáciai*, és *Dalmáciai* kirájoknak lönni jelentik kiráji leveleikben. *István*-kiráj-is (*Kálmánnak* fia; és *Szent Lászlónak* unokája) azon kiráji levelében, melyel *Spalatumban* a' *Szent Benedek'* röndinlévő *Apáca-Szüzeket* 1069-dikben bé-iktattya; levelének elején így ír: *In nomine Christi. Ego Stephanus, Croatarum, et Dalmatarum Rex - - - Cum omnipotentis Dei pietas me suae clementiae Patrum, Avum, Proavumque solio in regio (omnibus Croaciae, et Dalmaciae Nobilibus collaudantibus) exaltaverit honore. 's a' t.*

Mos-

Mostani *Dalmáciának* határjai ezek: Éjszakra *Bosnia*, *Kroácia*, és *Szervia*. Nap-keletre *Albánia*. Dél-szakra *Ragúza*. Nap-nyúgotra az *Adriai* tengör. Hossza 70, szélessége 12, következés-képpen udvara 840 derekaltt-mérett-földek.

Mivel tehát bizonyos az az előbbeniekből: hogy Szent *László* által jutott *Kroácia* a' Magyar Korona alá; nem lehet kételkedni arról is: hogy akkor *Dalmácia*-is oda forrasztatott. És valóban egészen meg-is-hódította volna Sz. *László* *Dalmáciát*, valamint *Kroáciát* kormánja alá vötte; ha (minek-előtte ezt végbe vihetten volna) azomban a' Nagy-Kúnok elleneségei (ki-jöven *Moldáviából*, és *Valachiából*, mely tartományok még ekkor kezeiuknél nem voltak) Szent *Lászlót* arra-nem-kényszerítették volna: hogy most, abba-hagyván a' bizontalan *Dalmáciát*, Magyar-országra-tárgyaltt bizonyos veszedelmet el-háricscsa válláról. Viszsa-térvén tehát *Kroáciából*, a' Kúnokra ment, azokat Magyar-országból szerencsésen ki-üzte; de *Dalmáciának* meg-hódítását fiára *Kálmánra* bízta.

Kálmán tehát, mihejest attyának kiráji székebe ülhetött; annak dicsőségös tetteit tovább folytatni akarván, bé-ütött *Dalmáciába*, elverte annak Pünkösdi kirájját *Pétert*, és így egész *Dalmáciát* birtoka alá vötte. Ugyan-azért:

közönségesen *Dalmácia'* meg-hódítójának *Kál-*
mánt tartják a' *Magyarok*.

Kálmannak halála után, annak Fia *II-István*
nagy nyughatatlanságot szenvedött a' *Veneciai-*
aktól, kik nap-keletnek és nyugotnak erejével
Dalmáciára ütven, és azt magoknak el-foglalni
akarván; meg-verették *Žádránál*, és így ek-
kor *Dalmácia* kezeinknél maradt.

III-dik *Béla* alatt a' *Görögöknek*, és a' *Ve-*
tusoknak hadakozások által el-vesztöttük *Dalmá-*
ciát; de nem sokára ismét vissza-vöttük.

Imre-kirájunk, maga Test-vér öcscsét *An-*
drást hejlesztette *Kroáciának*, és *Dalmáciának*
Igazgatására *Sklavóniai* vezérnek címje alatt.
Nagyon szerették *Andrást* a' *Dalmaták*. E' volt
az oka: hogy egész *Dalmáciát* vissza-édes-
gette.

IV-*Béla* a' *Tatároktól* *Magyar-országból* ki-
űzettetvén, menedek-hejét *Dalmáciában* lelte.

I-*Lajos-kirájunk* a' nyughatatlankodó *Dal-*
matákat emberségre meg-tanította, és Test-vér-
jét *Istvánt* *Kroáciának* Vezérjévé tette.

El-állottak a' *Dalmaták* *Mária-kirájnétül*,
és ama' válaszótt *Károly-kirájt* *Magyar-ország-*
ba kísérték.

Zsigmond el-véven *Máriát*, ismét vissza-
édesgette a' *Dalmatákat*. De *Szibenik*, és *Spa-*
lat *Városok* a' *Bosniai* *Ránnal* *Tvarkkal* tartot-
tak,

tak. Nehány városokat a' *Venetusoknak* engede *Zsigmond-kirájunk*.

II-*Ulászló* alatt *Bajazet* *Török-Császár* a' *Veneciai* városokból egynehányat el-csípett, melyek *Dalmáciában* vóltanak. Az-után *Jajcára* jöven, *Korvínus* *Jánostól* (*Mátyás-kirájnak* törvéntelen fiától) meg-verettetnek a' *Törökök*. *János* ez-után nem sokára meg-hólt.

Ha ez-után el-vötték-is tóllünk *Dalmáciát*, de a' just el-nem-vöhették a' *Törökök*, és a' *Velenceiek*. Most ismétt (ebben a' híres *Francia* háborúban 1799-dik tájban) *Veneciával* egygyütt vissza-nyertük *Dalmáciát*.

Dalmáciának *Paissa* a' 13-dik *Pais*. Ennek udvara kék. Udvarában három koronás, de igen csudálatos fejek láccatnak. Ezeket némejek *Oroszlán-fejeknek* lönni mondgyák, úgy-mint *Révai* és *Du-Fresne*. Mások *Leopárd-fejeknek*, úgy-mint a' *Cerografjának* *Nevetlen Írója*. Némejek *Ember fejeknek* lönni mondgyák, úgy-mint *Pálma* a' többivel. Ha ezek emberi fejek, azokon a' változások abból az okból löttek: hogy a' címör-meccök mesterségjökben tudatlanok, és cudarok-is vóltak, az ember-fejet igazán ki-mecceni nem tudták, és azt addig-addig fúrták-faragták, még utóljára valami állatnak képzeletébe elő-állították. A' *Paison* fölül korona vagyon, a' kirájságnak jele.

Dücsőségére válik *Dalmáciának*, hogy abban két *Római Császárok* születettek (*Diokleciánus*, és *II-Klaudius*), egy pedig benne neveltetött (*Aurelius Probus*).

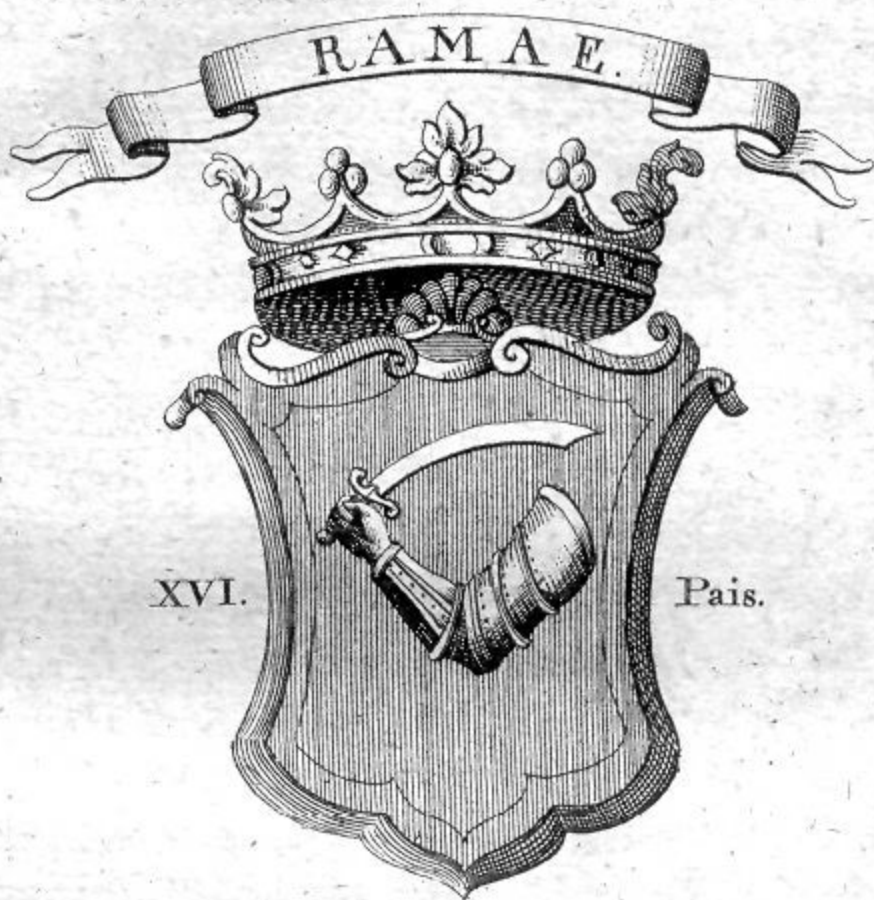
TIZEN-HARMADIK SZAKASZ.

R a g ú z á r ó l.

Raguzát különösen állítom-elő: mert mostanában (mint-egy *Dalmácia*-országtól el-szakasztatván) különös álladalomban vagyon. Most öök kirájt nem ösmérnek, hanem (úgy-mint Köz-jó, deákúl *Respublica*) a' *Törököknek* védelmök alatt tengődnek.

Midön kirájjaink *Dalmáciát* eleinte bírták; akkor *Ragúza Köz-jó* nem vala, ugyan azért *Dalmáciának* koronája alá tartozott.

Istvánfinak bizonyitássa szerént, a' *Mobácsi* veszedelemig miénk vala *Dalmáciával Ragúza* is. *Korvínus Mátyás*-kirájunknak egynehány levelei taláztatnak, mellyek, az ő parancsolat-tyából, *Ragúzába* küldettek. Ez a' város oly régi; hogy *Kristus-urunk'* születéssét meg-haladgya. Most az előbbi *Veneták'* törvényök szerént igazgattatik egy *Rector*, tíz *firfiak*, és egy *Nagy Tanács* által. A' *Nemeseknek* néha nagy kiváltságaik vóltak. A' *Polgárok* mind-nyá-

nyáján *Római-Katolikusok*. El-türettetnek mégis az *Örmények*, és a' *Török* kereskődők. Azért: hogy őket a' *Török* védelmezi, néki minden esztendőben bizonyos adót fizetnek.

Paissa a' 14-dik Pais. Udvara vörös, három fehér övedzetekkel el-választva.

TIZEN-NEGYEDIK SZAKASZ.

Bosnia-országról.

Bosnia azért mondatik a' *Magyaroktól Bosnyák-országnak*: mert *Bosnya*-nevezetű vize leg-híresébb benne. Nagy részszé ennek az országnak *Sklavónia* és *Dalmácia* között terjedött. És ugyan-csak éjszak felé *Száva*' vize által rekesztetik-el *Sklavóniától*. Dél-szak felé pedig *Dalmáciától* nagy högyeknek bércei által. Annak nap-nyugoti határja *Verbás*' vize régenten, mely azt *Kroáciától* el-választotta. Nap-keletre *Drin* vize vágja-el *Szerviától*.

Bosniának Kirájjai és Bánjai ezek találtatnak-föl:

1. BUDIMÍR. Köröszvény *Dalmáciának*, és *Szerviának* első kirájja. Ez adta első nevet *Bosniának*, és *Raskiának* azon vizektől, melyek mellette fojnak.

2. I-KRESCIMÍR, a' *Bosniai Bánt* Magyar-országba szalasztotta, és *Bosniának* Ura lött.

3. I-ISTVÁN (*Krescimírnek* fia).

4. LEGET (*István*nak fia).

5. VUKMIR (*István*nak fia más feleségétől).

6. II-KRESCIMIR (*István*nak fia). Ennek egygyetlen egy leánya volt *Ilona*, kit feleségül vött *Vak-Béla*-kirájunk, és *Bosniát* mátkától nyerte. De, mivel az-után-is kirájkodtak a' *Bosnyaiak*; jele annak: hogy ennek a' mátkától ellené mondottak *III-Béla*nak üdejéig. *Krescimír* után tehát így következtek a' *Bosniai* Bánok.

7. II-ISTVÁN.

8. I-TVARKÓ.

9. BORICS. II-Géjza-kirájunknak (*III-Béla* kiráj' fiának) segítségül volt abban a' hadban, melyet *Manuel Komnén* ellen vezérlött, és *Belgrádot* vissza-vőtte tőle.

10. KULIN. Ebben mutatta-meg II-Géjza: hogy *Bosniának* Ura volt: mert *Kulint* (minek-utánna egész házával a' *Patarénusok*' eretnekségjökbe keverődött) *Rómába* küldötte: hogy vallását meg-vizsgálta. De látván a' *Papa*: hogy *Kulinnak* vallás-tétele csupa eretnekség, meg-parancsolta *III-Béla*nak, és fiának *Imrének* 1200-dik tájban: hogy (Uraságának el-vesztése alatt) le-tegye *Kulin* az *Eretnekséget*, reá-hagyván azt-is: hogy a' többi *Patarénusokat*-is ki-űzze *Bosniából*. *Imre*-kiráj' attyához küldötte annak fiát, ki akkor nála *Magyar*-országban vala. Mind-ezek bizonyára azt jelentik, hogy

hogy

Magyar-kirájok az-után-is fön-tartották a' Bosniához való jussokat, noha azt Bánok által igazgatták; a' mint ez-után-is ki-fog-tecceni.

11. ZIBISKLAV. Ezen Bárnak Igazgatás-sa alatt (noha maga igazi Körösztény volt; de a' *Patarénus*-eretnekek ellen semmit se töhetött) *Kálmán* ment *Bosniába* nagy sereggel, úgy-mint *Sklavoniának* vezére, és *Lodomériának* kirájja. Ez a' *Patarénusokat* ki-üzte *IV-Bélnak* parancsolatjából, kinek Test-vér öcscse vala.

12. NINOSLAV. Mivel ez magát a' *Spalata*-városbéliekkel össze-adta, *IV-Béla* ellene küldötte seregét, és ötet tisztségéből le-tötte. Hogy ez így esött, meg-bizonyodik *V-István*-nak (*IV-Béla'* fiának) azon szövetséges leveléből, melyet *Ottokárral* (*Cseh-kirájjal*) tött 1271-dikben. Itten *V-Istvánnak* öcscse *Béla*, *Macsovia'* és *Bosnia'* Vezérjének neveztetik. Ez a' *Béla* vezér (el-vévén feleségül 1273-dikban *Brandenburgiai Marchiónak Ottónak* leányát) mivel maga után semmi maradékot nem hagyott, a' *Bosnyai* vezérségnek címje *V-István*-kirájunkra háromlott. Ez fiának *Kún-Lászlónak* által-adta, ki azon levelében, melyet 1280-dikban ki-adott, emléközetöt tészon *Bosnyiai* vezérségéről. Más levelében (melyet-is ugyan-csak ebben az esztendőben adott) *Kún-Lászlónak* anyja *Örzsébet* (*Magyar-országnak* öregebb kirájnéja: mert így nevezték az uralkodó kirájoknak anyjokat a'

régi Magyarok) *Macsovi* és *Bosnyai* vezérnének mondatik.

13. PÁL, *Dalmácia'* és *Kroácia'* *Bánjának* fia 1306-dikban egy levelet adott, melyben magát *Kroácia'* *Bánjának*, és *Bosnia'* *Urának* lönni mondgya.

14. MLADIN (az előbbeni *Pálnak* fia) még atyjának életében magát *Kroácia'* és *Bosnia'* *Hercegének* íratta egynehány levelekben. Atyjának halála után-is megtartotta ezt a' címet mind-addig, még *I-Károly-kirájunktól* 1322-dikben megfogattatott.

15. III-ISTVÁN. Ennek fiai vóltanak 1. *István* (ki osztán Atyja után a' *Bánságba* követközött). 2. *Miroslav*, kit *Konstantinnak*-is mondanak. 3. *Vladislav*. Leányjai pedig 1. *Danisa*. 2. *Katbarina*, *Cselmai Grófnak* hitesse.

16. IV-*István* (az előbbeniének fia). Békeségben élt *I-Károly-kirájunkt* alatt. Tisztelte *Nagy-Lajos-kirájunkt*-is, kit seregével segítött, midőn ez *Zárdt* meg-szállotta 1345-dikben.

17. II-TVARTKÓ. Ezt *Nagy-Lajos* magához hivatta: és, hogy a' *Cselmai Grófságot* vissza-adgya, néki meg-parancsolta: mivel az *Örzsébetnek*, *Lajos'* feleségének, jussaihoz tartozna. Ezt megtötte a' *Bán*. Meg-ösmérték *V-Orbán*, és *II-Gergely Pápák* *Lajosnak* *Bosniához* való jussát (Lásd *Vadd.* ad an. 1368. n. 2.

3. ad an. 1372. n. 31. 33.) *Lucius*-is ezt mond-
gya (p. 257.)

18. DABISKA.

19. III-TVARTKÓ.

20. I-OSTÓJA. Ez ellen ment *Zsigmond*-
kirájunk, mivel parancsolattya nélkül meg-tá-
madta a' *Ragúza*-bélieket.

21. II-OSTÓJA.

22. TOMÁSKÓ. Ez magát Kirájnak ne-
vezette *Bosniában*. El-akarván hagyni az előb-
bi *Magyar*-kirájoknak hatalmát, a' *Törökök*ből
állott, midőn azoknak Császárijok *II-Mahomet*
Fajcának, és más *Bosnyai* városoknak ki-kém-
leléssére ide jött. Meg-ösmérte ezt az alatto-
mos Császárt *Tomáskó*, és őtet el-eresztötte,
attyafiának fogadván. Ezt meg-értvén *Mátyás*-
kirájunk, *Tomáskónak* két fiait (*István*t és *Ra-*
divojt) ellene ingerlötötte (mintha a' körösztség-
nek gyalázattyára élne). Ezek az ő atyjokat
az ágyban meg-fojtották.

23. V-ISTVAN (*Tomáskónak* fia). Ez *Bos-*
nia-országot el-vesztötte, és 70-egynehány vá-
rakkal *II-Mahomet*nek kezeibe adta, mely jó-
töttéjért feje-vétetött. A' *Bosnyaiak* segítségül
hívták *Mátyás*-kirájt 1467-dikben, ki *Fajcának*
meg-szállásától *Mahomet* *Török*-Császárt el-til-
totta, és *Ujlaki Miklóst* *Bosnyai* kirájjá tötötte.

Bosniának nevezetesebb várossai emezek : *Fajca*, *Bányaluka*, *Sztrebernik*, *Zvornik*, *Orbács*, *Sarajó*, *Dubica*, *Prisrendi*, *Jessero*, 's-a'-t.

Hossza 30, szélessége 14, következősképpen udvara 450-derekaltt-mértt-földek.

Bosnyák-országot tehát a' *Magyar-Korona* alá hozta *II-Béla*-kirájunk, kit *Vak-Béla*-nak is mondanak. Ezt abból bizonyítottuk-meg : hogy ő volt az első, a'-ki címjei között emlegeti *Bosniát*, de *Rómának* nevezete alatt 1135-dikben.

Oka annak, hogy *Bosniának* Urai löttünk, *Vak-Béla*-nak (a'-mint mondám) házassága vala. El-vőtte *Krescimírnek* (*Szervia*' *Jupánjának*) leányát *Ilonát*, egy igen-nagy lelkű Szüzet, a'-ki neki *Bosniát* (mindgyárt az akkori üdőben) mintegy mátká-tálul hozta.

De ezt az Országot nem sokára ismét elvesztetünk köllötött, mivel *Vak-Béla* után következött négy kiráijaink (*II-Géjza*, *III-István*, *II-László*, *IV-István*, és ismét vissza-tétetött *III-István*) *Bosnia* felől semmi emléközetöt nem tősznek kiráji címjökben.

Ismétt vissza-hozattatott tehát ez a' cím *III-Béla* alatt, és ez-után soha mind-eddig ki-se-hagyattatott. Némejek azt mondgyák : hogy azt *III-Béla* erővel vőtte-légyen-viszsa. Azt mások az Országnak önkényes akaratjából esőttnék lönni mondgyák : mivel még *II-Béla*' üde-
jé-

jében magokat a' Magyar-korona alá vetették. De én *Du-Fresne* mellett maradok, ki azt azon okból esőttnék lönni mondgya, melyet akkor adtam elő, midőn előbb a' Bánokról szóllottam.

IV-Béla alatt a' *Bosnyai* Püspökség a' *Kalocsai* Érsekséghez tartozott az akkoron-éltt *Innocencius*-Pápanak rëndölésséből. Ezt bizonyítja *Du-Fresne* (in *Trac. Post. c. 2. §. 12.*)

Vóltak *Bosniában* különös *Bánok*-is, kik, Kirájjainknak rëndöléssök szerént, az Országot igazgattyák vala. Béla (V-István-kirájunktak Test-vér-öcsese) *Macsovi* és *Bosnyai* vezérnek neveztetött. Ez a' Béla-vezér V-Istvánnak halála után (Fiának *Kün-Lászlónak* kirájsága alatt) a' *Nyulak'* szigetjében diribrül - darabra vágattott valami *Gisingi Gróftól Hainrichttül*, és hejötté valami *Róland* léve vezér, a' mint *Du-Fresne* írja (*Tract. Post. c. 2. §. 15.*); ki-is azt mondgya (*Ibid. §. 17.*) hogy *István* (*Szerviának* kirájja) el-vötte a' Magyaroktól *Bosniát* 1291-dikben. De vissza-vötte ismét I-Károly, valami *Pálnak* adván a' *Bosnyai* Bánságot.

Nagy-Lajos-kirájunk 1376-dikban (minek-utánna *Vukasi*, *Szerviának* kirájja, a' Magyaroktól meg-verettetött) *Tvarkót* tötte *Bosnia* és *Raskia'* kirájjának. *Zsigmond*-kirájunk alatt ez a' hál'-adatlan *Tvartkó* (minek-utánna *Amurates* *Török*-császárt meg-nyerte) a' Magyarokat *Auránának* meg-szállásától el-kergette.

Korvínus-Mátyás-kirájunk' üdejében *Bosniának* kirájja nem volt ezen *Korvínus Mátyás*, hanem más *Bosniai* kiráj, kit *Istvánnak* neveztek. Ezzel *Mátyás* a' *Törökök* ellen szövetséget kötven, őtet *Szendröbe* parancsolta: hogy ezt az erős várat (úgy-mint a' *Törököknek* ár-vizök ellen leg-hatalmasabb gátot) őrizetbe vönné. De azt *István* a' *Törököknek* föl-adta.

Meg-hólt azomban a' *Bosniai* kiráj *István* 1463-dikban; kinek hejébe annak fia tétetött, kit hasonló-képpen *Istvánnak* neveztenek. Ezt meg-támadta *Mabomet-Török-Császár*, ki *Źajcát* föl-adás által kezeihöz vevén, egész *Bosniának* Ura lött; *István*-kirájnak bőrét elevente le-húzottatta, az-után agyon nyilaztatta.

Meg-hallván ezt az illetlenséget *Mátyás*-kiráj, *Zápolya Imrét* (kit *Deáknak*-is neveztek) a' *Törököknek* meg-veréssökre küldötte; ki-is nyertes lévén, *Mátyás*-kirájtúl *Bosniának* Igazgatójává rëndöltetött. Az-után *Ujlaki Miklóst* kirájnak tötte *Bosniában*.

Hogy *Mátyásnak* halála után-is a' *Magyarok'* kezeikben maradott *Bosnia*-ország, azzal bizonyodik-meg: hogy (a'-mint az *Iliriai* írök magok után hagyták) *II-Ulászlónak* kirájságában (ki *Mátyás* után tüstént következött) *Bosnia'* kirájjává tétetött ugyan - azon *Mátyás*-kirájnak törvéntelen fia *Źános*. Ez pedig abból az okból ment végbe: mert ez a' *Źános* (kit az attya

Ma-

Magyar-ország' koronájára nevelt vala) nem csak nem ellenzötte II-*Ulászlónak* meg-koronázássát, hanem arra ötet minden erejéből segítötte-is.

Birtuk még első *Ferdinand*-kiráj alatt-is *Bosniát* : mivel ott *Zrínyi Miklós* nyertes lött, és *Jabioglut* (a'-ki *Bosniát* vissza-akarta-vönni) kegyetlenül meg-verte.

De már mostanában egész *Bosna-országot* avval a' részszével egygyütt, melyet *Rámának* neveznek, régtől-fogva a' *Törökök* bírják. De hozzá-való jussunkat mind e'-korig meg-tartjuk. A' *Magyar*-kirajok' zászlóik, és címöreib kö-zött föl-találtatik mostanában-is a' *Bosniai* jus, de *Rámának* nevezete alatt.

Bosnia-országnak Paissa a' 15-dikPais. Ennek udvara aranyos, de virágokkal szépen ki-ékesítve. Benne vannak hejhezttelve két kö-rösztbe-tétetött vörös-színü kúcsok. A' kúcsok fölibe két szerecsen fejek vannak hejhezttelve, melyeknek hajok hosszú, és két-felé van vál-va. *Bosnia* fölött korona azért nincsen ; mert a' *Magyar* címek között *Ráma* nevezet alatt vagyon a' Kirájság.

TIZEN-ÖTÖDIK SZAKASZ.

Ráma-országról.

Ez a' *Ráma* (a'-mint már ez-előtt-is emlögötöm vala) az előbb-le-írtt *Bosniának* nem különben egy részse; mint *Magyar-országnak* egy részse vala hajdanában *Erdély*. Ugyanazért: ez a' két szó: *Ráma* és *Bosnia*, mind a' kiráji levelekben, mind a' többi Írókban úgy öszsze-kevertetik, oly egyenlőnek-is tartatik, hogy egygyik a' másikat föl-váltya, mint-ha két tartomány se lönne. Bizonyyára *Révai Péter* (ama' régi *Korona-őr*) azon *Uradalmak* közül, melyek a' *Magyar-koronához* tartoznak, ki-hagygya *Rámát*, és hejette a' *Bosniai* kirájságot nevezi; de már mostan kirájjaink mindég *Rámai* kirájoknak nevezik magokat, ugyanazért erre tétették inkább a' koronát, sem - mint amarra.

Ha *Lúciusnak* hihetünk: leg-első vólt *Kálmán*-kirájunk, a'-ki *Rámát* a' *Magyar-korona* alá térítötte, a' mint azon levelének címjéből ki-teccik, melyet ugyan ezen Író elő-hoz. De nem sokára el-kölletött *Rámát* vesztenünk: mivel utánna következött hat kirájjaink (*II-István*, *Vak-Béla*, *II-Géjza*, *III-István*, *II-László*, *IV-István*) semmi emléközetöt nem támasztanak *Ráma* felől. Mondgyák ugyan némejek: hogy
Vak-

Vak-Béának egy kiráji levele találatna (melyet igen kevés embernek kölletött látnia), melyben a' többi Magyar címök között Rámának címje is olvastatna. De leg-bizonyosabb az: hogy Rámát III-Béla vetötte a' Magyar Korona alá: mert az utána-követközött kirájok-is valóságos Urai vóltanak Rámának.

Bosnia-orzágnak ezt a' részszét azért nevezhették Rámának, mert rajta fojik Ráma' vi-ze; nem pedig azért: mintha II-András- kirájunk (midön, a' Torókok ellen, Zsidó-orzágnak hadakozott) az ott lévö Ráma nevét hozta-vólna-ki magával, és erre a' földre (Révainak vélekedésse szerént) ragasztotta vólna. Hamarébb hivattatott ez Rámának (úgy-mint Kálmán, Vak-Béla, és III-Béla- kirájjaink üdöjökben), sem-mint ez a' II-András kirájja tétetött, avvagy Zsidó-orzágnak meg-vevésse' okáért Ráma körül forgott.

Rámának Paissa a' 16-dik Pais. Ennek udvara vörös-szín. Benne vagyon egy vasaltt, avvagy páncélos kar, mely a' fehér kardot markába szoríttya. A' Paison fölül (a'-mint ez-elött-is mondám) vagyon a' korona.

A' Magyar - kirájok előtt vitetni szokott tiz zászlók között, nem Bosnia', hanem Ráma' zászlója találatik, a'-mint ezt szememmel láttam, midön első-Ferenc kirájunk Budán megkoronáztatott.

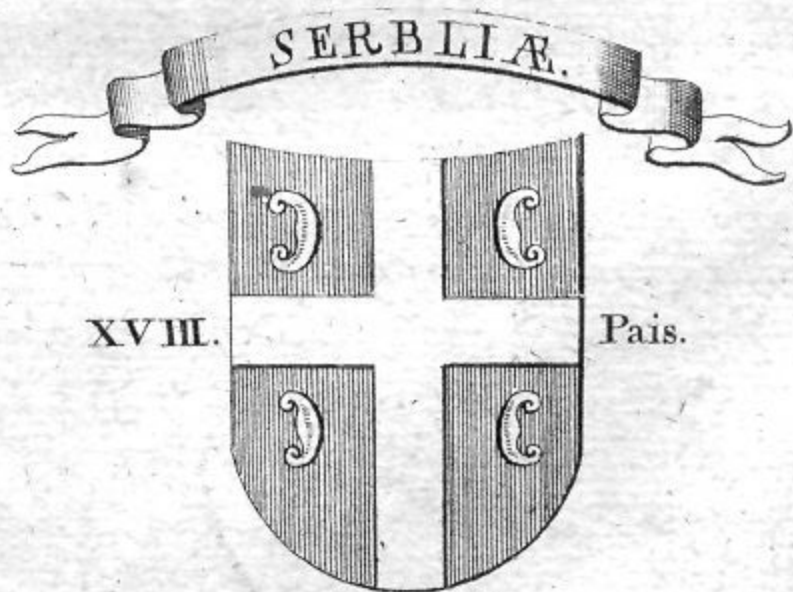
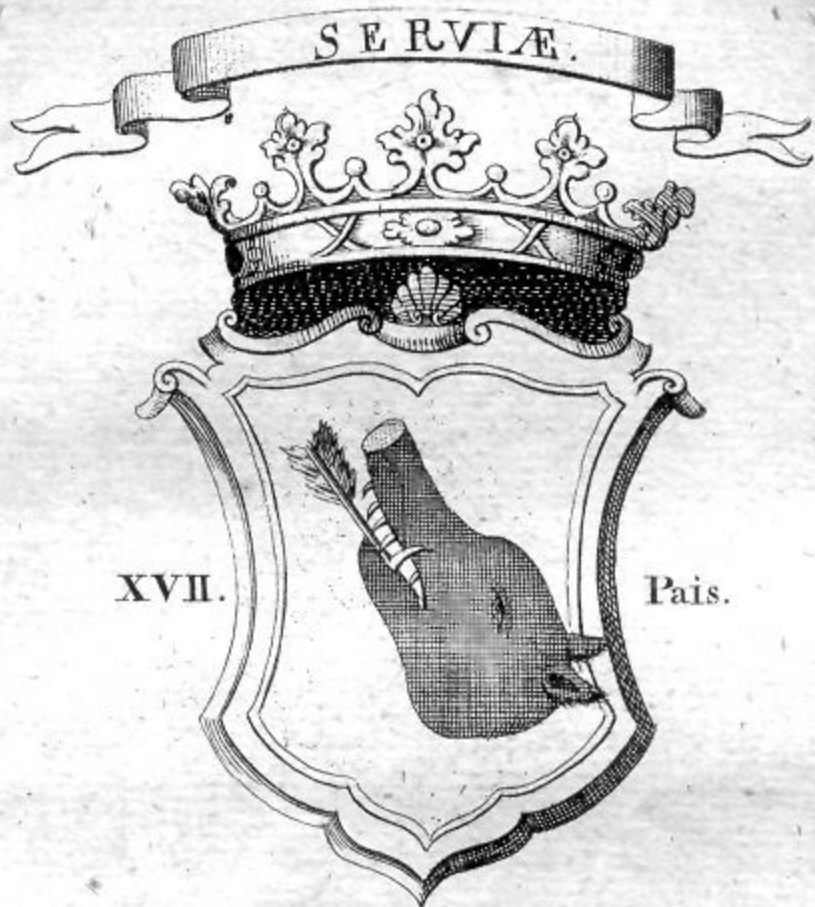
TIZENHATODIK SZAKASZ.

Nagy Szerviáról.

Nagy Szerviának nevezete azon nemzetségtől származott, mely ezt a tájat leg-elsőben megszállta. Sokszor vesztette-elnevét, de ismét meg-lölte. Ma ötlet éj-szak felé a *Duna* határozza. Dél-szakra *Albánia* végezi. Nap-keletre *Bulgária*, nyugotra *Bosnia* vagy on és *Ráma*. Hoszsza negyven, szélessége huszon-öt; tehát foglalattya közel ezer derekaltt-mérett-földek. Lakosi *Rácok*, és *Szerbusok*.

Salamon-kirájunk' üdejében egy nevezet alatt vala *Bulgáriával*, ugyan-ezért *Belgrádot* (mely most *Szerviának* anya-várossa), a' többi *Belgrádok*nak különbözetére, nem nevezték *Szerviai*, hanem *Bulgáriai Fehér-várnak* (*Alba-Bulgariæ*). Most immár a' *Magyarok* közönségesen *Nándor-Fehér-várnak* nevezik.

Anya-várossán kívül, ezek még *Nagy-Szerviában* nevezetre méltó hejségek: *Macsov*, mely a' *Macsovi* híres *Bánnak* lak-heje vala. *Szabács*, melyet Először *Korvínus-Mátyás*-kirájunk, Másadszor *II-József-Császár* meg-vött. *Grocka*, holott 1739-dikben nagy vér-ontás vala. *Pasz-szarovic*; mellyben 1718-dikben frigy köttetött a' *Törökökkel*. *Vég-Szendrő* (*Semendria*), és *Niszsa*, melyet 1737-dikben meg-vettünk, az-
után

után nem sok üdő múlva föl-adta a' *Törököknek Doksat Generális*, miért-is feje vétetődött *Belgradon*.

Szerviát Imre-kirájunkt hozta a' Magyar-korona alá. Ez abból bizonyodik-meg: hogy *Kirájjaink* között e' volt a' leg-első, ki magát *Szervia'* kirájjának nevezte. Ez látni-való dolog azon levélben, melyet 1204-dikben *Innocencius*hoz írt, az akkori *Római Pápához*.

Hogy *Imre-kirájunkt* hódította-meg *Szerviát*, meg-bizonyodik *Du-Fresnének* írássából-is; de egy kis különbséggel. Azt mondgya ez: Hogy *Imrének* csak kirájsága alatt, nem pedig hadi vezérsége által jutott *Szervia* a' *Magyaroknak* kezökben. Tudni-illik midőn *Imre-kiráj* a' *Bolgárok* ellen hadakozik, és azokat meg-hódította vala; addig-is *András* (*Imrének* Test-vére, és az-után *Kiráj-is*) reá-esött *Szerviára*, és ezt, *Khulmiával* egygyütt, kezeihöz vötte.

Tehát leg-igazábban szólván, mivel *András-vezér* verte-ki *Szerviából Istvánt* (akkoriban *Szerviának Megajupánnnyát*, vagy-is *Nagyurát*) és hejette (*Imre-báttya-hejett*) *Vulkust* rëndölte *Igazgatójának*; ugyan-ezen *Andrást* lehetne *Szervia'* meg-hódítójának mondani: de mivel akkor még *kiráj* nem volt, és az *Országoknak* meg-hódítása, és kézre kerítése nem a' vezéreket, hanem a' *kirájokat* illeti: ezt a' ki-mondást leg-igazabbnak lönni állítom: *Imre-*
I 2
ki-

kirajunk alatt jutott Szervia a' Magyar korona alá *András-vezérnek* vitézsége által.

A' Szerviai kirajok között (noha a' kirajságot nem vér-szerént; hanem iparkodással nyerte-el) igen híres vala *Dianovics Zarkus*. Ez elsőben *Macedoniának* Igazgatójává rőndöltött *Istvánból* (Szervianak akkori kirájjától). Ennek halála után, *Dianovicsot* választották kirajnak, kinek fijától *Konstantintól* születött leányát vőtte-el *Manuel Paleologus* Görög-császár, mely aszszony, anyja lőtt azon *Konstantinus Paleologusnak*, ki alatt az egész Görög birodalom el-romlott, és *Konstantinápol* várossával a' *Törököknek* kezeikbe jutott.

Kezünknel volt Szervia egészszen 1739-dik esztendeig. Ekkor *Belgrádot* csúfosan el-vesztvén, egész Szervia a' *Török-csalma* alá jutott. Meg-vőtte ugyan *Belgrádot* *Loudon-vezér* *II-József-császár* alatt 1738-dikban; de *II-Leopold* alatt ismét vissza-ajándékoztatott a' *Törököknek*.

Szervianak *Paissa*, a' 17-dik *Pais*. Ennek udvara ezüstös, vagy fehér. Benne van a' fekete vad-kannak föl-meresztött feje. Szájában tartya a' bele lövettetött nyilat. A' *Pais* fölött korona láccatik, az országnak jele.

TIZEN-HETEDIK SZAKASZ.

Kis-Szerviáról.

Ezt a *Kis-Szerviát* eleinte *Szerbiának* mondták. Az-után *Szrbliának*-is (mert nyelvöket, melyel közönségösen élnek, *Szrbiai* nyelvnek nevezik); végtére: mivel ezt *Raska* vize köröszül fojja; elsőben *Raska zemla* (*Raska földnek*), az-után *Raskiának*; utóljára osztán (de igen gondatlanúl) *Rasciának*-is mondták. Ugyan-azért meg-köll ezt a' reá-fogott *Rasciát*, a' valóságos *Rasciától* (erről ez-után fogok szólani) igazságosan különböztetni.

Az egész *Ilirikumnak* leg-nagyobb zúrza-
varja vala *Duscián István* alatt, a'ki *Szerviá-
nak*, *Albániának*, és több Tartományoknak Ura
völt, és magát *Császárnak* nevezette. Ez *Ma-
cedoniának* egy részszét birtoka alá vévén, ki-
hajtotta *Akarnániából* *Duka-Nicefortot*, és hejöt-
te *Joannina-várossába* (melyet mások *Jagniná-
nak*-is mondanak) maga' öcsesét hejhezette be-
lé, kit mások *Sinissának* neveznek, de *Kanta-
kuzén* *János* (*Laon. l. I. p. 14. ed. Reg.*) *Si-
monnak* nevezi, ki-is magát *Joannina-várossa'
vezérjének* írta.

Meg-halálozván ama' híres Kiráj *Duscián
István*, nagy birodalma sok-felé szakasztódott,
a'mint a' Tartományoknak Igazgatói voltak.

El-foglalta magának *Raskiát* *Klapén*-nevezetű görög-ember, ki már ennek-előtte Leányját *Duka-Nicefornak* adta, annak, tudni-illik, ki *Joanninában* uralkodott, de az-után *Duscián Istvántól* ki-üzettetött.

Ez a' *Duka* (*Dusciánnak* halála után) sokféle csatákban forgott, és igen nevezetes lőtt. Viszsa-akarván-vönni *Joanninát* (mint maga tulajdonát) elsőben (valami alattomos okokra nézve) *Raskiába* vitte seregét *Klapén* ellen, ki (a' mint mondám) néki *Ipja* vala. Tartott mind-az'-által *Klapénnek* ravaszságaitól: mert ezt akkor leg-csalárdabb embernek tartották.

De ki-is-adta csalárdságát *Klapén*: mert, némely görög Püspököknek, és szerzetes Papoknak közbe-vetéssökkel élvén, el-hitette *Dukával*: hogy éppenséggel ne félljen: nem-is lehetne: hogy egy *Ip* maga *Veje*nek valami kárt tehessen. Ezen-kivül meg-is-esküdött *Klapén*: hogy *Veje'* bántására nem leszen. Ezt el-hívén *Duka*, *Kastoria'*-várossába ment, mely hejjet a' köz-beszélgetésre röndölte az *Ipja*. De ez *Dukát* meg-fogta, és maga' kezével mind a' két szemét ki-tolta. Ura lőtt nem csak *Raskiának*, hanem *Joanninának*-is, *Albániának*-is. Ugyan-azért: mivel *Raskiának* *Urai* löttünk; *Albániát*-is magunkénak mondhattuk.

Ezt az *Albániát* eleintén *Epirusnak* neveztek, *Uradalma*-is vólt (a'-mint a' *Római Törté-*

etokról írtt könyvemben emlegettem) annak a híros *Pirbusnak*, ki a' *Tarentomiakkal* tartott. Mi okra nézve hagyhatták-el régi *Epirus* nevét, és miért fordították *Albániára*, az-az: *Febér-országra*, nem tudni. De ezzel a' *Febér-országi* nevezettel se érték-bé a' következők, hanem azt *Velencei* nyelven: *Maramonte*; *Iliriai* nyelven: *Csernagora*; Magyarúl *Fekete-bögy'-tartománjának* mondhatni.

Ezt a' *Csernagora* nevezetet a' *Csernovicsok-tól* vötte *Albánia*. Leg-első völt *Csernovics István*, ki, *Dalmáciában* születvén, *Balzának* (*Zenta' Urának*, és *Serascimir' Rokonjának*) udvarába jutott. Ez ajándékozta neki *Albániát*, melyet osztán *Montenegrónak*-is mondtak a' *Velenceiek*.

Ez a' *Csernovics István* arra vötte *Balzát* (*Zentának Urát*) hogy a' *Velenceiekkal* kötött frigyét föl-boncsa. Ekkor a' *Velenceiek* *Balzára* estek, ki a' hadnak fojtatássát *Csernovicsra* bízta, maga *Raskiába* ment: hogy ott *Rokonjánál* békességben éllyen. De az útban 1421-dikben meg-halt.

Csernovics István, a' hadakozásban gyakorlatlan lévén, oda hagyta *Zentát*, és *Olasz-országnak* *Apúlia* nevezetű tartománjába szaladott. Ezt meg-hallván a' *Velenceiek*; *Zentát* meghódították, és birtokokba vöttek. Ezt meg-értvén *Szerviának* kirájja *István*, a' *Velenceiekre*

esött, és Zenta' tartománjának nagy részszét birtoka alá vötte. Annak Igazgatójává 1423-dikban Györgyöt tötte, maga Rokonyját.

Zentának lakossai (midön a' Szervia-beliek a' Velenceiekkal hadakoztak) alattomban Apuliából ki-hívták Csernovics Istvánt, ki, Zentára érkezvén, meg-támadta annak Gond-viselőjét Györgyöt, és annak nagy részszét vissza-vévén, szerencséjének székét Albániában-is meg-erősítötte. Két fiat hagyott maga után: Jánost és Györgyöt.

Csernovics János uralkodott atyja után, kit a' Törökök nagyon meg-verték Zentánál a' Cimoiski mezőn 1450-dikban. Kinek fiat Pétert elrablották a' Törökök, és Konstantinápolyba vitték; körül-metélték, és néki Skander nevet adtak, mely Sándort téssen.

Ez a' Skander (másként Csernovics Péter) a' Törököknél föl-nevelködvén, a' Török Császártól Bégnek (az-az: Igazgatónak) tétetött Albániában; ugyan azért közönségesen Skanderbégnék neveztetött. Leg-nagyobb ellensége köteosztán a' Törökségnek, és, Hunyadi Jánossal össze-barátkozván, tüzesen szokták meg-támadni a' Csalmásokat.

Fiú nélkül meg-halván Csernovics Péter; Atyjának Test-veřejét Györgyöt választották Albánia' Urának.

György (a' Törököktől tartván) Konstantinra, első szülöttére, bizta Albániát. Másadik szülöt-

te Salamon Magyar-országba szaladott, maga György pedig Velencébe. Ekkor oszlottak két részre a' Csernovicsok, és így mind Velencében, mind Magyar-országban birtokosok löttek.

Konstantin után János lött Albániának Ura. Ezt már a' Törökök nagyon haborgatták.

Jánosnak fia volt Victor, kit Istvának-is mondanak. Ez alatt a' Török kézbe jutott Albánia 1516-dikban. Birta tehát Albániát a' Csernovics nemzet, 1423-diktól fogva, éppen 1516-dikig, az-az: kilencven-három esztendeig.

Azoknak a' Csernovicsoknak, kik Veneciába jutottak, ez a' paisok: Udvara vörös, ezen vagyon a' két-fejű arany Sas meg-koronázva, és széjjel terjesztve szárnyait.

Mondgyák az Irók: hogy a' Csernovicsoknak valóságos nevök Kastriotics lenne, valami Kastriot-nevezetű vártól. 'S-hogy az-után azé a' Montenegrót, vagy fekete-balmot birtokok alá vötték, úgy nevezték magokat Csenovicsoknak. Most a' Kastriotics nevet Olaszúl Castriottusnak mondgyák; vagy-is Castriotti.

Ha Niszsától egy hosz húzattatik Rigó-mezőig; az a' Dél-szaki csúcs, mely Albánia felé esik, meg-határozza ezt a' Kis-Szerviát, avagy Raska-földet. Benne vagyon tehát Rigó-mező (ezt annak lakossai Kossovának, a' Deákok Campus Merularum nevezik), holott Hunyadi Jánost (ama' Nagy Magyar-vezért) ke-

gyetlenül meg-verték a' *Törökök* - 1447-dikben. Ennek a' mezőnek hét-ezer lépésnyi hosszasa-ga vagyon, és igen nevezetes *Térség* a' *Ma-gyar* *Íróknál*.

Kis-Szervianak címörét a' 18-dik *Paisban* láthatni. Ennek udvara vörös-szín, benne pe-dig az ezüstös avvagy fehér *Püspöki* kereszt, mely az udvart négy részekre vágja, melyek-nek kettejében a' fogyatkozó, kettejében az újjuló hóld láccatik.

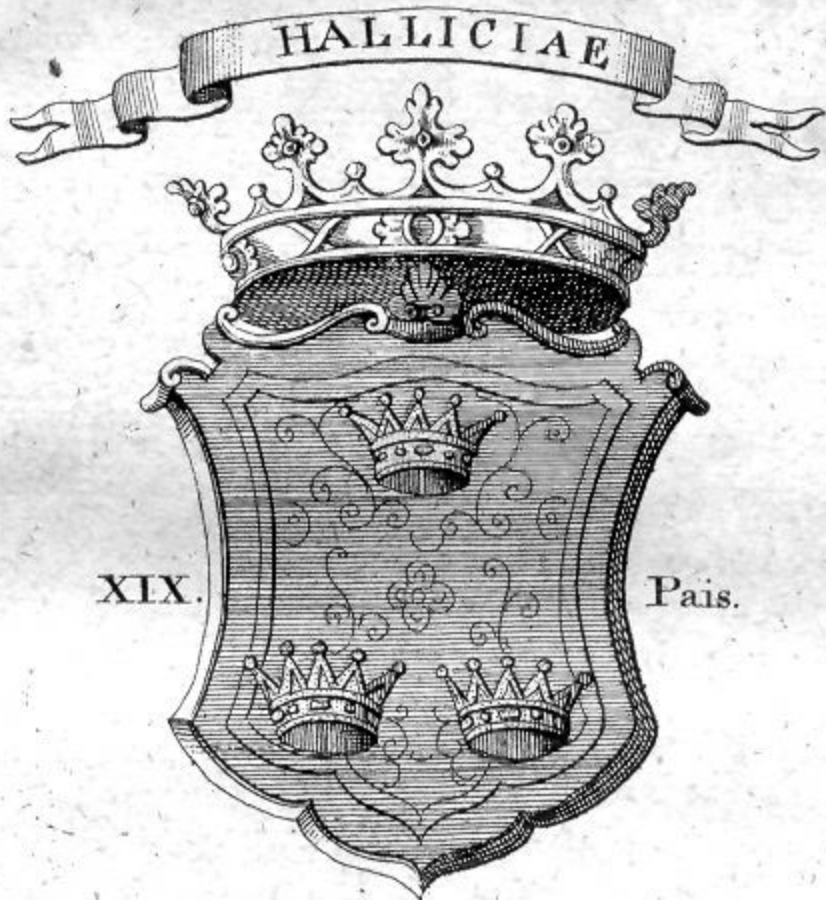
Mind ama' *Nagy*, mind eme' *Kis-Szervia* eleintén (a'-mint ez-előtt-is mondám) *Bulgáriá*-hoz tartozott, és mivel régenten *Bulgáriát* *Mé-ziának* nevezték; ezt a' két *Szerviát* *Fölső Méziának*, a' mostani *Bulgáriát* *Alsó Méziának* mondották. Mind-a'-két *Méziának* azt a' rész-szét pedig, mely *Hémusnak* högye felé terje-dett, a' régi *Görög* *Írók* *Dardaniának* nevezték. Így változnak az *Országoknak* neveik, mely dolog mely izgágát szerez az *Íróknak*, csak azok tudgyák, kik magokat az ilyenekbe avat-ni akarják.

Elmi te meg nem fűnű Dugonics!
valamig a' Magyar nem
Törvénnyel galáznak, hog' Magyarok
neve meg. -

Bár tagján, i. nevedes mori tollja a'.
mises irigység.

Megintebb lánya érdeme a'ma,
vadász

L:

TIZEN-NYOLCADIK SZAKASZ.

G a l l í c i a - O r s z á g r ó l.

Minek-utánna Szent *László*-kirájunk *Kroácia*-nak, avagy *Horvát*-országának Ura lött, és immár *Almost* (Tést-vér öcscsének *Lampertnek* fiát) abba a' kirájságba bele-hejhezette, a' nyughatatlan *Kúnoktól* (a'-mint ez-előtt-is mondám) haza-jönni kényszerítettvén; hogy ezeket ráncba szödte, egyenesen *Kis-Russiára* esött (*Russia Rubra*, vel *Parva Russia*): mert ezek, az előbbeni *Kún* hadban, ugyan-azokkal a' *Kúnokkal* tartani láccattattak: mivel őket élelemmel táplálták.

Szent *László*-kirájnak országjok-ellen-való jövetelét jól-előre meg-órolván a' *Rusnyákok* (mert a' *Kis-Russiában*-lévő lakosokat így nevezik a' *Magyarok*, noha *Oroszoknak*-is mondgyák) nagyon meg-ijedtek, és, *László* eleibe követjüket ründölvén, őtet arra kérték: hogy magokat, Országjokkal egygyütt, a' *Magyar* korona alá vönni méltóztatna.

Szent *László* (a' vér-özöntül igen nagyon irtózván) örömet el-fogadta a' *Rusnyákoknak* magok'-meg-adássokat, és, azoknak Nagyjait magához hivattatván, velök az előbbeni ajánlást meg-erősítette, és hitökkel le-is pöcsétöltette. Ez az első *Fus*, melyel *Kis-Russiát* bírjuk,

juk, noha még ekkor nem vala két kirájságra (úgy-mint *Galiciára*, és *Lodomériára*) föl- osztva, és ennek egy része osztán *Lengyel- országba* terjedött.

Noha ugyan ekkor Szent *László* meg-hódította a' *Rusnyákokat*; még se akart velök egész hatalma szerént bánni, csupán azt hagyta-meg nekik: hogy, előbbeni módjok szerént uralkodjanak; hanem (az alá-vettetésnek jeléül) minden esztendőnek végén a' *Magyar-ország*' kirájainak valami adót fizessenek. És így maradtanak a' *Rusnyákok*, elég nagy békével, közel száz esztendeig, az-az: *III-Béla*nak üdejéig.

Ennek uralkodása alatt, a' *Rusnyákok*' vezérje (ki *Galic*-nevezetű városban lakni szokott) a' világból ki-múlván, attól a' Feleségétől, ki a' *Lengyel*-kirájnak *Kazimír*nak Testvér-húga vala, két fiakat hagyott maga után. Az örebbiket *Miecislav*nak, az ifjabbikat *Lodomír*nek hívták. *Miecislav* csöndös; *Lodomír* nagyobb eszű, de egyszer-is-mind nyakas, és goromba vala. Attyok' halála után, mind-a'-kettő uralkodni kévánt. Ki-hült az Uralkodásból *Miecislav*, noha a' vezérség ötét illeti vala. Hejette *Lodomír* lött vezér, kit az anyja inkább szeretött.

Az országlásból-lött ki-hüléssét el-nem-szívelhetvén *Miecislav*; el-ment *Lengyel-országba* *Kazimír*-kirájhoz, Anya' bátyjához, neki a'
tör-

történetet el-beszéllette, és magát hatalmas Párt-fogásába ajánlotta.

Unokájának igazságát látván *Kazimir*; 1182-dikben erővel ment *Galicia* ellen; és abból *Lodomit* ki-kergetvén, *Miecislavot* igazi uralkodásába bé-iktatta, meg-is erősítötte.

Uraságától meg-fosztatván *Lodomir*, egyenesen *Magyar-országba* szaladott *III-Béldhoz*, kinek atyafia vala: mivel ennek a' *Béla*-kirájnak anyja *Eufrozina Rusnyáki-vezér-vérből*-származott fő-aszszony vala. *Lodomir* tehát arra kérte *III-Béla*-kirájunkat: hogy *Miecislavot* Vezérségétől meg-foszsza; magát pedig vissza-állítsa.

Minek-utánna ezek így történtenek; azonban *Galiciának* lakossai (látván *Miecislavnak* a' *Lengyelek'* kirájjával *Kazimirral* össze-barátkozását) nem csak hogy ebből semmi jót nem reméllettek; hanem még attól-is tartani kezdöttek: hogy valaha a' *Lengyel* meg-fogja hódítani a' *Rusnyákokat*. Hogy minden pör-patvarnak végét szakasszák, 1185-dikben *Miecislavot* alattomban meg-ölték.

Ezt a' méltatlan történetet meg-hallván a' *Lengyelek'* kirája *Kazimir*; elsőben el-tökélötte magában: hogy *Lodomit* (annak gorombaságjait igen jól ösmérvén) se *Magyar-országból* vissza-nem-hívja, és, ha vissza-jönne-is, a' *Galici* vezérségre vissza-nem-segítené. Hogy még-

még-is e' Tartomány Igazgató nélkül ne lönne ; ki-hívta , és magával el-vitte *Lodomériából* annak Vezérjét *Románt* , és (a' *Galíciai* lakosoknak minden gondolatjok , minden akaratjok ellen) ugyan-csak *Gálic-várossában* a' Vezéri székbe ültette.

Alig tötte-ki lábát *Kazimír* a' *Galíciai* tartományból ; íme , a' *Rusnyákoknak* Nagyjaik , követséget küldöttek *III-Béla-kirájunkhoz* , ezeket adván annak értéssére : I-szor : hogy ök *Lodomirt* (annak nyakassága , és gorombasága miatt) soha még e' világ vissza-nem-kéványák ; hanem II-szor : magát *Béla-kirájt* kérnék : hogy pártjokat fogja , és , *Kazimírnak* özöne ellen a' *Rusnyákokat* védelmezné. III-szor : Egygyet , fiai közül , Uralkodónak rëndölvén , *Lodomériai Románt* ki-üzze , és *Galiciát* örökösén a' *Magyar* korona alá hódicscsa.

Mind-ezeket jól észre-vévén *III-Béla-kirájunk* ; leg-is-leg-elsőben *Lodomirt* (hogy addig-is , még a' *Galíciai* dolgok végre hajtatnának , *Magyar-országban* valami izgágát ne szörözzön) tisztességes fogságba téteti , *Imre-fiát* *Magyar-ország'* kirájságára tartván ; második fiát *Andrást* (a' ki osztán *II-András* név alatt *Magyar-kirájja*-is tétetött) elegendő erővel *Galiciába* küldi ; ki-is szerencsésen el-üzvén ama' *Lodomériai* bé-iktatott vezért *Románt* , a' népnek nagy öröme között , bé-menvén *Gálic-várossába*

ba (minek-utánna ott kirájjá tetetött) az országnak hiteles esküvéssét föl-vötte.

Hogy ezek ily szerencsésen el-múltak : ime *Lodomír* (pénzzel meg-vévén az öröket , és így *Magyar-országi* fogságából szerencsésen ki-szabadulván) össze-szödögetött egynehány fegyveres katonát ; kikkel egyenesen *Galiciára* ütött, de *Andrástól* jól meg-verettetött.

Mind-ezeket szívére vévén *Lodomír* ; részánta magát a' *Lengyel-országi* útra , és *Kazimír*hez ment : hogy őtet *András* ellen segítségül hívja. Noha bár *Lodomírt* (nyakassága és durvasága miatt) nem szerette *Kazimír* ; még-is : hogy *Galiciát* a' *Magyaroknak* kezeik között ne hagygya ; inkább *Lodomír*hez hajlott.

Hogy ennek sorssát jobban föl-segithesse ; meg-parancsolta a' *Krakkói* Vajdának : hogy elegendő erővel *Galiciára* üssön. Azomban *András* a' *Magyar-országi* seregeknek ide-jöveteleket erre az időre éppen nem várhatván , és magát a' bizonyos veszedelembé ereszteni nem akarván ; oda-hagyta *Galiciát* , és *Magyar-országba* édes atyjához vissza-jött.

Nagy tűz támadott ebből *Béla* és *Kazimír* között , melyet nehezen löhetött el-óltani. Nagy nehezen meg-békéltek még-is , mely békességnek sikere az vala : hogy magát *Béla* ez-után is *Galicia'* kirájjának nevezte , neveztek pedig magokat azok-is , kik utánna következtenek.

Sze-

Szemünkre hányják ugyan a' *Lengyelek* : hogy III-*Béla*-kirájunk méltatlanul bánt *Lodomírral*, midőn őtet, ki hozzája, úgy-mint atya-fiához jött, és tőlle leg-nagyobb inségjeiben segítséget kért; nem csak nem segítötte, hanem fogságba-is vetötte. De ki az akkori környülményeket jól meg-visgálja, és *Lodomírnak* gombaságait és annak zenebonáskodó eszét föl-vöszi, *Béla*-kirájunkat vétkesnek nem állíthattya.

Vádolnak bennünket a' *Lengyelek* abban-is : hogy III-*Béla*-kirájunk, meg-vetvén *Lodomírnak* kérését, maga fiát emelte inkább a' *Galiciá* kirájságra. De jól eszökbe-köll-vönni *Lengyel*-uraiméknak : mit akartak a' *Rusnyákoknak* Nagyjai. Ők *Lodomírt* éppen meg-vetöttek; az-után *Béla*nak egygyik fiát a' Kirájságra kérték. Ha tehát *Béla* azok' kérésöknek engedött, éppen azt cseleködte, a' mit más Kiráj-is cseleködött volna, ha illyetén környülményekbe hozattott volna.

De inkább neheztelhetünk mi *Lengyel*-uraimékra : hogy bennünket el-akartak ámitani. Mert midőn *Galiciát* úgy kezök alá csavárták : hogy annak vissza-adássáról akkor nem-is gondolkodnának : tartanának mind-az'-által attól, nehogy, ha mi erősebbek lönnénk, azt még-is bizonyosan vissza-vövendénk; egész *Galiciát* *Palatinátusokra* (mint-egy Vár - megyékre, avvagy Kerületökre) osztották, és azt a' cse-
kéj

kéj kerületet, mely *Galic*-város mellett vagyon, *Galíciai Palatínátusnak* nevezték. Ezt pedig nem más okra nézve cselekedték; hanem: hogy (ha valami képpen *Galiciádról* megfeleltek, vagy felőle gondatlanok lönnének) velünk elhitethessék: hogy *Magyar*-kirájjaink *Galiciából* nem bírtanak többet, hanem e' csekéj kerületet. Ezen okból a' tartománnak nevét-is megváltoztatták; azt *Dlugos* néha *Kirájságnak*, néha *Vezérségnek*, néha pedig csak *Halicia-földjének* nevezi: hogy annál hamarébb elfelejthessük ennek az Országnak határjait.

Mind-az'-által: *Galic*-várossának (melytől az egész Ország így neveztetett) igen régi városnak lönni kölletik: mivel már 1100-dikban elég híres vala. Benne három *magyar* hercegek koronáztattak-meg. **EGYGYE T** a' *Lengyelek* (nem tudom kinek irássából) *I-Kálmán*-kirájunk' fiának lenni mondgyák (Lásd *Boguphalust*, *Posnani* Püspököt, in *Chron. Pol. Sommerspergnél* in *Script. Rer. Silesiac. T. II. p. 3*). Ha ez így vagyon, tehát 1100-dikban kezünkhöz vöttük *Galiciát*, mely üdö tájban élt *I-Kálmán*-kirájunk. **MÁSİK** herceg vólt *András*, *III-Béla*nak kisebbik fia, és *Imre*-kirájunknak Test-vérje, 1200-dik tájban. **HARMADIK** herceg vólt *Kálmán*, *II-András*-Kirájnak kisebbik fia, *IV-Béla*-Kirájunknak Test-vérje. 1220-dik tájban. Erről emlékezik *Dlugos* (l. 6. p. 604.)

Azt mondgyák még *Galic-várossáról* (Continuat. Nestoris in Ann. Russ): hogy az jól megvala erősítve, 's-annak egygyik kapuját *Magyar kapunak* néveztek. Mondgyák azt-is: hogy *Gálic-várossából* hozták-be leg-előszször *Magyar-Országba* azt, a'-mit a' *Deákok Vitriolumnak* mondanak, melyet a' *Magyarok Gálic-kőnek* neveznek. Ez pedig három féle: 1-ső zöld, és ezt rézből készítik. 2-dik kék, ennek anyja a' vas. 3-dik fehér, melyet *Zinkumból* készítenek. *Kőnek* neveztek a' *Magyarok*, nem, mintha valósággal kő vólna az a' *Gálic-kő*, hanem tsak azért: mivel a' *kőnek* valami kis hasonlatossá-gát viseli.

Midőn *Mária Therezidnak* üdejében 1772-dikben ez a' tartomány *Országunkkal* ismétt öszsze-kapcsoltatott, a' *Krakкаи Palatinátusból* három részek adattak *Galicidhoz*, úgy-mint a' *Sirzeszi* (nem meszsze *Oszvietül*), *Szándeci*, és a' *Biéci*, mely *Sáros-vármegye*, és *Kárpát-hegyei* mellett le-telepődött.

Galicidnak Paissa a' 19-Pais. Ennek udvara kék. Benne három koronák vannak. Ketteje alól, egy pedig fölül. Tetejében a' korona.

TIZEN-KILENCEDIK SZAKASZ.

Lodomeria Országról.

Mind *Galiciát*, mind *Lodomeriát* összevévén, és azt *Kis-Rusziának*, avvagy *Rusznyák-Országnak* mondván (a' *Deákok Russia Rubra* nevezik) még *Szent László* előtt-is a' *Magyaroké* volt egészen. Mert 889-dik tájban a' *Pacíná-kektől* másodszor kiűzöttetvén a' *Magyarok*, és (*Konstantinus Porfirogénitusnak*, akkoron élő *Konstancinápoli-Görög-Császárnak* bizonyítása szerént) új Országokat keresni kényszerítettvén; *Kis Rusziának* tartománjába (senki ellenek állani nem mérvén) behajtottak, és ott egynehány esztendeig (némejek tíznek-is mondgyák) békességben éltek. Ezt *Nesztor* se tagadhattya egy *Rusznyák* író. Bizonyította pedig *Bélanak* nevetlen *Imokja*-is. Ekkor a' *Rusznyákoknak* *Fejedelmök* *Kid- viában* lakozott.

Tovább akarván osztán a' *Magyarok* menni, *Kárpát-högyön-körösztül* ebbe az Országba jöttek, mellyet osztán *Magyar-Országnak* neveztek. Ennek az által-jövetelnek bizonyosan követői voltak némej *Rusznyákok*-is, kik (*Kárpát-högye* mellett lakván) mivel az utakat jól tudták, a' *Magyaroknak* *kalaúzzaik* löttek. Ezek (mivel a' *Magyaroknak* nagy szolgálatot töttek) *velek*, úgy-mint *Polgárok*, össze-is keveredtek.

tek. Ez az oka: hogy még mostanában-is annyi *Rusznnyákok* lakják Országunkat. Bizonyította ezt *Béla-kirájunk'* nevetlen Írnokja (c. 10.) így szólván: Sok *Rusznnyákok* (*Álmoshoz adván magokat*) *ő velök* (*tudni-illik a' Magyarokkal*) *Pannóniába* jöttek; kiknek *Utóik e' máji napig Magyar-Országban* laknak ide-tova el-szórva.

Azután 980-dikban azon Fejedelmek között, kik a' *Lengyeleknek*, és a' *Magyaroknak* szomszédjaik voltak, leg-élesebb szemet érdemlött *Vladimir*, a'-ki *Vladmir*-nevű tartománynak el-kezdője vala, melyet osztán *Vladomériának*, végtére *Lodomériának* mondottanak. Ez *Kióviában* lakott, és a' *Rusznnyákokat* igazgatta vala.

Meg-holt ezen *Vladimir* 1015-dikben tizen-két fiakat hagyván maga után, melyeket három feleségeitől nemez vala. Ennek tizen-két fia tizen-két részre osztották *Rusznnyák-országot*. mind-az-által: az közöttök leg-hatalmasabb vala, ki *Kióviában* maradott. Ez abba törte fejét: ne-hogy többi *Atyafiai* össze-üssék a' tengejt, és így magokat el-is-fogyaszszák.

De nehéz az *Atyafiai* között a' *Békesség*. Sokszor össze-kaptak a' *nyughatatlanok*, és, így veszekedvén, hamar által-látták: hogy mind addig meg-nem-szünne a' kebeles háború, még magokat valami más kirájnak birtokába nem adnák. Ekkor jött osztán másadszor-is *Lodoméria* a'

Ma-

Magyarok' kezök közé, mely szerencsének alkalmatosságát tüstént elő-adom.

Ez a' *Lodoméria*-ország határos *Galiciával*, avvagy (a' mint a' *Lengyelek* nevezik) *Haliciával*. Későbbre-is jött a' *Magyar* korona alá, mint az előbbeni. Ebben a' *Lodoméria*-országban, öt kerületökön kívül, két Hercegségek-is vóltanak. Egygyikét *Osviécimnek*, másikat *Zátor-nak* nevezték. Még 1179-dikben az egész *Osvici* Hercegséget *Miecislav* bírta, egy *Sléziai* vezér, és azt *Tesini* vezérségével özsze-forrasztotta.

András, (ki, a'-mint mondám, *Galiciának* első kirájja vala) a' *Magyar*-kirájságra föl-emeltetvén, nem hagyta abba *Galiciának* Uraságát. Ez meg-bizonyodik abból a' levélből, melyet *III-Innocentius* Pápának írt, melyben ezeket mondgya magyarra fordítva: *Tudtára essen pedig Szent-ségednek, hogy Haliciának Nagyjai, és a' Nép a' mi Uradaimunk alá-vettetvén, alázatosan kértek bennünket: hogy fiunkat Kalmánt nekük kirájjokká rëndöllyük. 's a' t.*

Ezt a' kegyes uralkodást látván *Lodoméria* tartománjának lakossai; követeket küldöttek *II-András*-kirájhoz: kik ezt az Országot-is néki ajándékozták. Ez tehát *IV-dik Bélát* (üdösbik fiát) *Magyar*-Országnak kirájságára szánván, második fiát *Kolománt* nekik engedte, és *Lodomériának* kirájjává tötte.

Maga vitte pedig el *Lodomériába Kálmánfiát*; de abban szerencsétlen lévén: hogy azon idő alatt, *Gertrúdist* (kedves Feleségét) kegyetlenül meg-ölte *Bánk-Péter-Bán 1213-dikban*. Okát e' meg-ölésnek változtatták. Azt mondják némejek (kik között *Bonfin* vagyon): hogy *Bánk-Bánnak* szép Feleségét attya-fiának bujaságára engedte legyen *Gertrúdis*. Mások pedig (ezek között *Longinus*) okául azt adják: hogy a' Kirájt a' *Magyaroktól* el-idegenítötte legyen *Gertrúdis*, 's így a' leg-nagyobb tisztségeket maga *Német-nemzetségének* adatta, és így, föl-indulván ezen a' *Magyarok*, a' Kirájnak itthon-nemléttében, a' Kirájnét meg-ölették *Bánkkal*.

Ez a' *Kálmán* kiráj abban leg-híresebb a' *Magyarok* előtt: hogy Feleségével *Salomedával* szüzességben élt. Felesége pedig *III-Bolesławnak* (a' *Lengyelek*' Kirájjának) Leánja vala.

Maga *II-András-is Lodomériának* címjével élt, a'-mint azokból a' kiráji levelekből ki-teccik, melyekben valami ki-váltságokat (*Privilegia*) ad valakinek. Ijen a' többiek között a' kiráji levél, melyet *1207-dikben* adott, és meg-találtatik *Ferlát Dánielnél* (In *Illyri. Sacro. T. III. p. 237.*) Mind-az-által *Kálmánt* (*Andrásnak* fiát) nem sokára olvassuk: hogy *Szláviának-is* Hercege, és a' *Szépeességnek-is* Ura lött. Meg-hólt pedig abban a' sebében, melyet *1241-dikben* kapott,

midőn *Sajó* vize mellett a' *Tatárok* ellen vitézködött, és bátyja-is szerencsétlen lőtt.

Meg-tartották a' *Magyar Királyok Lodoméridnak*, és *Galiciának* címjét elég sokáig. *I-Lajos Királyunk (Zsigmondnak Ipja) Rusnya-országot III-Kazimírnek Lengyel-kirájnak* (de csak holttáig) engedte, ekkor 1346-dikban kezdették a' *Lengyelek*' címjeik közé tenni: hogy *Russidnak Urai*, és örökösök lennének; holott a' *Magyarok* már száz esztendővel ennek-előtte magokat azon országnak Uraivá tölték, és írták.

I-Mária, és ennek Ura *Zsigmond-kiráj* (sok hadakozásokban bele-merülvén) új ellenségre találtak, ki felől nem-is gondolkoztak.

Még első *Lajos-kirájnak* életében (ki magát *Lengyel-kirájnak-is* mondotta) meg-ígérték a' *Lengyelek*: hogy (*Lajosnak* halála után) nem mást fognának törvényes királyjokuk ösménni; hanem *Zsigmondot*, *Lajosnak* vejét. Ezt a' *Kirájságot* vér szerént-is várta *Zsigmond*, mivel anyja *Örzsébet* unokája volt annak a' *III-Kazimírnek*, kiben a' *Piasti Nemzet* (fiú ágra nézve) el-veszett. Mind ezek meg-bizonyodnak magokból a' *Lengyel* Írókból.

Azomban a' *Lengyelek* meg-nem-elégődtek azzal: hogy *Zsigmondot* *Lengyel-országtól* meg-fosztották; hanem, még reá-véven a' *Litvánokat*, ezeknek erejökkel *Russiába* be-mentek; és

(meg-se jelentvén a' hadat) azt könnyen kezeikhez vötték.

Viszsa-kérte ugyan Sógorától *Zsigmond Galiciát*, és *Lodomériát*, rész szerént Követjei által, kiket *Lengyel-országba* küldött, rész-szerént több gyülekezésekben, melyeket mind-a' két kirájnak hatalmából gyűjtöttek-össze a' *Sepességben*, és melyeknek kettejében magok a' Királyok jelen vóltanak; de észre-vették a' *Magyarok*: hogy őket a' *Lengyelek* óron-fogva már ide, már amoda vonnyák, és a' dolog' velejére soha se ereszködnek. De mit tehattunk akkor? A' sok hadakozásokban el-fogytunk, 's-ugyan-azért: hogy sajátunkat vissza-vehessük, kard-ra nem kaphattunk. Ők pedig soha arról nem gondolkoztak: hogy a' frigyét meg-tarcsák. Bizonyosok ezek *Dlogosusból* (L. XI. p. 317. 'sa't.) *Dogielből* (P. I. p. 142. 's a' t.) kik noha *Lengyel-Írók*, az igazságot meg-is el-nem-titkollyák.

Első *Károly*-kirájunk üdejében 1327-dikben *János* (ebben a' *Lodomériában* az *Osvici* Hercegségnek vezérje) által-adta magát a' *Cseh-országi* kirájnak védelmezéssébe. Ez a' kiráj, még ezen *Esztendőben*, *III-Kazimír*nak (*Tesini* vezérnek) hatalmat adott: hogy az *Osvici* vezérséget bírja, ha *János* törvényes maradék nélkül meg-halna. El-veszvéen *Jánosnak* minden ivadékja, mind-a' két *Vezérségnek* (az *Osvicinek*, és *Zátorinak*) igazában a' *Csebek*' kirájjának kezei-

zeibe köllött volna vissza-térnie. De a' *Len-yelek* ama' *János*sal (Cseb-országnak roszzára) alattomos kötéseket tévén, mind-a'-két Vezér-séget hamar el-foglalták, és, midőn azokat a' Cseb-kiráj igazságosan vissza-kérné, ők vissza-adni nem akarták.

Meg-halálozván *Zsigmond*-kirájunk 1437-*dikben*; hogy ő vele egygyütt *Galiciára*, és *Lodomériára* tárgyaló jussunk se el-nem-vesztődött, se el-nem felejtetött, abból teccik-ki: hogy, három esztendő után, az-az 1440-*dikben* az *Országnak* azon Nagyjai, kik *I-Ulászlót* (*Jagel-lónak* fiát) *Magyar-országunknak* kirájságára hívták, előtte ezt a' mi jusunkat erősen rebesgettek, a'-mint ki-teccik *I-Ulászlónak* azon leveléből, melyet a' *Magyar-követeknek* adott, melyben *Kis-Russiára* tárgyaló jusunkat maga-is meg-ösméri. Rebesgette ezt a' just *Mátyás*-kiráj-is, a'-mint maga *Dlugos* írja (L. XIII. p. 535.) Nem is lehet meg-mutatni: hogy valaha e' jusunkról le-mondottunk volna.

Meg-erősíti *Galiciára*, és *Lodomériára* való jusunkat az-is: hogy mindenkor: midőn kirájaink meg-koronáztattak előttök vitték *Galiciának* és *Lodomériának* zászlóit. Hogy éppen a' régi üdökrül ne szölyak, 1608-*dikban*: midőn *II-Mátyás* meg-koronáztatott; *Galiciának* zászlóját *Pálffy István*, *Lodomériát* *Zichi György* hor-doza. Így volt 1618. 1625. 1655. 1687. 1712.

és még 1741-dikben, melyben *Mária-Theresia* megkoronáztatott. Így volt *Budán-is*, midőn *I-Ferentz-Császárunk* megkoronáztatott. Itt *Lodomériának*, és *Galiciának* zászlóit magam szememmel láttam.

Bizonyították ezen jusunkat azon Pénzek-is, melyeket verettetnek kirájaink koronáztatásokkor. Ezen pénzeken rajtok szoktak lenni azon tíz kirájságunknak címerai, melyek (*V-István*tól fogva) mind-eddig, úgy mint sajátunk, megtartatnak. Itt lehet *Galiciát*, és *Lodomériát* látni első betűivel: G. L.

Bizonyította ezen jusunkat a' *Lengyeleknek* meg-röppenésök, és szorgalmatosságok, midőn *I-Leopoldnak* követje *Báró-Stom* vissza-kérte tőlök azokat a' tizen-három városokat, melyeket *Zsigmond-kirájünk* 1412-dikben el-zálogosított. Félték ekkor a' *Lengyelek*: ne talántán *Russiát-is* vissza-kérje tőlök.

Hallyad bár *Zaluszki Andrást* (egy *Lengyel* Író) hogy törí-ki magát oldalán az el-nyöghetetlen igazság: annak szavai meg-magyarázva ezek: Szorgalmatoskodnak vala a' *Lengyelek*: ne hogy *Leopold* (vissza-véven a' tizen-három városokat, és ezekért azokat a' száz ezer forintokat le-téven, melyek *I-Lajos* a' *Magyarok*, *III-Kazimir* a' *Lengyelek* kirájjaik között zálogul állottanak) *Rusnyák-tartományt-is*, *Podoliát-is* (úgy, mint sajátjait) vissza-kívánnya ő tőlök. Méltó

Itt a' a' meg-jegyzésre : hogy *Zaluszki András*-nak írásából aze vöhettyük-ki : mintha *I-Lajos* zá-logította-volna-el a' tizen-három városokat. Mások ezt *Zsigmond*-kirájjra fogják , *I-Lajos*-nak ve-jére:

Bizonyította ezen jusunkat az-is : hogy *Galiciát* , és *Lodomériát* , vagy a' Kirájak igazgatták (ezek ketten vóltanak) vagy oly' Hercegeknek kezökre bízták , kik midenkör töllök fügtenek. Ilyenek valának : *Dániel* , *Radislav* , *Leó* , *Román* , kik mind a' négyen a' *Rusnyákok* közül választattanak. Egy *Lengyelre*-is bízták Kirájjaink *Lodomériának* igazgatássát , kit *Bouslavnak* , vagy *Boleslavnak* neveztek. Ez magát *Krakkó* és *Lodoméria*' Vezérjének írja , a'-mint ez ki-teccik azon frigy-kötö levélből , mely *V-István*-kirájjunk , és *Ottokár*-*Cseh*-kiráj között köttetött 1271-dikben , és melyet egészen föl-találhatni *Odorik-Rajnáldnál* (In annal. Eccl. ad an. 1276. p. 180.)

De ezt a' Just leg-inkább vitattya az : hogy 1772-dikben *Mária-Therézia* alatt visszavöttük ezen sajátunkat , ha egészen nem-is , de egy kis részse kezeinknél vagyon. Jegyzésre méltó dolog : hogy *I-Mária* üdejében kezdődött a'-mi jusunk háborgattatni. *II-Mária* aztat meg-erősítette. Mondgyák : hogy *Galiciából* , és *Lodomériából* négy miliomot ki-vöhet minden esztendőben az uralkodó tiszta jövedelemül.

Má-

Mária-Thereziának üdejében azzal - is szerentsések löttünk : hogy a' *Krakkai* tartomány is a' *Magyar-korona* alá vöttük , a' *Szándomiri* és *Lublini Palatinusságoknak* egy részszével , és ez *Heliciához* kapcsoltatott. Leg - nevezetesebb itten *Vielika* , falu só-bányái miatt , melyek még 1252-dikben találtattak-föl. Föl-van nem csak a' falú egészen ásva , hanem a' falun kívül-is vagy 200 ölnyire mint-egy pincék vannak , mellyekből a' sót ki-hordgyák , és azt , valamint a' legnagyobb Templomokat , oly' hézakokra vágják. Látni itt sóbúl oszlopokat , mellyek a' falut , hogy le-ne roskadgyon , fön-tartják. Melly lovak egyszer a' szolgálatra le-vitetnek ; soha onnént azok ki-nem-hozattatnak. A' munkás emberek többen vannak 700-nál. Minden esztendőben hatvan-ezer mázsa sót adnak-el.

Lodomériának Paissa , a' 20-dik Pais. Ennek udvara kék-szín. Beune vannak a' két-két rétű ostáblák , holott a' vörös szín a' fehérrel fölváltva láccatik. *Lodomériából* (a' mint mondám) mostanában igen keveset , avvagy talán semmit se bírnak : mivel az *Orosz Császárnak* kezeinél vagyon. De *Galiciát* nem csak egészszen , bírjuk , hanem *Krakkó'*-töldalékjával-is bírjuk , és ezt mondgyuk *Galícia* ; és *Lodoméria* országoknak.

Hogy pedig *Lodomériát* most-is *Russiában* kereshettyük , azzal vitetünk annak el-hitelére : mivel a' régi üdőkben-is ott vala. Ezt bizonyítják

tyák IX-Gergely-Pápanak három levelei (l. 4. Epp. 53. 352. 353.) melyekben *Kálmánt* (IV-Bé-lának Testvérjét), ki leg-első kirájkodott *Lodomeériában*, *Russia'* kirájjának nevezi. (*Du-Fresne In Illyric. vet. et nov. in Tract. Priori c. 9. §. 12*).

HUSZADIK SZAKASZ.

Nagy Bulgáriáról.

Volga-vize mellett laktak azok a' Nemzetségek, melyeket (ezen említett víznek nevéül) elsőben ugyan *Volgároknak*, *Bolgároknak*, és *Bogároknak*, az-után osztán *Bulgároknak* mondottak.

Ez a' Nép (*Kristus-Urunk'* születésse után) közel öt-századik esztendő-tájban (midőn az ott lakó mellék-nemzetségek-is a' vándorláshoz kezdődtek) el-hagyván, mint a' méh-rajok, tömöt lak-hejőket; a' *Fekete-tenger'* partjain *Duna'* vize mellett jöttenek, és annak derekán által-költözvén (*Anasztázius'-Dikórus'* Görög Császár-nak üdejében) *Trácia* mellet uralkodni kezdőtek

Ez az itt le-telepődött nép azt a' földet foglalta-el, melynek nap-nyúgoti határja eleinte *Belgrád* vala, az-után pedig, *Bodon* mellett (*Vidin*), *Szervia*. Nap-keletre a' *Fekete tenger*. Éjszakra a' *Duna*, Dél-szakra *Trácia*. Hoszsza

72, közép-szerű szélessége 30, tehát udvara 2160 derekaltt mértt-földök.

Igazi nyelvöket el-vesztötték: a' Szarmatákkal össze-keveredvén, azoknak tót nyelvökkel élnek. Nem volt ennél a' Népnél a' Görög Udvarnak nagyobb ostora. Ők 634-dikben Kirájt választottak magoknak, kik egy-más után így következtek.

634-dikben Első volt: KUBRÁT, ki Heraklius (Konstancinópoli Császár) alatt élt, és a' kirájak között nevezetes volt. Nevét sok-féle-képpen csigázzák a' Görög Írók: Kurát, Krobát, Chrovát, Covrát.

641-dikben. Második Kiráj volt: BATBAJÁS Heraklius-Konstantinus, és Herakliónás, Konstans, Konstantinus-Pogonátus Görög-Császárok alatt. Nevezik ezt Bathbajásnak-is, Básiának-is, Bajánnak-is.

687-dikben. Harmadik kiráj volt: TERBEL, Justinianus-Rhinotmetus, Philippikus-Bardanes, Anastázius-Artémus Görög-Császárok alatt. Nevezik Tarbaginak-is.

714-dikben. Negyedik kiráj volt: KOMERS, Theodozius-Atramyttenus, Leo-Isaurikus, és Konstantinus-Kopronymus Görög Császárok alatt. Hívják Kormesnek-is, Kromesnek-is. Krimusnak-is.

762-dikben. Ötödik kiráj volt: TELES: Konstantinus-Kopronymus Görög Császár alatt. Nevei: Teles, Telezis, Tevezis.

752-dikben. Hatodik kiráj volt: SZABIN, Konstantinus-Kopronymus Görög-Császár alatt.

763-dikban. Hetedik kiráj volt, PAGAN, ugyan azon Konstantinus-Kopronymus Görög Császár alatt.

764-dikben. Nyolcadik kiráj volt: UMAR, ugyan azon Konstantinus alatt.

765-dikben. Kilencedik kiráj volt: TOKTO, ugyan azon Konstantinus alatt.

765-dikben. Tizedik kiráj volt: KOMPAGÁN, ugyan azon Konstantinus alatt.

766-dikban. Tizen-egygyedik kiráj volt: CERIG, ugyan azon Konstantinus-Kopronymus, és Leo-Izaurikus alatt. Külömbb nevei: Cserig, Telerig.

777-dikben. Tizen-kettedik kiráj KARDÁN, Leo-Khazarus, és Konstantinus Görög Császár alatt, ki Anyjával Irénével uralkodott.

809-dikben. Tizen-harmadik kiráj volt: KRÚM, Niceforus-Logotheta, Michael Kuropalata, Leo-Armenius Görög-Császárok alatt. Külömbb nevei: Krumm, Krumno, Krumás, Krem, Orun.

820-dikban. Tizen-negyedik Kiráj volt: KRITAGON, Leo-Armenius, Michael-Balbus Görög-Császárok alatt. Külömb nevei: Murtagon, Murtagon.

829-dikben. Tizen-ötödik kiráj volt: BALDIR, Theofilus Görög-Császár alatt. Vladimírnek-is neveztetött.

843-dikban. Tizen-hatodik kiráj volt: BOGOR, *Michael*: és *Bazilius-Macedo* Görög-Császárok alatt. Külömb nevei: *Gobor*, és (midőn meg-köröszöltetött, az akkori Görög-Császárnak nevéből) *Mihály*.

888-dikban. Tizen-hetedik kiráj SIMON, Böltö *Leo* Görög-Császárnak üdejében. Vezetéke volt *Labas*. Fia *Baldirnek*, és *Keresztény*. Ez leg-nagyobb károkat tőtt a' *Konstáncindpoli* Görög udvarnak. Ezt *Árpád* vezérünk háromszor verte-meg.

932-dik. Tizen-nyolcadik kiráj PÉTER, *Leo*' Görög-Császárnak, és fiának *Porfirogenitának* üdejében.

971-dikben. Tizenkilencedik kiráj BORÍZES, *Joannes-Zimisces'*, Görög-Császárnak üdejében. *Péternek* fia volt.

991-dikben. Huszadik kiráj SÁMUEL.

1014-dikben. GÁBRIEL. a' 21-dik.

1015-dikben. JÁNOS. a' 22-dik.

1019-dikben. I-PÉTER. a' 23-dik.

1020-dikban. TIOMIR. a' 24-dik.

1021-dikben. ALUZIÁN. a' 25-dik.

1078-dikban. Négy Vezérek vezérlettek.

1081-dikben. BODIN, Szerviai kiráj.

1118-dikban. NICÉTÁS, Vezér.

1140-dikben. Guzh, Vezér.

1200-dikban. IVANICS.

1251-dikben, ASANES.

1271-dikben. V-ISTVAN - Kirájunk.

Bulgária' első meg-hódítójának a' *Csabai-Magyarokat* lehet mondani, kik 599-dikben (*Mauricius* Görög-Császár alatt) minek-utánna *Dalmáciát* meg-vöttek, *Méziába* (az-az *Bulgáriába*) ütöttek, és ott *Tomis* nevű erős Várost meg-szállották. Itt nagy emberséget mutatott ekkor a' *Csabai Magyaroknak Khágánjok*. A' *Bolgároknak* nagy része már ekkor Keresztény lévén, Húsvét' ünnepeit ülte *Tomis* - várossában, mely város most-is a' *Fekete-tengör'* partján vagyon *Bulgáriában*, nem igen messze onnét le-felé, holott a' *Duna* a' *Tengörbe* omlik. A' Keresztényeknek ajtatosságjokat meg-értvén a' *Khágány*; három napi fegyver-szünést engedött nekik, a'-még tudni-illik az Ünnepek tartottak. Sőt: hogy annál - inkább nagyobb kedvvel ülhessék az Ünnepeket (meg - értvén, hogy a' Város nagy szükségben lenne, és nem volna mit önnie a' Népek) élést küldött negyven szekerekkel. Ezeknek el-töltök után, a' Városnak ostromlás-sához kezdött.

Azomban *Mauricius* Császár *Kommencioli* nevezetű Hadi - Vezérjét a' *Khágán* ellen küldötte; de nagy szerencsétlenségére vált ez a' hadakozás. Mert a' Hadi - Vezérnek eleibe-menvén a' *Khágán*, seregének nagy részét le-kaszabálta; tizen - két - ezret közzüllök elfogott; Az - után (tovább menvén) egysz *Kon-*

stancinápolig mindent tüzzel vassal el-emisz-
tött, és annyira meg-rémítötte a' *Konstanci-
nápoli Görögöket*: hogy, abba hagyván a' Vá-
rost; *Ásiába* akarnának szaladni. Így tehát
ezek a' *Magyarok* voltak elsők, kik *Bulgá-
riát*, és egyetemben *Tráciát* - is meg-hódi-
tották.

Bulgária' második meg-hódítójának (a'-mint
hiteles Iróink *Szent-Istvánnak* némej kiráji le-
veléből írják) magát *Szent István*-kirájunkat hi-
szik *Magyar-Országban*. *Kéán*, ki *Szent István*'
üdejében *Bulgáriában* kirájkodott, meg-vetvén
Szent Istvánnak, úgy-mint még fiatalnak, hatal-
mát, *Magyar-Orzágnak* határjait nagyon nyug-
hatatlanította. Ezt nem szenvedhetvén *Szent-
István*, úgy gondollyuk, maga méne reájok,
és azokat a' füstös *Bolgárokat* úgy annyira meg-
verte: hogy osztán (közel két-száz esztendeig)
békével éltek a' *Magyarokkal*.

Mivel pedig ki-nem-tanúlhattuk mind eddig,
ha *Szent-István* úgy nyerte-é-meg a' *Bolgáro-
kat*, hogy azoknak Országjokat-is el-vötte, av-
vagy leg-alább adó-fizetővé tötte; ezen kirájun-
kat nem mondhattjuk Isten-igazában *Bulgária*'
meg-hódítójának lönni.

* Már *Imre*-kirájunk leg-jobban bele-vágott
Bulgáriába, és valósággal ezt az Országot a'
Magyar korona alá vötte. Nyilvánosan ki-teccik
ez azon levélből, melyet 1202-dikban *Ivanics*
(a'

(a' *Bolgároknak* ekkori kirájja) *Innocentius'* *Római* Páának írt; melyben *Imre*-kirájunk ellen nagyon panaszkodik: hogy őtet sajátjából ki-tudta.

De, *Imre* után következött három kirájja-ink (ugy-mint *III-László*, *II-András*, és *IV-Béla*) semmi emlékezetét nem tősznek *Bolgariai* kirájságokról. Talán ugyan *Imre* se hódította meg őket örökre; hanem (valamint ez-előtt *Szent István*) úgy mostanában *Imre* csak le-csillapította a' nyughatatlanokat, és a' *Magyar* ember-ségre meg-tanította.

V-István (a'-ki *IV-Béla*nak fia, és a' kirájságban örökösse vala) leg-első vólt kirájaink között, ki eme' *Bolgar-Országot* a' *Magyar* koronához kapcsolta. Ez még édes atyjának *IV-Béla*nak életében (úgy-mint az Orzágnak kiráji hercegje) a' nyughatatlan *Bolgarokra* menvén, őket akkor nem csak nagyon meg-verte; hanem tüzes kirájokat-is (*Aszanes Fánost*) meg-fogta, és *Budára* hozta.

Minek-utánna, *Béla*nak halálála után, ezen *V-István* a' kiráji székbe ült, és *Aszane*stől arra kérettetett: hogy Országába vissza-eresz-sze; igen ember-szerető kiráj lévén, meg-engedte néki a' vissza-menetelt ezen két állomá-nyok alatt: I-szor: hogy minden esztendőben bizonyos adót fizessen az alá-vettetésnek jeléül. II-szor: hogy mind maga, mind utánna-követkö-

zendő Magyar kirájak *Bolgáriai* kirájságnak címjével élhessenek. Ekkor osztán őtet haza eresztötte ; magát pedig ezután *Bolgár Istvánnak* nevezette.

Hogy pedig *V-István* maga-is a' *Bolgáriai* kirájságnak címjével élt ; ki-teccik azon leveleből, melyet (már mint *Magyar-Ország*nak kirájja) 1270-dikben adott az *Orodi Prépostnak* keze által. Ebben ő *Örzsébetnek*, édes leányjának (ki, a' világot meg-vetvén, Apáca léve *Buda* mellett a' *Nyulak' Szigetjében*), és ugyan-csak egyetemben azon Apácák' klastromának ajándékozta azt a' jószágot, melyet néki még kicsinségében szánt vala, ha valakihez férjhez menendene. Ezt az *Orodi Prépostot* akkoron *Benedeknek* nevezték, és *V-István*-kirájunknak *Al-Korlátossa* vala (Vice-Cancellarius).

Ez az *Orodi Prépostság*, a' mostani *Arad*, és *Ménés* között fekszik, egy óra jártányi földre *Aradtól*, avvagy talán kevesebbre-is. Kik *Magyar* Íróink közül erről a' *Prépostságról* emlékezetet tesznek ; soha ezeket a' Földeket nem járták. Erre az okra nézve nem csuda : ha *Bel-Mátyás*-is hibázik : midőn *Orodot Ó-Aradnak* lenni mondgya, és a' *Maros'* partjára hejhez teti, *Káptalant*-is ad *Ó-Aradnak*, melly *Ó-Aradon* soha se völt.

Egész *Orodot* (következés-képpen a' híres *Prépostság*^o t-is) tövéből ki-forgatták a' *Törökök*,
mi-

minekutánna *Tömös-várnak* Urai löttének. *Eugeniusnak* vezérlése alatt ki-üzettetvén e' hejek-ről a' *Törökök*, *Orodra* a' *Svábok* jöttek, és a' Várost már nem *Orodnak*, hanem *Glogovának* mondgyák. Kár hogy a' régi *Magyar* neveket így le-gyaláztatták az *Elöl-járó* Urak.

Erről az *Orodi Prépostságról* (hagyomány-gyanánt) azt mondgyák a' *Városnak* mostani lakossai: hogy (a' *Törököknek* oda jövetelök előtt) a' *Prépostság* - templomában - lévő valami alsó boltozatokba hordották minden Írásokat a' to-va-látó *Papok*, és mind-eddig ott-is lennének el-rejtve. Én nem tudom: ha az *Országnak* nagyobb hasznára válna-é, ha, eme' régi dülledék-nek le-rontássával, kezei közé kaphatná azon öszsze-rothadott papirosokat, mint gyönyörű-ségére válhatna: ha azon régi nagy épület-nek dülledékjeit örökre föl-tartaná. Amúgy-is eleget hordottak-el belőlle mind az új templom-nak föl-építésére, melly a' *Prépostság* előtt áll, mind az uraságnak sok épületeire, és a' *Sváb-házaknak* föl-állítására.

Hogy pedig az *Ország' Gyülése*-is, melyet *Vak-Béla* kirájunk tartott, nem *Aradon* ment végbe (a'-mint ezen hejeket nem ösmérő *Ma-gyar* Íróink beszélik) hanem inkább *Orodra* gyűjtetött, könnyen löhet e' kettőből ki-vön-ni: hogy *Vak-Béla*-nak üdejében I-ször *Arad-vá-*rossa nem volt, nem-is találtatik benne valami

régi épületnek jele, melybe bé-fogadhatták volna *Vak-Béát*, feleségével, és udvarával együtt. Vólt pedig *Orodon* ama roppant *Prépostság*, mely akkori két kirájoknak-is hejet adhattott volna; és azon üdőben kirájjaink örömezt bé-hajtottak a' Papok' udvarába, fő-képpen, ha azok az Országnak Tisztjeiben vóltanak. Il-szor: Annak az egész *Orodi* Gyűlésnek nem más fő oka vala: hanem hogy *Helena* (*Vak-Béának* Hitesse) boszszút állhasson azokon, kik ura' vak-ságának eszközlői vóltanak. A' mint-is azok valamennyien le-kaszabáltattak. Ennek a' mézár-lásnak jelei nem *Aradon*, hanem *Orod* mellett vannak. Itt a' város' végén máig-is föl-állanak azok az öt halmok, melyek alá (a'-mint ott a' köz-hagyomány tartya) a' meg-ölettetött Nagyoknak testjeik el-temettettek.

Mind-ezek ugyan, melyeket mostanában az *Orodi Prépostságról* mondtam, igazán szóllván, nem ide tartozandók. De meg-nem állhattam: hogy rólla emléközetöt ne tögyek, melynek siralmas dülledékjeit magam' szemeimmel láttam 1800-dikban *Septembernek* közepe tájjában, midőn tudni-illik *Radnának*, *Sojmos-varának*, és *Lippának* hejheztetésse' meg-visgálássá' okáért *Glogovácon* (vagy-is a' régi *Orodon*) körösz-tül mennem köllött. Magammal vittem édes Öcsémnek fiát *Antalt*, és ugyan azon Öcsém' leányjának szülöttét *Beniczki Nicit*; és el-beszél-
löt.

löttem előttök a' régi történeteket. Már most *Bulgária-Ország*ra vissza térhetünk.

Hatalmunkban tartottuk *Bulgáriát* *V-István-tól* fogva, az-az: 1271-diktől egész 1396-dikig, vagy-is 125 esztendeig; mert 1359-dikben *Nagy Lajos-kirájunkt* (ránca szödvén *Dalmáciát*) mivel a' *Bolgárok* ellene hátkolódni kezdettek; reájok esött, és (meg-vévén az erősségeket) *Strascimir-kirájt Magyar-Országba* hozta, és tömlöcbe vetötte éppen azon üdőben, melyben *Amurátes Török-Császár* (meg-vévén *Adriánopol'* várossát) a' *Fancsárokat* szörzötte.

Az-után 1368-dikban ismét hadunk vala *Strascimírral*, a' *Bolgárok'* kirájjával, kit *Nagy-Lajos Országába* vissza-eresztött, minek-utánna jobbágyi hűségére meg-esküdtette. 1369-dikben *Bodony* (másképp' *Vielin*) meg-vétetett, és ennek gond-viseléssét egy *Magyarra* bizta *Nagy Lajos*. Eppen ekkor *Dirrákbiurnak* vezérje *Károly Kroáciának*, és *Dalmáciának* Bánjává tétetött.

Osztán: 1373-dikban (minek-utánna *Epirust* és *Macedóniát* meg-vették a' *Törökök*, *Bulgária* ellen támadtak. Héjjába kért *Nagy Lajos* segítséget *IX-Gergely Pápától*. *Zsigmond-kirájunkt* alatt 1396-ban ezek történtek: midőn ezen kirájunkt *Nórában* vólna, és üzenetet küldene *Fádrába*: hogy egy gályát adnának a' *Törökök* ellen; velek 21-dik *Juliusban* meg-ütközvén, és *Nikopolisnál* keservesen meg-verettetvén, 1397-dikben *Dal-*

máciába érkezött. Itt mind a' *Magyaroknak*, mind a' többi tartományainak gyűlölségébe esött, a' kirátságban-is alig maradhatott-meg. Ez üdötül fogva bírják *Bulgáriát* a' *Törökök*; mi pedig jusunknak emlegetéssével mind-eddiglen bé-értük.

Bulgáriának nevezetes várossai 1. *Bodon*, ama *Vidin*, régenten *Viminicum*. 2. *Ciprovac*. 3. *Várna*, holott I-*Ulászló*-kirajunk (minek-utánna a' frigyét *Szeged*-várossába meg-szegettük) a' hadban el-veszett 1444-dikben. 4. *Nikopolis*. Itt volt a' *Törökökkel* első ütközetünk 1396-dikban, midőn egész *Bolgár-Országot* el-vesztöttük.

Bulgáriának címöre a' 22-dik *Paison* táltatik. Ennek udvara vörös, melyben három agarak úgy vannak ki-téve, mintha sebes nyaralásban lönnének. Az agarak pedig örvösök. A' *Paison* fölül koronát látni, mely a' Királyságot jelenti. Hogy ez légyen *Bulgáriának* címöre, bizonyította *Révai Péter*-is, ama' korona-őr. És én ezt leg-bizonyosabbnak tartom.

Nagy dücsőségére válik *Bolgár-országnak*: hogy abban két nevezetes ember született. Egy *Római-Császár Aureliánus* nevezetű; másik ama' nevezetes *Aecius*, ki, a' *Hunusoknál* tanulván (*Atila* alatt) a' katonaságot; a' *Rómáiak'* szolgálatjába állott, az-után *Atilát* (a' *Katalaunumi* mezőben) kegyetlenül meg-verte.

HUSZON-EGYGYEDIK SZAKASZ.

Kis-Bulgáriáról.

Eme' *Kis-Bulgária* ama' *Nagy-Bulgáriában* foglaltatik ezen üdőkben; de ennek-előtte meg-volt különböztetve, és *Dardániának-is* nevezték. Ha *Niszszától Sofián* (avvagy régi *Szárdikán*) köröszttül az *Hémus'* högyének végezetéig (mely *Niszszához* leg-közelebb esik) egy egyenes hosz vonattatik; ez a' hosz választya-el *Bulgáriából* azt a' tartománt, melyet mostanában *Kis-Bulgáriának* nevezünk.

Mint-egy bizonyosak lehetünk abban, hogy ezt a' *Kis-Bulgáriát-is* (valamint ama' *Nagyot*) *V-István-kirájunk* kényszerítötte a' *Magyar* korona alá: mert nem tapasztalljuk az akkori írókban: hogy *V-István-kirájunk'* üdejében két-felé lött volna szakakasztva *Bulgária*. Ugyan-azért: egy hévvel és lévvel ezt-is kezeink közzé kerítöttük akkoron.

Kis-Bulgáriának leg-híresebb várossa ama' régi *Szardika* (mostanában *Sofia*) melyben régen ten az *Anya-szent-egy-háznak* sok gyülekezetei tartattak, melyek a' következőt Püspököknél is nagyra böcsültettek. Itt vólt ama' híres *Érsek Theofilátius*, kinek írássai most-is meg-tartatnak. Most-is benne lakik az *Érsek*, és a' *Török Igazgató*.

Kis-Bulgáriának, avvagy *Dardániának* címőrében meg-nem egygyeznek a' leg-tanúltabb emberek-is. Némejek azt mondják: hogy két víz között a' Farkast szemlélik. De ezek *Sklavoniát Bulgáriával* össze-vegyítik (Lásd a' 9-dik Paist), vagy meg-nem különböztetik a' *Kúnsági* címőrtől (Lásd a' 3-dik Paist).

Én *Du-Fresnével* tartok; mivel ez az ijetén dolgokban igen járatos ember vala. Azt mondgya tehát ez: hogy *Bulgáriának* ama' leg-régibb címőre (midőn tudni-illik *Nagy-Bulgáriától* el-vala-választva) az légyen, melyet én itt a' 21-dik Paison elő-adok. Ennek udvara vörös. Benne vagyon egy Oroszlán, két hátúlsó lábára állva; farka fel-meresztve, 's-meg-hajtva. Két első lába egymástól el-távózva, szája ki-tátva, nyelve ki-nyúlva, feje meg-koronázva.

Eme' *Kis-Bulgáriának*-is nagy. dücsösségére válik az: hogy benne születött *Constancius Kblórus*. Benne születött ennek Fia-is, ama' leg-nevezetesebb *Nagy-Konstántinus*, a' ki a' Császárok közül leg-első vólt, ki a' Köröszteny hitet föl-vőtte; és *Rómából* a' birodalmat *Bizánciumba* vitte, és a' Várost (maga nevééről) *Konstan-*
cinápolnak nevezte.

HUSZON-KETTEDIK SZAKASZ.

V a l á c h i á r ó l.

Valáchia (elsőben ama' régi *Dáciának*, az-után a' *Nagy-Kunságnak* egy részsze) a' *Magyar* tartományokra nézve, Nap-kelet-felé fekszik, és itt *Moldáviától* határoztatik-meg, Dél-szakra *Bulgáriától*; Éj-szakra *Erdély* vagon; Keletre pedig *Magyar-Ország*. Közel hatvan mértt-föld annak hossza, harmincz-öt szélessége; követközőképpen udvarában közel 2100 derekaltt mértt-földek találhatnak.

Valáchiában az *Oláhok* így termettének: *Trájan* Császár (a'-mint ez-előtt-is mondám) el-vé-vén *Decebaltól* egész *Dáciát*; benne hagyta *Római* seregének sok vitézzeit: hogy (úgy-is mind fáradttak lévén) magokat ki-nyúgodgyák, a' fegyvertől meg-szünyyenek; mind-az'-által a' földet *Római* módra művellyék. Közel két-száz esztendővel ez-után: *Galliénusnak* (*Római* Császárnak) üdejében a' *Gotbusok*, és *Szarmaták* (össze-szürvén a' levet) ki-jöttek tartományokból, és magokat a' *Dákusokkal*, és *Gétákkal* összekapcsolták. Sok üdeig úgy annyira háborgatták a' *Dáciában* lakozó *Rómaiakat*: hogy ezek itten csöndös lakássokat nem remélhetnék.

A' *Rómaiaknak* keserves életjüket szívére vévén *Aurelius* (*Római* Császár) 274-dikben azokat

kat a' *Római Vitézeket*, kik a' *Dákusoknak* üldözéssöket szenvedni nem akarák; által-vitte a' *Dunán*, és *Mézidban* (az-az a' mostani *Bulgáriában*) le-telepítötte. Kik pedig a' *Rómaiak* közül *Dáciában* meg-maradtak; a' *Római nyelv* (melyen ök beszéllöttek) a' *Szarmaták* nyelvvel (mely a' *Tót* nyelvvel egy vala) az-után a' *Dákusokéval*-is özsze-vegyítvén, egy különös *Oláh-nyelvet* szerzettek, mely nem egyéb, hanem *Deák*, *Tót*, és *Dákus-nyelvből* özsze-habartt, és föl-eresztött szülemény. Ök magokat most-is *Rómaiaknak* nevezik (*Rumun*).

Azt mondgya *Neisinger*, egy német Író; hogy *Valáchia* lakosinak nagyobb része *Krisztus-Urunk'* 500-dik esztendejében (midön a' többi *Nemzetek*-is vándorlani kezdöttek) a' *Bolgárok*kal jött ki, *Vlach*, vagy *Valack* név alatt. A' *V*-bötüt *O*-ra fordítván a' *Magyarok*, öket elsőben *Olácboknak*, az-után *Oláboknak* nevezték.

Birták ezt a' *Valáchiát* (*Dáciának* több részeivel egygyütt) a' *Gothusok*, *Szarmaták*, *Dákusok*, és *Gépidák* mind-addig, méglen 376-dik tájban ki-jöttek a' *Honnok*, és ezeket, vagy elkergették, vagy (kik magokat meg-adni akarták) meg-hódították. Birták osztán azt 600-dik tájban a' *Csabai Magyarok*-is (*Csabares*, *Khabares*); az-után magok a' *Magyarok*-is 900-dik tájban.

Magyar-kirájjaink között leg-első volt *IV. Béla*, ki *Valáchiának* Ura lött: mert ama' híres

Ku-

Kutén (akkoriban a' *Nagy-Kunságnak* kirájja), a' körülötte-lévő ellenségeitől sokáig, és erősen háborgattatván, magával egygyütt *Béldnak* ajánlotta Országát. Bé-is-eresztötte őket a' kiráj, és magát *Nagy-Kunság'* kirájjának lenni mondta. Éltek ezen címmel az utánna-uralkodó kirájok-is.

Károly kirájunk' üdejében igen állhatatlannokká váltak az *Olábok*, kiket a' *Magyarok Havas-al-földieknek-is* neveznek, mert a' nagy havas-högyeken túl laknak. Ezeknek nyughatatlanságjokat le-akarván csillapítani *Károly*, ellenek vitte a' *Magyar* sereget. El-menetele szerencsés; de vissza-jövedele igen szerencsétlen vala. El-veszött egész serege. Maga-is bújkálva járt, és *Buddra* alig érközhött.

De *Károlyndól* sokkal szerencsésebb vala *Lajos-kirájunk*. Ez *Bazarádtól* egészen vissza-vötte (és pedig minden vér-ontás nélkül) *Havas-al-földet*; és szerencsésen meg-is-tartotta.

Valáchiához való jusunkat elég bőven megmutatta *Hunyadi János*, *Magyar-országnak* (mivel ekkor *V-László-kirájunk* igen fiatal vala) híres és neves Igazgatója. Ez a' *Hunyadi* (minekutánna *Várnándól Bulgáriában* úgy meg-verettetött, hogy első *Ulászló-kirájunk-is* el-veszne) *Valáchiába* jött: hogy (onnant *Magyar-Országba* érközvén) katonákat gyűjcsön a' *Török* ellen. *Drákula* (*Valáchiának* akkori Fejedelme) látván

Hu-

Hunyadinak szegény állapotját; őtet el-fogta, kinek kezéből meg-menekődött még-is, de igen nehezen.

Magyar-országba vissza-jöven *Hunyadi*; az Országnak Igazgatója lött, és így; kiráji hatalommal bírván, leg-is leg-elsőben *Drákulának* töttét akarta meg-boszszulni, és őtet ismét a' *Magyar* korona alá hajtani. Ellene menvén katonáival, *Drákulát* fiával egygyütt el-fogta, fejöket-is vétette. És hogy kiráji hatalmát annál-inkább ki-mutathassa; *Drákula* hejett más Fejedelmet rördölt *Valáchiába*.

Harmadik *Károly*-kirajunk alatt nem volt immár több *Havas-al-földből* kezünk alatt; hanem annak az a' részsze, mely *Magyar-Ország*-nál kezdődven, egészen *Aluta* - fojójáig terjed. De ugyan tsak ő alatta, ezen részszel egygyütt, el-vesztöttük *Havas-al-földet* egészszen.

Viszsa-kivántuk ezt vönni II-*József* Császár' üdejében, bé-is - mentünk immár *Bukarestbe* (egész *Valáchiának* anya-várossába); de utánna következött II-*Leopold'* üdejében ki-ütvén a' *Francia* háború, egész *Valáchiát* vissza-adtuk a' *Törököknek*, vissza-adtuk ekkor *Belgrádot*-is, egész *Szervianak* anya-várossát.

Szép, és egy kevésbé meg - erőssítettött Város *Valachiában* *Bukarest*. Van leg-alább negyven temploma, és ugyan annyi Klastroma. Itt van Lak-heje a' Fejedelemnek-is, kit ők *Hosz-*

podárnak hívnak. Bé-mentek a' *Luteránusok*-is, és 1754-dikben templomot építettek magoknak; és a' *Svéciai*-kirájnak védelme alatt vannak. Megvöttek *Bukarestet* az *Oroszok* 1769-dikben, és tartották 1774-dikig.

Valáchiának nem ama' régi; hanem mostani *Paissa* a' 23-dik *Pais*. Udvara ezüstös, vagy fehér. Alól egygyes högy, rajta a' kis-korona. A' koronában áll a' fekete holló ki-terjesztött szárnyakkal. Szájában tartya a' fehér körösztöt. Az egész *Pais* fölött vagyon a' korona, az *Országlásnak* jele.

HUSZON-HARMADIK SZAKASZ.

M o l d á v i á r ó l.

Valamint *Valachia*, úgy *Moldávia*-is a' *Nagy-Kunságnak* egy részsze, nem külömben a' régi *Dáciának* harmadika. Határozza ezt *Dél*-szakra a' *Duna*, *Éj*-szakra *Galícia*; *Nap*-nyúgotra *Erdély*, és *Valáchia*, *Keletre* *Lengyel-ország*, és az *Ocakóviai Tatárság*. Mind hossza, mind szélessége közel ötven, következés-képpen udvara 2500-derekaltt mértt-földek.

Mint-egy bizonyos: hogy mind a' *Moldvák*, mind az *Olábok* egy *Nemzetségek*: mivel egy nyelvet-is beszélnek igen kevés külömbséggel. Mind-az'-által: laknak közöttök *Lengyelek*, *Rusnyákok*,

kok, *Törökök*, *Örmények*, és *Rácok*. Külömb *Fedelmé* vagy *n Valáchiától*, ezt is *Hoszpodár*-nak hívják.

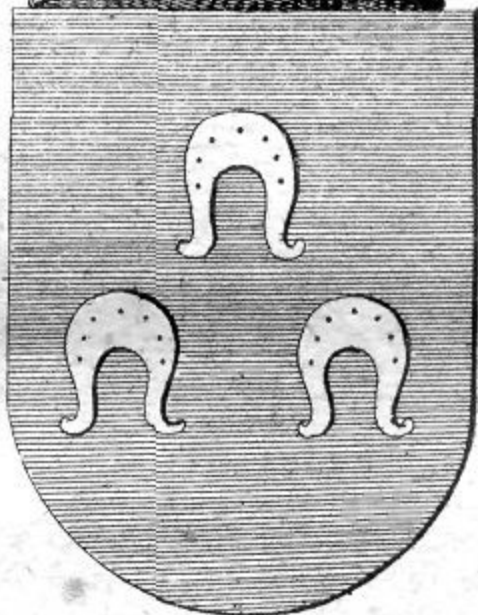
Mivel *IV-Béla*-kirájunk' üdejében mind *Valáchiának*, mind *Moldáviának* egy kirájja vala, kit akkoron *Kuténnek* neveztenek, és ez a' *Kutén* mind magát, mind egész *Nagy-Kunságot* a' *Magyar*-kirájnak koronája alá-vetötte, ki-hozó-dik az: hogy *Moldáviát*-is *IV-Béla* hozta a' *Magyaroknak* birodalmokba.

Moldáviának Anya-várossa *Jászi*. Itt laknak mostanában a' *Hoszpodárok*; itt laktak ennek-elötte a' *Nagy-Kunságnak* kirájja-is. Mondgyák: hogy ennek a' Városnak lakossai, még a' *Kirájok* alatt-is, meg-külömböztették magokat a' többi *Nagy-Kunságiaktól*, az-az: sokkal ki-pal-lérozottabbak, és tisztesség-tudóbbak voltak. Midön *Kutén* *Magyar*-Országba bé-jött, azon *Kúnok*, kik vele egygütt *Jászi-várossából* ki-jöttek, magokat *Jászi-Kúnoknak* nevezték: hogy a' többiektől meg-külömböztessenek, a'-mint ez előtt-is mondám, midön a' *Nagy-Kunságról* szól-lottam. Hát ha innént mondatnak ezek a' *Kúnok* *Jásziaknak*, vagy *Jászoknak*? deákül *Fazones*, *Fazyges*?

Moldáviának címerét a' 24-dik *Paisón* lát-hatni. Ennek udvara aranyos, vagy fehér, és virágokkal ki-ékesítve. Benne vagyon a' fekete ökör-fő homlokkal ki-fordítva, fülei le-csügven.

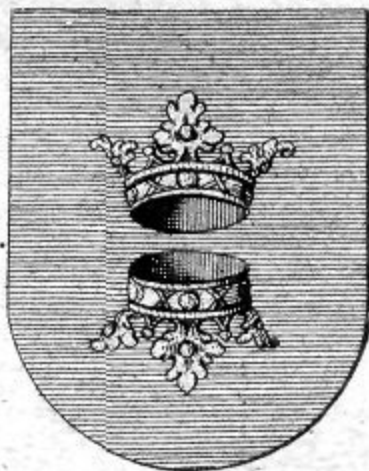
XXV.

Pais.

XXVI.

Pais.

HÜSZON-NEGYEDIK SZAKASZ.

R á s c i a - O r s z á g r ó l.

Rasciáról nékem különös vélekedésöm vagyon, de nem alapos okaim nélkül. Ugy gondolom tehát: hogy a' leg-régibb-üdőkben-élő Görög Írók ezt a' tartománt, melyről mostanában szóllani akarok, *Thraciának* nevezték. Kik az-után írtak, azt *Ráciának* mondották; a' leg-fiatalabb jegyzők, *Ráscidnak* mondgyák:

Ráciának Éjszaki határja *Bulgária*. Dél-szakra az *Egeumi* tengör. Nap-keletre *Hellespontus* vagy-is a' mostani *Mare di Marmora*. Nap-nyúgotra *Bulgária*, és *Macedónia*. Hoszsza *Ráciának* 70; szélessége 40, következés-képpen annak üdvára 2800-derekaltt mértt-földek. Anyavárossa *Bizáncium*, vagy (a'-mint azt az első Görög - Császár *Konstantinus* meg - körösztölte) *Konsténcinápol*. Ennek lakosságait mostanában egy miliomra teszik. Tudni-illik hét-száz-ezer a' *Törökség*, két-száz-ezer a' *Görögség*, hatván-ezer a' *Zsidóság*, negyven-ezer az *Örménység*.

Hogy ennek a' Tartománnak neve eleinte *Thracia* vala; azt nem szükség elő-hordott tanúságokkal bizonyítani. Tele vannak mind a' *Görög*, mind a' *Deák* Íróknak könyveik ezen szónak emléközetével. Határja mostanában Éjszakra *Hémús* högynek bércei, melyek ezt *Bulgáriát*

el-szakasztyák. Dél-szokról az *Egyéumi* tengör, Nap-keletről a' *Fekete tengör*, és az úgy neve-zött *Propontis*. Nyúgotról *Strimon* fojója, és *Pangtus*-högynek Nap-nyúgotra-menő bérceei.

Ez a' régi *Thrácia* nyólc kerületekre vala föl-osztva. 1. *Astika*. 2. *Cenika*. 3. *Szapaika*. 4. *Medica*. 5. *Bessika*. 6. *Urdicesika*. 7. *Szelatika*. 8. az *Odriziai*, mely névvel néha egész *Tráciát* nevezik a' *Leleményesek* (*Poëtae*). A' mi a' Nemzeteket illeti, melyek *Tráciába* laktanak, ezek a' főbbek: *Medusok*, *Bessusok*, *Cikonok*, *Bistonok*, és a' *Fragandák*. A' régi kirájok közül leg-híresebb *Fineus*, kiról én a' *Gyapjas-Vitéz*ekben eleget írtam. *Tráciának* hossza 45, szélessége 30, következés-képpen udvara 1350-de-rekaltt mértt-földek.

Hogy pedig ezt a' *Thráciát* az-után a' *Magyarok* (minek-utánna zaklatni kezdöttek) *Ráciának* nevezték, ki-teccik I-Béla-kirájunktak ama' híres nevetlen *Írnokjából*, ki (a' többi között) azt írja *Botondról* (az *Árpád*, és *Zóltán* üdeje-beli nevezetes *Hadnagyáról*): hogy minde-nütt gyözö seregevel bé-rontatott a' *Rác-földre* (in *Terram Raci*), és *Konstáncinápolig* menvén (ez a' város *Thráciában*, avvagy, az *Írnokként*, *Ráciában* vagon) olly' nagy lukat vágott *Lán-dsájával* annak a' városnak kapuján, hogy azon egy kis gyermek bé-férhetett volna.

Bé-

Béla-kirájunknak Írnokja tehát azt a *Tartománt* mondgya *Rác-földnek* (*Terram Raci*), melyben *Konstantinopolis* lekszik; ez pedig hogy *Thráciában* legyen, csak a' tudatlan tagadhatná. Tehát *Thráciát* a' *Magyarok* (mivel könnyebben esött ki-mondássa) *Ráciának* nevezték.

Hogy osztán ezt a' *Rácia*-szót *Rásciára* fordították az Írók, annak oka az: mert némej Nemzetek a' C-bötüt SC-hanggal szokták ki-mondani. Bizonyítom ezt egy (mostanában-is élő) Fő-Hadi-Vezérünknek nevével, melyet így tapasztaltam magam-is keze-írásával alá-írottuak lönni: *Laci*, de mind magától, mind a' mostani egész világtól ily hanggal mondatik-ki: *Lascia*. *Thráciából* tehát elsőben *Rácia* lött; az-után pedig *Rascia*, a'-mi vítettani-való vólt.

Hogy pedig *Thráciának* Urok vóltak az *Honnusok*, és *Scithák*, ha előbbeni üdökre föl-nem-megyünk-is, ki-teccik *Atilából* a' *Honnusoknak* ama' nevezetes kirájjokból, ki Urunk-születése után közel 440-dikben adó-alá vötte *Konstancinápolt*. Meg-hódította tehát egész *Ráciát*, noha *Theodoziust* (az akkori üdőben élő Görög Császárt) uralkodássában meg-hagyta.

De még *Atila* előtt-is 291-dik esztendő-tájban Urok vóltak a' *Scithák* *Ráciának*. Ezt a' *Bizántinomi* Írókból nyilvánosan elő-adgya *Du-Fresne* (In Tract. Prael. c. 3. § 30. 51.) Nem csak *Ráciának* pedig; hanem éppen ekkor *Bul-*

gáridának-is, Görög-Országnak-is. Ekkor még *Pannoniát* a' *Szarmaták* bírták, és a' *Kvadok*; melynek felső részszét a' *Markomannoknak* engedte *Galliénus-Császár*: mivel ezek' kirájjoknak leányát (*Pípát*) feleségül tartotta.

Noha ugyan *Ráciát* örökösen meg-nem-tartották se a' *Sciták* 261-dikben, se a' *Honnusok* 440-dikben, mivel még ekkor a' *Konstáncinápoli Görög udvar* igen hatalmas vala: mind-az' által *Justinianus Görög Császár* alatt 540-dikben az *Avarok* által-tsaptak a' *Dunán*, kik nem csak ismét *Ráciát* (a'-mint a' *Bizántinomi* Írókból *Kéri Ferentz* elő-adgya); hanem *Görög-Országot*-is, *Ilirikumot*-is meg-hódították.

Szörnyűség nélkül nem olvashatni: miket tött az *Avarok*' *Khágánja Mauriciussal*, a' *Konstáncinápoli Császárral*; 600-dik esztendőnek tájában. I-szor: Meg-vötte *Mauricius* a' *Fegyvernyúgvást* ama' *Khágántól*, adván néki nyolc-száz-ezer aranyat. II-szor: Ezzel meg-nem elégödvén a' *Khágán*, követöket küldött *Konstáncinápolba*, ki az előbbi aranyokhoz (hogy egészszen megüsse a' *millió-számot*) még két-száz-ezer aranyokat parancsolt. Ezt-is meg-adta néki *Mauricius*. De ötöt a' *Khágán* még-is jobban gyötörtte: mert III-szor: Azt üzente néki: hogy örömet látná azt az *Elefántot*, mely *Konstáncinápolban* vala a' *Csaszári udvarnál*. Ezt-is oda küldötte néki, de ki-nem elégíthette: mert IV-szer:

Egy

Egy arany nyoszolát kért tőle a' *Khágn*. Ezt is meg-csináltatta a' Császár, és néki küldötte. De mind ezek csupa enyelgések voltak. A' *Khágn* addig kereste az alkalmatosságot, még beje kaphatott. Lásd *Kérit Mauriciusnak* életében.

Minek-utánna ismét *Mauriciusra* méne a' *Khágn*, és véle azt a' békességöt kötötte: hogy köztte, és a' *Magyarok* között mostanában a' *Duna* vessön határt: meg-kénálta a' *Khágn Mauriciust*: hogy, ha minden rabért egy *Bizantinomi* aranyat fizetne; őket a' Császárnak vissza adandáná. Sokalta a' pénzt *Mauricius*: mivel a' fogjok tizen-két ezeren voltak. Erre meg-haragudván a' *Khágn*, mind a' tizen-két ezernek fejöket vétette.

Úgy teccik: hogy *Mauriciusnak* ezt a' fös-vénységét meg-akarta bosszúllani a' neheszte-lő természet. Mert el-idegenülven tőle a' Nép, egy Hadnagyot választottak hejébe, kit *Fókásnak* neveztek, és ezt Császárnak-is tötték. Ez a' Városba menvén; *Mauriciusnak* feleségét, és négy fiait szemeláttára meg-ölette; mely iszonyító dolognak látássára mind-egyre így fohászzkodott *Mauricius*: *Iustus es Domine! & rectum iudicium tuum.* Igaz vagy Uram! és igaz a' te ítéleted. Felesége és fiai után Ő-is meg-ölettetött 602-dikben.

Ismétt az-után (ugyan csak ez-előtt említett *Kérinek Tanú-bizonsága* szerént) *Niceforus-Fókás-*

nak (Konstáncinápoli-Görög-Császárnak) üdejében 967-dikben, a' Magyarok vissza-kérték Fókás-tól Ráciát, úgy-mint sajátjokat. Erre meg-ret-tenvén Fókás, a' Bolgárok' kiráijához folyamodott, arra kérvén őtet: hogy a' Magyarokat által-ne-ereszsze a' Dunán. De erre azt felelte a' Bol-gár-kiráj: hogy ő mostanában békességben élve a' Magyarokkal; ugyan-azért nem-is lenne taná-csos (Fókásnak kedvéjéért) a' barátság' kötelet föl-bontani, és népét új veszedelembé taszíta-ni. Ezt pedig azért mondaná: mivel eleinte ő-is kért lényen segítséget a' Rácoktól, de sem-mi-féle-képpen nem kaphatott.

Midőn osztán a' Törökök a' Nap-keleti bi-rodalom ellen úgy föl-támadtak, hogy Ráciát nyugodni nem hagynák; hanem fegyvereikkel gyakorta meg-látogatják: ezeket a' sokszori nyughatatlanságokat el-únván a' gazdagabb Rá-cok, Ráciából ki-takarodtak, és, Szerviciának dél-szaki részszében le-telepödvén, magokat hason-ló-képpen (valamint ez-előtt) Rácoknak nevez-ték; a' hejt pedig, melyen le-telepödtek (és melyet ennek-elötte Raskának, avvagy Ráskid-nak, mondottak) ez-után Rásciának nevezték.

Az ide-költözött Rácokat se hagyták béké-vel élni azok a' Törökök, kik őket Anya-Ráciá-ból eleintén ki-verték. Midőn egész Szerviciát-is nagyon fenyegetnék, ennek akkori kiráija Vu-koics György (kit így-is neveznek: Vuko de Bran-

Branko, így is: *Brankovics*) igen által-látván : hogy eme' jószágát meg-nem-tarthattya; 1425-diköen vissza-adta *Zsigmond*-kirájunknak *Belgrádot*, *Szervia*nak Anya-várossát. Mely cselekedetéjért őtet, nem kevés embereivel egygyütt, *Magyar*-országba bé-fogadta, meg-jegyezvén nékik egynehány városokat, melyekben ama' kiköltözött *Rác*-kereskedők bizvást lakhassanak. Ezen idő-tájban, és ezzel az alkalmatossággal kerültek a' *Rácok Magyar*-Országba.

Rasciának címörét a' 25-dik *Paison* láthatni. Ennek udvarában a' három fehér patkó. Ezek-rül a' patkókról most - is azt mondgyák a' *Törökök*: hogy mely földet a' *Török*-Császár' lovának patkója meg-nyom; azt más Kirájunak kezébe ereszteni lehetetlenség; inkább véröket ontják, mint azt a' *Tartományt* kezeik között ki-adgyák. A' *Pais* fölött korona vagyon, az *Ország*nak jele. *Rasciának* nagy ducsóságára válik az: hogy benne két nevezetes ember születött. Mind-a' kettő *Konstancinápoli Görög*-Császár; úgy mint *I-Justinus*, *II-Tibérius*.

HUSZON-ÖTÖDIK SZAKASZ.

M é z i á r ó l.

Csak azért ragasztottam ide *Méziát*: hogy *Bulgáriának* leg-régibb neve, és leg-régibb címeré el-ne-felejtődgyön. A' régi üdőkben (a' mint ez-előtt is mondám) egész *Szervia Bulgáriához* tartozott, és ez egészen *Salamon-kirájunk* üdejéig: mert ekkor *Belgrádot* (mely most *Szerviának* anya-várossa) *Bulgáriai* városnak nevezték.

Az egész *Méziát* tehát két-felé osztották a' régiék; *Fölsőre*, és *Alsóra*. *Fölső* volt az, ahhol mostanába *Szervia* fekszik. *Alsó* pedig e' mostani *Bulgaria*. A' *Fölső Méziáról* eleget szóllottunk ez-előtt, midőn *Szerviának* álladalmát le-írtuk. Most az alsóról valamit; azt tudni-illik, a' miről nem szóllhattunk akkor, midőn *Bulgáriát* le-írtuk.

Uruk' születésse' tájába nem bírták még a' *Rómaiak* ezt a' *Fölső*, és *Alsó Méziát*, avagy *Bulgáriát*. Ez abból bizonyodik-meg: hogy midőn *Augusztus-Császár* szám-ki-vetötte *Ovidiust*, és így az egész *Római Birodalomból* kicsapta; ő akkor *Méziának*, vagy-is *Bulgáriának* arra a' részszére jött, mely a' *Fekete-tenger* felé vagyon, holott a' *Duna* a' *Fekete-tengerbe* omlik. A' hejséget, melyben itt lakott, *Tomisnak* nevezték ez-előtt; olvasom *Tomis-vár-*
nak-

nak-is. Ezt maga meg-valiyan Ovidius ezen versével:

*Naso Tomitanae jam non novus incola Terrae,
Haec tibi de Getico littore mittit opus.*

Názo, Tomis-földjének nem új lakossa,

E' munkát küldi néköd a' Gétai partról.

A' Géták laktak tehát ekkor Bulgáriában; de laktak Scithák-is (ugyan azért Bulgáriának a' Fekete-tengör felé-lévő csúcscsa Kis-Scithiának neveztetik, holott szent András-Apostol szenvedött), laktak ekkor Triballok-is. De a' Nyelv, melyel fő-képpen az ide való Géták éltenek, a' Görög nyelvvel előszször igen össze-vala-keverve; de Ovidius üdejében erőt vött rajta a' Gétai nyelv, a' mint maga Ovidius mondgya (*In Tristibus: l. 5.*):

Grajaque cum Getico mixta loquela sono. El. 2.

A' Görög szóllás-is a' Gétaival össze-vegyült.

És az-után:

Mixta sit haec quamvis inter Grajosque, Getasque. El. 7.

Noha ez össze-vegyült a' Görögök, és Géták között.

Ismétt:

In paucis exstant Grajae vestigia Linguae;

Haec quoque jam Getico barbara facta sono.

Kevesek közt maradott-föl a' Görög nyelvnek nyoma.

Ez-is immár le-allyasodott a' Gétai hanggal.

Küldött Lakosok. l. 3. Trist.

Huc quoque Mileto missi venere coloni,

Inque Getis Grajas constituere domos. El. 9.

Ide Milétusból jöttek a' küldött Lakosok.

És a' Géták közzé tötték a' Görög házakat.

Sükeretlen föld.

Nam procul a Getico littore vitis abest.

Nam procul a Geticis finibus arbor abest. El. 12.

Mert a' Gétai parttól távol van a' szőlő.

Mert a' Gétai szélektől távul van a' fa.

A' Gétai nyelv.

Nam didici Getice, Sarmaticeque loqui.

cepique

Inter inhumanos nomen habere Getas.

Mert meg-tanúltam Gétától és Szarmatától szólni,

's-kezdettem

Az embertelen Géták között névre kapni.

Mivel itten azt mondgya *Ovidius*: hogy meg-tanulta mind a' Gétai, mint a' Szarmatái nyelvet, ki-teccik: hogy e' két nyelv különbözik egy-mástól. A' Szarmaták bizonyosan Tótól beszéltek. A' Géták pedig más valami nyelven; mely mind-az'-által (a-mint *Trógus*, és *Strábo* írják) a' Dáciai nyelvvel egy vala. Hogy pedig a' Dákusok Szittyiából eredtek, meg-bizonyítottam ez-előtt: a' Géták-is tehát Szittyiai nyelven

ven szóllottak. *Possidonius* a' *Gétákat* a' *Gotbu-*
sokkal össze-keveri, de méltatlanúl.

Annak a' *Tómis* városnak, ahhol *Ovidius* szám-
ki-vetésébe lakott, eredetét maga írja-le ezen
leleményes ember (*Trist.* I. 3. *Eleg.* 9.) Midőn
Medea (meg-vetvén édes atyját) *Jázonnal* el-
szaladott *Kolkisból*, a' *Tengörön* e' hejekre ér-
köztek. Utánok jött *Éta*-kiráj-is: hogy leányját
attól a' ragadótól el-vögye. Ezt látván *Medea*:
hogy édes Atyjának sebességét meg-hátrálhassa;
meg-ölte édes Öcscsét *Absirtot*, és annak te-
temeit édes Atyjának eleibe hánta. Fiának áb-
rázatját meg-ösmérvén *Éta*, midőn annak el-
szórt tagjai' fel-szedéssében foglalatoskodott;
addig *Jázon*, és *Medea* el-illantottak a' szára-
zon. *Éta* a' tetemeket el-temette, és a' hejet
Tóminak nevezte, mely annyit térszen, mint:
el-tagolt testnek balma.

De *Ovidius* nem úgy tartózkodott *Tomis*
várossába: hogy által-ne-ment-vólna a' *Dunán*,
és, bú-el-felejtésre, egész *Dáciát* meg-nem-jár-
ta-vólna. Írják némejek: hogy *Káránsebesen*-is
vólt, mivel ottan valami emlék-oszlopát talál-
ták. Mongyák: hogy *Nagy-Lakon*-is járt, (nem
messze *Csanádtól*): mivel ottan egy koporsót
találtak kőből ki-faragva ilyen föl-írással: *Ovi-*
dus Násó. Ha ez így vagyon: vagy *Nagy-La-*
kon holt-meg; vagy valaki az ő Tiszteletére,
és örök emlékezetére csináltatta ama' kő-kopor-
sót.

sót. Ennek a' koporsónak darabját magam szemimmel láttam gyermek koromban a' régi elrongyollott templomnak belső oldalára támasztva, de már akkor se olvastam többet a' bötükből, hanem -- *ius Na* --

Mivel tehát az egész *Mézia* két részre vólt osztva, *fölsőre*, és *alsóra*, Paissában-is (mely a' 26-dik Pais) két koronát látni, mely a' fölső, és alsó részt jelenti. Udvara a' címörnek kék, a' koronák pedig hézakjokkal vannak egymás elejébe fordúlva, egygyik fölül a' másik alól.

SZERZELET.

A
GÖRÖG-CSÁSZÁROKRÓL.

A
MAGYAR-KIRÁJOKRÓL.

ELŐ - B E S Z É D.

Mivel e' munkámban gyakran elő-jönnek mind a' Görög Császárok ; mind a' Magyar kirájak , mind-a'-kettőket össze-szödvén ; ide iktatom : a' Magyar kirájakat ugyan abból az okból : hogy ki-tessék : hányadik Fejedelmünk alatt , és minő üdőben jött valami Uradalom a' Magyar korona alá. A' Görög Császárokat pedig azért fogom által-ellenőkbe hejhezteni a' bal-lapon : hogy meg-tudhassa az Olvasó : melyik Görög Császár élt valamelyik Magyar kirájunk' üde-jében.

Hamarébb kezdötték Uradalomjokat a' Kon-*stáncinápoli* Görög Császárok ; mint kirájságjo-
kat a' Magyar Fejedelmek.

A' Görög birodalomnak eleje (melyet Nap-
keleti Birodalomnak-is mondanak , valamint Nap-
nyúgotinak mondgyák a' Római Uradalmat) Kris-
tus-Urunk' születésse után közel 300-dik eszten-
dőre tételik , midőn Nagy-Konstántinus el-vitte
Rómából az Uraság' széket , és Bizánciumba (Rá-
ciának fő-várossába) hejhezette.

A' Magyar kirájságnak ekkor híre se vólt ;
de még Atilának se , ki ez-után száz egy-nehány
esztendővel érkezött Magyar-országba ; a' Ki-
rájság pedig Atila után öt - száz egy - néhány
esz-

esztendő után következött, tudni-illik 1000-dik esztendőben, melyben Szent *István* lött első Kirájunk.

De tovább tartott még-is a' *Magyar* kirájság, mint a' *Görög* birodalom. A' *Konstáncinápoli* *Görög* Uraság egészszen el-múlt 1453-dik esztendőben. Ekkor a' *Törökök* *Kis-Konstántínus-ra* esvén; ötet az egész Birodalommal föl-for-gatták. A' *Magyar* kirájság még mostanában-is fön vagyon 1801-dikben, midön ezt írom *Pestens*

ELSŐ RÉSZ.

A Görög Császárok 300-diktől 1000-dikig.

1.	NAGY-KONSTANTIN	meg-hót 337 ur.	31.
2.	KONSTANCIUS	- -	361 - 24.
3.	JULLÁNUS	- - -	363 - 2.
4.	JOVIANUS	- - -	364 - 1.
5.	VALENTINIÁNUS	- -	
	VALENS <i>Testvérek</i>	-	378 - 14.
6.	NAGY-THEODOZIUS	-	394 - 16.
7.	ÁRKÁDIUS	- - -	407 - 13.
8.	THEODÓZIUS <i>az Ifjabb</i>	-	449 - 42.
9.	MARCIÁNUS	- -	455 - 6.
10.	LEÓ <i>a' Tráciai</i>	- -	475 - 20.
11.	ZÉNÓ <i>az Izauriai</i>	- -	491 - 16.
12.	ANASTÁZIUS <i>Dikorus</i>	-	518 - 27.
13.	JUSTÍNUS	- - -	527 - 9.
	M		14.

14.	JUSTINIÁNUS	-	-	565	-	38.
15.	JUSTÍNUS <i>az Ifiabb</i>	-	-	578	-	13
16.	TIBÉRIUS	-	-	582	-	5
17.	MAURÍCIUS	-	-	602	-	20.
18.	FÓKÁSZ	-	-	609	-	7.
19.	HERÁKLIUS	-	-	641	-	32.
20.	HERÁKLIUS <i>Konstantin. és</i> HERÁKLIÓNÁS	-	-	641	-	0.
21.	KONSTANS	-	-	668	-	27.
22.	KONSTÁNTÍNUS <i>Pogonatus</i>	-	-	685	-	17.
23.	JUSTINIÁNUS <i>Rinotmetus</i>	-	-	711	-	26.
24.	PHILIPPICUS <i>Bardanes</i>	-	-	712	-	1.
25.	ANASTÁZIUS <i>Artémus</i>	-	-	715	-	3.
26.	THEODÓZIUS <i>Atramytténus</i>	-	-	715	-	0.
27.	LEÓ <i>az Izauriai</i>	-	-	741	-	26.
28.	KONSTÁNTÍNUS <i>Koprónimus</i>	-	-	775	-	34.
29.	LEÓ <i>a' Khazariai</i>	-	-	780	-	5.
30.	KONSTANTINUS	-	-			
	Anyja-is IRÉNE	-	-	802	-	22.
31.	NICEFORUS <i>Logotheta</i>	-	-	811	-	9.
32.	MICHAEL <i>Kuropolata</i>	-	-	813	-	2.
33.	LEÓ <i>az Arméniai</i>	-	-	820	-	7.
34.	MICHAEL <i>Balbus</i>	-	-	829	-	9.
35.	THEÓFILUS	-	-	842	-	13.

36. MICHAEL	- - -	867	-	25.
37. BAZILIUS <i>Macedo</i>	- - -	889	-	22.
38. LEÓ <i>Sapiens</i>	- - -	911	-	22.
39. ALEXANDER	- - -	912	-	1.
40. KONSTANTINUS <i>Porphyroge-</i> <i>nitus</i> , et JOANNES <i>Lacapenus</i>		959	-	47.
41. ROMÁNUS <i>az Ifiabb</i>	- - -	963	-	4.
42. NICÉFORUS <i>Fókás</i>	- - -	969	-	6.
43. JOANNES <i>Cimisce</i>	- - -	975	-	6.

MÁSADIK RÉSZ.

A Görög Császárokról.

44.	BAZILIUS az Ifiabb	-	-	-	-
	KONSTANTINUS Testvére		1028	-	53.
45.	ROMÁNUS <i>Agapitus</i>	-	1034	-	6.
46.	MICHAEL <i>Paflago</i>	-	1041	-	7.
47.	MICHAEL <i>Kalafates</i>	-	1042	-	1.
48.	KONSTANTINUS <i>Monómachus</i>		1057	-	15.
49.	IZÁCIUS <i>Komnénus</i>	-	1059	-	2.
50.	KONSTANTINUS <i>Dukás</i>	-	1068	-	9.
51.	ROMÁNUS <i>Diogenes</i>	-	1071	-	3.
52.	MICHAEL <i>Dukás</i>	-	1078	-	7.
53.	NICEFORUS <i>Botoniates</i>	-	1081	-	3.
54.	ALEXIUS <i>Komnénus</i>	-	1118	-	37.
55.	JOANNES <i>Komnénus</i>	-	1143	-	25.
56.	MANUEL <i>Komnénus</i>	-	1180	-	37
57.	ALEXIUS <i>Komnénus</i> az ifiabb		1183	-	3.
58.	ANDRONIKUS <i>Komnénus</i>		1185	-	2.
59.	ISAACIUS <i>Angelus.</i>	-	1195	-	10.
60.	ALEXIUS <i>Angelus Komnénus</i>		1204	-	9.
61.	BALDUINUS <i>Flander</i>	-	1205	-	1.
62.	HENRICUS <i>Flander</i>	-			
	THEODORUS <i>Lascaris</i>	-	1222	-	17.

MÁ.

MASADIK RÉSZ.

A Magyar Királyokról.

1.	Szent ISTVÁN	-	-	1038	-	38.
2.	PÉTER	-	-	1041	-	3.
3.	ABA	-	-	1044	-	3.
	Ismétt PÉTER	-	.	1047	-	9.
4.	I-ANDRÁS	-	-	1060	-	13.
5.	I-BÉLA	-	-	1063	-	3.
6.	SALAMON	-	-	1086	-	23.
7.	I-GEJZA	-	-	1086	-	0.
8.	Szent LÁSZLÓ	-	-	1096	-	10.
9.	KÁLMÁN	-	-	1114	-	18.
10.	II-ISTVÁN	-	-	1131	-	17.
11.	VAK-BÉLA	-	-	1141	-	10.
12.	II-GEJZA	-	-	1161	-	20.
13.	III-ISTVÁN	-	-	1173	-	12.
14.	II-LÁSZLÓ	-	-	1132	-	
15.	IV-ISTVÁN	-	-	1172	-	
	Ismétt III-ISTVÁN	-	-	1173	-	12.
16.	III-BÉLA	-	-	1196	-	23.
17.	IMRE	-	-	1204	-	8.
18.	III-LÁSZLÓ	-	-	1205	-	1.

63.	ROBERTUS <i>Vatazes</i>	-	-	-	-
	JOANNES <i>Vatazes</i>	-	-	1229	7.
64.	BALDUINUS II.	-	-	-	-
	Előbbi JOANNES <i>Vatazes</i>	-	-	1255	26.
65.	THEODÓRUS <i>Vatazes</i>	-	-	-	-
	Előbbi BALDUINUS II.	-	-	1260	5.
66.	MICHAEL <i>Paleologus</i>	-	-	1282	22.
67.	ANDRONIKUS <i>Paleologus</i>	-	-	1328	46.
68.	ANDRON. <i>Paleól. az ifiabb</i>	-	-	1341	13.
69.	JOANNES <i>Kontakuzenus</i>	-	-	1355	14.
70.	JOANNES <i>Paleologus</i>	-	-	1391	36.
71.	MANUEL <i>Paleologus</i>	-	-	1424	35.
72.	JOANNES <i>Paleolog. az Ifiabb</i>	-	-	1448	22.
73.	CONSTANTIN. <i>Paleologus</i>	-	-	1453	5.

HARMADIK RÉSZ.

A Magyar Királyokról.

34.	I-MÁTYÁS <i>Korvinus</i>	-	-	1490	33.
35.	II-ULÁSZLÓ	-	-	1516	26.
36.	II-LAJOS	-	-	1526	10.
37.	ZÁPOLYA <i>János</i>	-	-	1541	17.
					38.

19.	II-ANDRÁS	a' Jerusálemi	1235	-	30.
20.	IV-BÉLA	- - -	1270	-	35.
21.	V-ISTVÁN	- - -	1272	-	2.
22.	IV-LÁSZLÓ	a' Kun	1290	-	18.
23.	III-ANDRÁS	a' Veneciái	1301	-	11.
24.	VENCESLAUS	- - -	1306	-	5.
25.	OTTO	- - -	1312	-	6.
26.	I-KÁROLY	a' Nagy	1342	-	30.
27.	I-LAJOS	a' Nagy	1382	-	40.
28.	I-MARIA	- - -	-	-	2.
29.	II. KÁROLY	a' Kis	1382	-	0.
30.	ZSIGMOND	- - -	1437	-	55.
31.	ALBERT	- - -	1439	-	2.
31.	I-ULÁSZLÓ	- - -	1444	-	5.
33.	V-LÁSZLÓ	- - -	1457	-	13.

HARMADIK RÉSZ.

A' Magyar Királyokról.

38.	I-FERDINÁND	- - -	1564	-	23.
39.	MAKSIMILIÁN	- - -	1576	-	12.
40.	RUDOLF	- - -	1612	-	36.
41.	II-MÁTYÁS	- - -	1619	-	7.

42.	II-FERDINÁND	-	-	1637	-	18.
43.	III-FERDINAND	-	-	1657	-	20.
44.	IV-FERDINAND	-	-	1654	-	0.
45.	I-LEOPOLD	-	-	1705	-	48.
46.	I-JÓZSEF	-	-	1711	-	6.
47.	III-KAROLY	-	-	1740	-	29.
48.	MARIA-THERÉZIA	-	-	1780	-	40.
49.	MASADIK JÓZSEF	-	-	1790	-	10.
50.	II-LEOPOLD	-	-	1792	-	2.
51.	I-FERENTZ	-	-	még él	-	—

V É G E.

A' KÖNYV-KÖTŐKHÖZ.

Intetnek a' Könyv-kötők: hogy minden Paisnak levél-számát a' Könyvnek levél-számához arccal fordítsák.

Der Buchbinder wird erinnert, daß er die Kupfertafeln mit der gedruckten Seite zu die Kapitteln heften soll.

Magyarok

Christina

